STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 05488

KIRIA LEVANA

Ephraim Auerbach

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

אפרים אויערבאַך

קריה לבנה/ווייסע שטאָט

אפרים אויערבאַך

קְרִיָּה לְבָנָה

★

ווייסע שטאָט

איגוד עולמי
של יהודי בסרביה
תש״ך — 1960

הוצאת
ספריה
י.ל. פרץ
תל-אביב, ישראל

אפרים אויערבאַך / קריה לבנה • ווייסע שטאדט

התרגום העברי: אליהו מייטוס

ל. קופרשטיין / המשורר ויצירתו

רישומים: אבא פניכל

Published by J.L. Peretz Libary and
World Federation of Beserabian Jews

EPHRAIM AUERBACH
KIRIA LEVANA
VAISE STOT

נדפס בישראל
Printed in Israel 1960

סידור השירים „מונוליין"

„דפוס דבר" בע"מ, תל־אביב

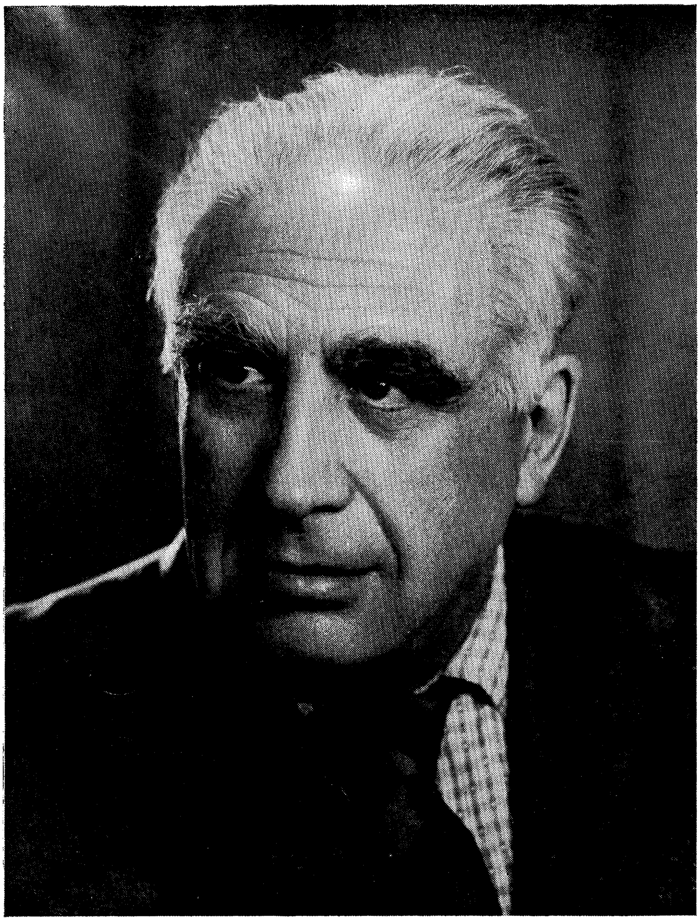

אפרים אויאַרבאך

קריה לבנה
ווייסע שטאט

קִרְיָה לְבָנָה, יָחֵף דָּרַכְתִּי / עַל חוֹלוֹתַיִךְ, בָּהִיר־צָעִיר,
רָעֵב וְרַךְ־שָׁנִים. / סָפַגְתִּי אֶת חוֹלֵךְ, טִיטֵךְ בּוֹסַסְתִּי, /
בִּשְׂדֵרוֹתַיִךְ צֵל צוֹנֵן נָטַעְתִּי / וּלְעַצְמִי בִּקַּשְׁתִּי, מְיֻגָּע, לְגִימַת
מַיִם צוֹנְנִים. / כְּבָר אֲפֹרִים, מְגֻבָּנִים בָּתַּיִךְ רִאשׁוֹנִים, /
מִתְקַלֵּף עוֹר "הֶרְצְלִיָּה" הַמֻּפְלֶגֶת בַּשָּׁנִים, / אַךְ מִסְּבִיבָהּ
פּוֹרְחִים עוֹרוֹת צְעִירִים, לְבָנִים / וְהַחַמָּה נוֹשֶׁקֶת בְּחִבָּה
קִירוֹת לְבָנִים־צְנוּעִים.

ווייסע שטאָט, איך בין אַ באָרוועסער געטראָטן / אויף די זאַמדן דיינע, — בלאָנד און הונגעריק און יונג / כ׳האָב דיין זאַמד געזיפּט, דיין ליים האָב איך געקנאָטן / אין אַלייען דיינע האָב איך איינגעפלאַנצט דעם קילן שאָטן / און אַליין, פאַרהאָרעוועט, געזוכט אַ קאַלטן טרונק. שוין פאַרגרויט, געהויקערט דיינע שטיבער פריע / שיילט פון זיך די הויט די באַיאָרטע הרצליה / נאָר אַרום איר יונגע, ווייסע הויטן בליען / און מיט ליבשאַפט קושט די זון פרומע, ווייסע ווענט.

א

כִּפְזוּרֵי הַצֹּאן, הָרְחוֹבִים לְמִשְׁעִי,
נָדְדוּ עֲבִיבִים מֵעֲלוֹת הַשַּׁחַר,
לֹא יָדְעוּ לְאָן לָלֶכֶת, הַבּוֹשִׁים,
עַד שֶׁיִּמּוֹגוּ מֵחַמָּה בַּשַּׁחַק.

תֵּל־אָבִיב הִשְׁכִּימָה קוּם.

– מַה יּוֹם, בְּבַקָּשָׁה, כָּעֵת בָּעִיר?
– יָכוֹל טָעִינוּ בַּמִּנְיָן? וּכְלוּם
הִקְדַּמְנוּ בֹּא? – הַכֹּל בְּסֵדֶר, אֵין דָּבָר!

בַּמִּזְרָח רֹאשָׁהּ הוֹצִיאָה הַחַמָּה
וְהִשְׁקִיפָה עַל הֶעָבִים תְּמֵהָה.
מִפְּאַת הַיָּם נוֹפֵחַ רוּחַ קַל, חוֹנֵן,
וְיִסְרֹק הַחוֹל בְּמַסְרְקוֹ צוֹנֵן.

א

ווי צעוואָרפענע שאָף, אויסגעוואַשן ריין,
האָבן וואָלקנדלעך געבלאָנקעט פון באַגינען,
נישט געוואוסט פאַרשעמטערהייט וואוהין צו גיין
ביז אין זון וועט זיי באַשערט זיין צו צערינען.

תל־אביב האָט זיך געפעדערט.

– וויפל האָבן מיר, איך בעט אייך, היינט אין אייר?
– אפשר אויפגעשטאַנען מיט אַ חודש פריער?
– אין דבר, הכול בסדר.

אויפן מזרח האָט די זון דעם קאָפּ אַרויסגערוקט
און די וואָלקנדלעך פאַר׳חידושט אָנגעקוקט.
ס׳האָט אַ צי־געטאָן אַ ווינטל פונעם ים
און צעקעמט דאָס זאַמד מיט אַ קילער קאַם.

ב

בְּגִנָּה, נְשִׁימַת־שַׁחֲרִית טְלָלָה,
עָמַד יְהוּדִי חוֹלְמָנִי בִּתְפִלָּה,
וְנַעַר מְנֻמְנָם, שֶׁלֶּחֶם מְחַלֵּק עִם בֹּקֶר־אוֹר,
נֶעֱצַר לְהִסְתַּכֵּל בִּמְעוּף שֶׁל צִפּוֹר.

בִּפְסִיעָה אֲוְרִירִית הִפְסִיעַ תֵּימָנִי
וְאֶל נַפְשׁוֹ פִּזֵּם: ״מַה־טּוֹב וּמַה־נָּעִים״...
תַּיָּר, בֶּן מַעֲמָד עֶלְיוֹן, אֲמֵרִיקָנִי,
כִּרְכֵּר אֲפִלּוּ: ״הוֹ, מַאי, אִיטְ׳ס אֶ דְּרִים״.

בָּרְחוֹבוֹת הַצְּדָדִיִּים – שׁוּרַת צְמִיגִים שָׁם מְדַשְׁדֶּשֶׁת,
אוֹטוֹבּוּסִים כְּבֵדִים נוֹשְׁמִים מִתּוֹךְ קַצֶּרֶת:
תֵּל־אָבִיב הִשְׁכִּימָה קוּם, לִכְבוֹד הֶחָג הָדָר לוֹבֶשֶׁת,
הָעֲבִיבִים בָּרוּם וּמַרְגְּלוֹתֶיהָ – יָם־תִּפְאֶרֶת.

ב

אין אַ גערטל, מיט פּאַרטאָגיקן אָטעם באַטויט,
האָט געדאַוונט שחרית אַ פּאַר׳חלומ׳טער ייד.
אַ פאַרשלאָפן ייִנגל האָט צעטראָגן לאַבנס ברויט
און זיך אָפּגעשטעלט צו קוקן ווי אַ פויגל פליט.

מיט אַ לופטיקן גאַנג האָט אַ תימנ׳ער געשפּאַנט
און צוגעזונגען: מה טוב, מה נעים.
אַ טוריסט, אַ ייִד פון העכערן שטאַנד,
האָט אַזש אונטערגעטאַנצט: "אָ, מאַי, איט׳ס עי דרים".

אין די זייטיקע גאַסן טאָפּטשען גומענע רעדער,
מיט זאַדישקע פרייכן שווערע אויטאָבוסן, —
תל־אביב האָט זיך צום יום־טוב היינט געפעדערט,
מיט די וואָלקנדלעך פונאויבן און דעם ים צופוסנס.

ג

מְקֻרְזָלֵי־שֵׂעָר וְרָאשֵׁיהֶם תְּפוּסֵי־הִרְהֹרֶת,
בִּשְׂדֵרוֹת רוֹטְשִׁילְד אִילָנוֹת עוֹמְדִים בַּשַּׂעַר, –
בִּזְקִיפוּת הָרֹאשׁ – מַה יְּהִירוּת־תִּשְׁחֹרֶת,
בַּגֶּזַע הֶעָקֹם – מַה שֶּׁל זִקְנָה הַצַּעַר!

מִתְנוֹצֵץ הַטַּל בַּשֵּׂעָר,
שִׁיר שֶׁל בֹּקֶר הוּא שָׁר,
וּמַדְלִיק בַּשְּׂדֵרוֹת
לֵאלֹהִים עֶרְגוֹנוֹת;
הָעֹגֶם בַּגֶּזַע יָצִיץ
מִכָּל קֶמֶט, חָרִיץ,
עִם עִצָּבוֹן הֶעָמָל.

מִסָּבִיב צָץ וָעָל
צִיץ קְטִיפָה תְּכֻלָּה
עִם נְקֻדָּה שֶׁל גִּילָה
בְּתוֹךְ עֵין־גְּבִיעוֹ,
בִּזְעַרְעֹרֶת זַרְעוֹ.

תֵּל־אָבִיב הִשְׁכִּימָה קוּם. בַּשְּׂדֵרוֹת
מִתְכַּנְּסִים יְהוּדִים בְּבִרְכַּת ״בֹּקֶר־טוֹב״,
מְקִיצָה הַקִּרְיָה הַלְּבָנָה מִתּוֹךְ חֲלוֹמוֹת,
מִתְנוּמָה חֲרֵדָה מִתְעוֹרֵר כָּל הַנּוֹף.

– ״שֶׁמָּא מִשְׁתַּנִּים סִדְרֵי־בְרֵאשִׁית? עֲבִיבִים בְּאִיָּר?״
יְהוּדִי אֶת זְקָנוֹ מְלַטֵּף בִּרְתֵת
– ״תֵּדְעוּ: טַיָּסָיו הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ־הוּא שָׁגַר
שֶׁיִּתְחָרוּ בְּפִרְחָחֵינוּ כָעֵת״...

ג

מיט פאַרטראַכטע קעפּ און האָר קוטשעראַווע
שטייעןביימער אויף רויטשילד אַלייע ביים טויער,
אין דעם אויסשטרעק פון קאָפּ – אַזאַ בחורשע גאווה,
אינעם קאָרטשיקן שטאַם – אַזאַ זקנישער טרויער.
פונקען טוי אין די האָר
זינגען־אויס דעם קאַיאָר,
צינדן־אָן די שדרות
מיט אַ בענקשאַפט צו גאָט.
פונעם שטאַם, – שניט־און־שראַם, –
זינגט דער אומעט, דער תּם,
מיט פאַרהאָרעוועט געמיט.

ארום אים איז צעבליט
אַ בלוי־פלושענע קווייט,
מיט אַ פינטעלע פרייד
אינעם בעכערל׳ס אויג,
אין די זאָמען ווי רויג.

תל־אביב האָט זיך געפעדערט. אויף די שדרות
קומען יידן זיך צונויף מיט שטילן „בוקר טוב״,
מיט אַן אומרו כאַפּט זיך אויף די ווייסע שטאָט
פון חלומות׳דיקן, ציטערדיקן שלאָף.

– ס׳איז אַ חידוש, אַ? כמאַרעלעך אין אייר? –
גיט אַ ייד די באָרד זיינע אַ גלעט, –
איר פאַרשטייט, דער אייבערשטער שיקט זיינע פליער
זיך אַ טראָג־צו־טאָן מיט די יונגאַטשעס אין פאַרוועט...

בָּחוּר מְהַרְהָר, קְדוּר־מִשְׁקָפַיִם,
כְּמֵעֲקִיצָה נִרְתַּע – וְכוֹבָעוֹ שָׁמוּט –
גּוֹחֵן וְאוֹמֵר בְּרֶטֶט־קוֹל בֵּין הַשְּׂפָתַיִם:
״מְחַלֵּל אַתָּה, ר׳ יְהוּדִי, יוֹם־הָעַצְמָאוּת״.

עוֹלֶה קוֹלוֹ כִּבְנַדְנֵדָה וְשׁוּב נוֹפֵל
עַל הַנְּפָשׁוֹת הַנִּסְעָרוֹת בְּצִפִּיָּה בָּעַיִן,
אַךְ הַיְּהוּדִי הַשָּׁב מִתּוֹךְ פִּזּוּם מְלֵּל:
״מוֹדֶה אֲנִי, בּוֹרֵא־עוֹלָם שׁוֹמְרֵי עֲדַיִן״.

וּבָחוּר עִם פַּס־זָקָן בָּהִיר,
שֶׁעֵינָיו הָאֲפֹרוֹת מִתְגַּחְלְלוֹת בְּגִיל,
שׁוֹלֵף מֵאֲזוֹרוֹ מִלָּה, אֲשֶׁר יַשִּׁיר
וְשׁוּב תּוֹפֵס: ״אֶפְשָׁר וְזֶה יוֹעִיל?״
מִתְגַּנֵּן קוֹלוֹ שֶׁל אוֹתוֹ הַנַּעַר:
״מַה שַּׁיָּךְ יוֹעִיל? כְּשֶׁרוֹאִים בְּחוּשׁ:
מִתְקַיֶּמֶת הַנְּבוּאָה״ – ״וַאֲנִי לֹא אֶתֵּן בְּעַד זֶה אַף גְּרוּשׁ,
עוֹרְבָא פָּרַח, לֹא דֻּבִּים וְלֹא יַעַר״,
גּוֹמֵעַ הַיְּהוּדִי, כְּמוֹ מִכּוֹס, דְּבָרָיו בְּנַחַת,
בְּבִטּוּל פּוֹרֵשׂ יָדָיו, כִּרְאָיָה נִצַּחַת.

– ״מַה לִּי כָּל הַטְּעָנוֹת?״ יְהוּדִי אַחֵר מֵטִיל
קוֹל סָדוּק: ״אֲנִי ׳חַי־וְקַיָּם׳ פָּשׁוּט,
וּכְשֶׁאֶרְאֶה עוֹף שֶׁלָּנוּ בַּשַּׁחַק יָעוּט,
מִתְמוֹגֵג בִּי לִבִּי מִנַּחַת וָגִיל״.

– ״וּבְכֵן, עִם בֶּן־גּוּרְיוֹן שָׁפַר חֶלְקְכֶם, –
אֲבָל פַּת־לֶחֶם מִי יַעֲנִיקְכֶם?״

א פאַרטראַכטער יונגערמאַן, מיט אומעטיקע ברילן,
גיט אַ שפּרונג, ווי פון אַ שטאָך. פאַרלירט די הוט.
ווי ער בייגט זיך אָן, רעדט ער מיט אַ קול אַ שטילן:
— איר פאַרשוועכט, רעב ייד, דעם יום העצמאות.

גייט־אַרויף דאָס קול זיינס ווי אַ הוידע,
פאַלט־אַרונטער אויף צעשטורעמטע געמיטער,
נאָר דער גרויער ייד זאָגט מיט געזאַנג:
— איך בין זיך מודה,
אַז דער בורא עולם איז נאָך אַלץ מיין היטער.

און אַ בחור, מיט אַ בלאָנדער לענטע באָרד,
מיט צעזשאַרעטע, אין אַש געגרויטע אויגן,
שלעפּט אַרויס פון גאַרטל אַ צעכראַסטעט וואָרט,
גיט אַ וואָרף און כאַפּט צוריק: — און אפשר וועט עס טויגן?

זינגט דער יונגערמאַן: — וואָס איז שייך טויגן?
— אַז נבואה ווערט מקוים, זעט איר דאָך בחוש.
— און ביי מיר, איך גיב אייך נישט קיין גרוש,
עורבא פרח, נישט געשטויגן, נישט געפלויגן, —
זופּט דער ייד די ווערטער, נחת'דיק, ווי פון אַ כוס,
און צעשפּרייט די הענט מיט אָפּגעהאַקטן "ווייסעך־וואָס".

— וואָס טויג מיר טענות? — וואַרפט־אַריין אַ ייד
אַ צעשפּאָלטן קול, — כ'בין אַ פּראָסטער חי־וקיים,
אַז איך זע, ווי אַ פויגל אונדזערער אין הייכן פליט,
ווערט דאָס האַרץ אין מיר פאַרטייעט.

— איז אַז וואויל צו אייך, מיט אייער בן־גוריונ'ען,
נאָר אַ שטיקל ברויט ביי וועמען וועט איר מאָנען?

הַבָּחוּר הַמְּמֻשְׁקָף, נִרְגָּע, אַךְ לָהוּט,
בְּטַלִּית שֶׁל מֶשִׁי אֶת קוֹלוֹ כָּרַךְ,
מַסְבִּיר פָּנָיו, כְּצֶמֶר מְסֹרָק וָרַךְ:
״חַג שָׂמֵחַ, יְהוּדִים, בְּיוֹם הָעַצְמָאוּת!״

לָעֵצִים נִצְמָדוֹת
הַמִּלִּים כְּלִנְשֹׁק,
הַבְּרָכָה הֵן עוֹטוֹת
עַל הַלְּבוּשׁ הַיָּרֹק.
הַמִּלִּים עַל זַלְזָל,
עַל עָלֶה הַנִּרְעָד,
מְלַמְּדוֹת אֶת הַפְּשָׁט
בִּנְשִׁיקַת רוּחַ קַל.

דער באַברילטער יונגערמאַן, שוין שטיל און אָפּגערוט,
טוט זיך אָן אַ מענטעלע אַ ניידנס אויפן קול
און דאָס פּנים לויטערט ער, ווי אויסגעקעמטע וואָל:
— אַגוט יום־טוב, ייִדן, מיטן יום העצמאות.

צו די ביימער די רייד
פֿאַלן־צו מיט אַ קוש,
טוען־אָן דעם באַשייד
אויפֿן גרינעם לבוש.

אויפן מאָכיקן פּליוש,
אויפן ציטער פון בלאַט,
לערנען ווערטער דעם פּשט
מיט אַ ווינטיקן קוש.

ד

יְהוּדִי בּוּלְגָּרִי – יְהוּדִי גַּלְמוּד אַךְ שָׂמֵחַ –
נִכְסָף גַּם הוּא לְהִצְטָרֵף לְזֶרֶם־אַחִים, נָע הֲלֹם,
יָדָיו בְּהִתְלַהֲבוּת אֲלֵיהֶם שׁוֹלֵחַ
וְאוֹמֵר מְבֻיָּשׁ: "יְהוּדִי... שָׁלוֹם"...
אַךְ כְּצִפּוֹר שְׁחוּטָה הַ"שָּׁלוֹם" צוֹנֵחַ.

– מַה תֹּאמְרוּ עָלָיו? יְהוּדִי... בַּחֶבְרָה עִמָּנוּ...
– רְאוּ חָטְמוֹ – תַּפּוּד פּוֹרֵחַ.
– וְצוּרַת "אָלֶף"?
– אֲבָל יְהוּדִים בְּנֵי־חוֹרִין כֻּלָּנוּ...

בָּאָה כְּנֻפְיַת־יְהוּדִים בִּבְלוֹאֵי־חֲלוּקִים
בְּזִמְרָה, בְּרִקּוּד, בִּדְבֵקוּת – אֵשׁ לוֹהֶטֶת.
– "גַּם הֵם מְחֻתָּנִים? שׁוּר רֶגֶל שׁוֹעֶטֶת!"
– "וּמָה אַתָּה סָבוּר? הֲלֹא הֵם עִירָקִים!"

אֶת זְקָנוֹ הַסָּמִיךְ וְאָפֹר מְנַעֵר יְהוּדִי בַּחֲבְרַיָּא, –
וּכְסִיעַת עוֹפוֹת כְּסָפִים הַנִּימִין עוֹפְפוּ:
– "אִם הֵם אֶצְלֵנוּ הַשְּׂאוֹר שֶׁבָּעִסָּה, הֲנֵי בַּבְלֵי טִפְּשַׁיָּא
מֵהַגְּמָרָא יָצְאוּ..." נוֹעֵץ אַחֵר מִלָּה אַף הוּא:
– "דְּאָכְלֵי נַהֲמָא בְּנַהֲמָא",
וּשְׁלִישִׁי מַצְבִּיעַ: "הֵם אֶצְלֵנוּ הָעִקָּר
מֵהַאי טַעְמָא"...
בִּפְאַת מִזְרָח פַּס־חַמָּה זָהַר
בְּבַת־צְחוֹק מִתְנַגַּהַת:
אֶת יְהוּדִי אֲנִי יוֹדַעַת...

ד

אַ בולגאַרישער ייִד, — אַ פאַרעלנטער, פריילעכער ייִד, —
וויל זיך אויך באַהעפטן מיט ברידער אין שטראָם,
שטרעקט ער אויס די האַנט מיט אַ וואַרעם געמיט
און פאַרשעמטערהייט זאָגט ער:
יהודי... שאַלאָם...
דער שאַלאָם פאַלט־אַרונטער אַ געשאָכטענער פויגל.

— ווי געפעלט אייך? יהודי... מיט אים איין חבריא.
— גיט אַ קוק אויף דער נאָז, — אַ צוגעקלעפּט רויגל.
— און אַ צורת אלף?
— אָבער ייִדן זענען מיר פרייע...

קומט אַ קרענצל ייִדן אין צעפליקטע כאַלאַטן,
מיט געזאַנג, מיט געטאַנץ, מיט צעציטערטן פלאַקער.

— אויך מיט זיי דאַרף מען האָבן אַ משא־ומתן?
— וואָס זשע מיינט איר? זיי זענען דאָך ייִדן איראַקער.

גיט אַ ייִד זיין געדיכט־גרויע באָרד אַ צעטרייסל
און ס׳צעפליִען זיך האָר ווי זילבערנע פייגל אַ סטייע:
— אַז זיי זענען ביי אונדז דאָס אייבערשטע פון שטייסל,
פון גמרא אַרויס, די הני בבליא טפשיא...
כאַפּט אַן אַנדערער אונטער: — דאכלו נהמא בנהמא
גיט אַ דריטער אַ ווייז מיטן פינגער:
— זיי זענען ביי אונדז די סאַמע.
פונעם מזרח גיט אַ פּאַסמעלע זון אַ בלענד,
טוט אַ שמייכל, —
איך האָב מיינע ייִדן דערקענט.

ה

בִּרְחוֹב אַלֶּנְבִּי, עַל הַמַּדְרֵגוֹת שֶׁל "וַעַד הַפּוֹעֵל",
נִשְׁעָן אֶל הַמַּעֲקֶה, נִצָּב פּוֹלָנִי, מְדַבְלַל־שֵׂעָר;
עוֹר פָּנָיו חָרוּשׁ קְמָטִים כִּקְלָף וּבְעֵינָיו תָּהֵל
הָאֵשׁ, אֲשֶׁר הִדְלִיקָה דוֹר שָׁלֵם מִכְּבָר.
מִ"יְהוּדָה הַלֵּוִי" נְסַבּוֹת מַשָּׂאִיּוֹת בְּקוֹל שָׁאוֹן,
בַּחוּרִים וּבַחוּרוֹת מְשָׁרְשָׁרִים, עוֹמְדִים הֵם יָד בְּיָד;
קוֹל־זִמְרָה מְטַלְטֵל, מַרְטִיט, פִּרְאִי, רַב־אוֹן,
עוֹבֵר בִּיעָף כְּגַל, הִקְצִיף בָּרוּחַ וְנָדַד.
מַבִּיט פּוֹלָנִי אַחֲרֵיהֶם בְּמַבָּט חָם, אַבְהִי,
אֲבָל אֵינוֹ יוֹדֵעַ אִם אוֹתָם, דַּוְקָא אוֹתָם, הוֹלִיד דּוֹרוֹ;
אֵין אוֹתוֹ רָעָב, אוֹתָנוּ עַד הֲלֹם הֵבִיא,
אוֹתוֹ רָעָב לְבֶן־אָדָם, לַיְּהוּדִי אֲכוּל־צַעֲרוֹ, –
אוֹמֵר פּוֹלָנִי אֶל נַפְשׁוֹ וְאֶל לִבּוֹ אֲשֶׁר עָיֵף.

עַל מֵצַח פּוֹלָנִי – חֲרִיצֵי אֲדָמָה נֶחֱרֶשֶׁת בִּקְמָטָיו,
עַל חָזֵהוּ הֶחָשׂוּף – הַצַּלָּקוֹת וְהַגְּדוּדוֹת,
עַל חוֹלוֹת־זָהָב הִבְזִיק דּוֹרוֹ רַעְיוֹן נִשְׂגָּב,
רִפְטֵי חַיִּים קָלַף כָּעוֹר מֵעַל עַצְמוֹ בְּתוֹךְ בִּצּוֹת.

כְּשֶׁאַלּוֹן, אֲשֶׁר אֶת שָׁרָשָׁיו בְּיָגֵעַ יַךְ,
אֲשֶׁר גִּזְעוֹ בְּעוֹר־פַּסִּים יַלְבִּישׁ רֶתֶת,
יִרְאֶה בַּדָּיו בְּלִבְלוּבָם הָאֲבִיבִי, הָרַךְ –,
הַאִם יָחוּשׁ אָז הָעַצְבוּת שֶׁל מוֹת בְּטֶרֶם עֵת?
אַךְ שֹׁרֶשׁ וְגִזְעוֹ עִם כָּל סְבַךְ־הַשְּׁלוּחוֹת
דָּבָר אֶחָד שָׁלֵם הֵם – חוֹשֵׁב פּוֹלָנִי: הֵם – הָעֵץ;
אַתָּה, דוֹר מִזְדַּקֵּן מִכָּל לֵילוֹת שֶׁל צַעַר וּשְׂמָחוֹת,
הִנֵּךְ הַכֶּסֶף שֶׁל גַּלִּים, שֶׁעִם קִצְפָּם לוֹ קֵץ.

ה

אויף רחוב אלענבי, אויף די טרעפּ פונעם ועד הפּועל,
צום געזימס צוגעלענט שטייט פּולני. צעשויבערט די האָר,
אויפן פּנים די הויט איז צעקאַרבט ווי אַ טרוקענע פעל,
אין די אויגן – דאָס פייער וואָס האָט אָנגעצונדן אַ דור.
פון יהודה הלוי פאַרקערעוועון לאָסט־אויטאָס מיט אַ געגרילץ,
שטייען יונגען און מיידלעך הענט־אין־הענט איינגעצוימט,
אַ צעטרייסלט געזאַנג, אַזאַ ציטערדיקס, אָפּנס און ווילדס,
לויפט־פאַרביי, ווי אַ כוואַליע וואָס ווינט האָט צעשוימט.
פון די טרעפּ קוקט פּולני זיי נאָך מיט אַ וואַרעמען קוק,
נאָר ער ווייסט נישט, צי זיי, טאַקע זיי, האָט זיין דור אויסגעבריט.
ס'איז דער הונגער נישטאָ וואָס האָט אונדז דאָ פאַרצוקט,
אָט דער הונגער נאָך מענטש, נאָך איבערגעווייטיקטן ייִד, –
זאָגט פּולני צו זיך און צום אייגענעם האַרץ, וואָס איז מיד.

אויפן שטערן פּולני'ס – צעאַקערטע ערד איינגעקריצט,
אויף צעכראַסטעטער ברוסט – שאַרפע שניטן פאַרהיילט,
אַ געדאַנק האָט זיין דור אויף די גילדענע זאַמדן צעבליצט,
שטיקער לעבן פון זיך, ווי אַ הויט, אויף די זומפּן געשיילט.

אַז אַ בוים, וואָס פאַרגראָבט זיינע וואָרצלען מיט מי,
וואָס פאַרציט אויף זיין שטאַם אַ צעפּאַסמעטע הויט,
זעט די צווייגן אויף זיך אין פרי־יאָריקן בלי, –
הייבט ער אָן דען צו שפּירן דעם טרויער פון טויט?
אָבער וואָרצל און שטאַם און דאָס צווייגן־געפלעכט
זענען איינס, טראַכט פּולני, אַ גאַנצקייט, אַ בוים, –
דו פאַרעלטערטער דור פון צעפּייניקטע, פריידיקע נעכט,
ביסט דאָס זילבער פון כוואַליעס, וואָס גייט־אויס אין שוים.

אֲבָל, לְעֶצֶם הָעִנְיָן, מָה אַתָּה, פּוֹלָנִי, מְבַקֵּשׁ?
בָּעֵמֶק בְּיָדֶיךָ הַבִּצּוֹת הָיִיתָ מְנַקֵּז,
עַל כֵּן עָלְתָה חִטָּה בִּזְהָבָהּ שְׂעִיר,
וְשִׁבֳּלֶיךָ עַל גַּבּוֹ סָחַב דּוֹר זֶה צָעִיר.
וְהָרָעָב? דּוֹר דּוֹר וּרְעָבוֹנוֹ,
כָּל דּוֹר לִרְעָבוֹ מוֹצֵא אֶת פִּתְרוֹנוֹ.
לִרְעָבְךָ פִּלַּסְתָּ דֶּרֶךְ לְךָ בְּצַעַר,
וַתִּזְרֶה רְעַב אָבִיךָ, כְּמוֹ אֵפֶר בִּשְׁעַת סַעַר.
רְעַב אָבִיךָ לְדַף־גְּמָרָא,
לִסְגֻיָּה, לְפִלְפּוּל, לִדְרָשׁ, לְסֵפֶר,
לְתוֹרָה שֶׁל "רַבִּי", סְתוּמָה־בְּהִירָה,
שָׂרַפְתָּ רְעָבוֹ וְזֵרִיתָ אֶת הָאֵפֶר.

שָׂרַפְתִּי? לֹא שָׂרַפְתִּי כְּלָל,
אֶת מוֹרַשְׁתּוֹ אֶשָּׂא בִּידֵי־עָמָל,
קֵרַבְתִּי לֵאלֹהִים מֵעָל
בְּאֵשׁ לֹא תְאֻכָּל.
שָׂרַפְתָּ – אֶת "הַחֲצוֹת",
תְּפִלַּת הַהַשְׁכָּמָה וְהַזְּרִיחוֹת,
צִמְאוֹן־יְרֵאִים, תִּירוֹשׁ־הָאוֹת,
תְּחִנַּת־כְּחוֹל, כָּעֵשֶׂב – דְּמִי וָסוֹד.

שׁוֹלֵף פּוֹלָנִי מִכִּיסוֹ "סִדּוּר",
מְדַפְדֵּף בּוֹ וּמַגִּיעַ עַד "יִתְגַּדַּל",
נִשְׁמָע לוֹ קוֹל אָבִיו מֵהַ"קַּדִּישׁ", חָדוּר
עַצְבוּת, אַהֲבָה, זַכּוּת, – וְעָל
רַעְיוֹן מִזּוֹ עַצְבוּת אָבִיו שֶׁבַּ"קַּדִּישׁ",
שֶׁפּוֹלָנִי מְפָרְשׁוֹ בְּנִגּוּנוֹ חָדִישׁ:

נאָר די אייגענע מעשה, וואָס האָסטו, פולני, געוואָלט?
מיט די הענט דיינע האָסטו אין עמק דעם זומפּ אויסגעשעפּט,
איז דערפאַר אויפגעגאַנגען דער ווייץ מיט צעהאָריקטן גאָלד
און דאָס יונגוואַרג האָט דיינע געזאַנגען אויף פּלייצעס געשלעפּט.
און דער הונגער? יעדער דור האָט אַ הונגער, אַן אייגן פּאַרמעג,
יעדער דור פאַר זיין הונגער געפינט אַ באַשייד,
פאַרן הונגער אין דיר אויסגעפייניקט האָסטו זיך אַ וועג
און דעם הונגער דיין טאַטנס, ווי אַש אויפן שטורעם, צעשפּרייט.
ס'האָט דיין טאַטע געהונגערט נאָך אַ שטיקל גמרא,
נאָך אַ סוגיא, אַ פּירוש, אַ פּלפּול, אַ דרש,
נאָך רבאייאישע תורה'ס, פאַרשלייערטע קלאָרע, —
האָסט זיין הונגער פאַרברענט און צעוואָרפן דאָס אַש.

כ'האָב פאַרברענט? נישט פאַרברענט.
כ'טראָג זיין אַרב אויף די הענט,
כ'האָב צו גאָט צוגעגעבן
מיט אַ פלאַם, מיט אַ בלענד.
האָסט פאַרברענט, — דעם חצות,
דעם פאַרפרי, שיין־צעגאָס,
פרומען דאָרשט, ווייַן פון אות,
בלוי געבעט, שטיל ווי גראָז.

נעמט פולני פון קעשענע־אַרויס אַ סידור,
מישט אַ בלאַט נאָך אַ בלאַט, ביזן סוף, — צו יתגדל,
קומט דעם טאַטנס קול פונעם קדיש, פון הייך און פון נידער,
מיט אַ טרויער, אַ ליבשאַפט, אַ לויטערן טאַדל.
פונעם טרויער דעם טאַטנס גייט־אויף אַ געדאַנק,
וואָס פולני פאַרטייטשט אים מיט אייגן געזאַנג:

בַּקִּבּוּץ עַל הַיַּרְדֵּן הַבֵּן עִם הָרוֹבֶה וְהָרִמּוֹן
עָמַד, מָשָׁל עָנָף צָמוּד אֶל גֶּזַע, לְצִדְּךָ, –
הַאִם תֹּאמַר, פּוֹלָנִי, כִּי לֹא הָיָה בוֹ רְעָבוֹן,
כִּי לֹא נִדְלַק לִבּוֹ בְּזִיק שַׁלְהַבְתְּךָ?
בְּזִיק מְלַהֲבִי, בַּזִּיק אֲשֶׁר הִבְעִיר,
אֲבָל לִבּוֹ שָׁלֵם וְרַעֲבוֹנוֹ צָעִיר.
אֲנִי גּוּפִי זֵרִיתִי הַ״סִּדּוּר״ לָרוּחַ,
אַךְ אֶת הָאוֹתִיּוֹת חָרַשְׁתִּי וּזְרַעְתִּין זֶרַע,
בְּאֶפְרוֹ שֶׁל דּוֹר מַבְלִיחַ זִיק צָנוּעַ,
אֲשֶׁר יָפִיחַ הַשַּׁלְהֶבֶת הַכְּבוּיָה שֶׁל דּוֹר הַתָּם לִגְוֹעַ.

אין קיבוץ אויפן ירדן, דיין זון מיט דער ביקס און גראַנאַט
איז געשטאַנען מיט דיר, ווי אַ צווייג צוגעוואַקסן צום שטאַם,
וועסטו זאָגן, פּולני, אז קיין הונגער האָט ער נישט געהאַט?
אַז אין אים האָט דאָס האַרץ נישט געברענט מיט אַ פונק פון דיין פלאַם?

מיט אַ פונק פון מיין פלאַם, מיט אַ פונק, מיט אַ פונק,
און דאָס האַרץ איז אים גאַנץ און דער הונגער איז יונג.
איך אַליין – כ׳האָב דאָס סידור צעשפּרייט אויפן ווינט,
נאָר די אותיות האָב איך פאַראַקערט, פאַרזייט,
אינעם אַש פון אַ דור צאַנקט אַ פונק, וואָס צעצינדט
דעם פאַרלאָשענעם פלאַם פונעם דור וואָס פאַרגייט.

ו

מְטַרְטְרוֹת מַשָּׂאִיּוֹת מְלֵאוֹת רִנָּה,
אוֹפַנּוֹעִים אַחֲרֵיהֶן יְשַׁקְשְׁקוּ בְּלַהַט:
עַזָּה זוֹ הַתִּשְׁחֹרֶת, כֹּה זְקוּפָה הִנָּה,
כֹּה אַדְמָתִית עֲלֵי הָאֲדָמָה פּוֹסַעַת.

לְמִן מְתוּלָה וְעַד לְאֵילַת,
בֶּהָרִים, חוֹלוֹת, עַרְבוֹת־הַנֶּגֶב,
בָּאָרֶץ נֹעַר זֶה חָרַת
דַּף רִנָּה־קִינָה זֶה, דַּף שֶׁל שֶׂגֶב.

לְמִן קֵיץ־תַּשַׁ״ח וְעַד שְׁנַת תַּשַׁ״ט,
וְעוֹד קֵיצִים וַחֲרָפִים לִפְנֵי־כֵן וּמִכְּבָר –
חָשַׂל הַנֹּעַר אֶת הַדַּף בְּכֹחַ־יָד
לְיוֹם זֶה, לְיוֹם רֵאשִׁית בְּאִיָּר.

הָקִיצִי, קִרְיָה לְבָנָה, עִם בֹּקֶר יִזְרַח,
צְאִי לִקְרַאת צַבָּרִים, דּוֹר פּוֹרֵחַ וְשָׁר, –
אֵלַיִךְ בָּאִים ״הֲגַנָּה״ וּ״פַלְמַ״ח״
עִם תַּשַׁ״ח, עִם יוֹם ״הֵא״ בְּאִיָּר!

הָקִיצָה, יוֹם ״הֵא״ בְּאִיָּר, שְׁנַת תַּשַׁ״ח –
וְשׁוּבוּ בְּדֶרֶךְ־הַפָּז אֶל הַכְּרָךְ!

ו

בריזגען לאַסט־אויטאָס פול מיט געזאַנג,
גראַציעז יאָגן־נאָך ביצאָקלעטן,
אַזוי שטאַרק איז די יוגנט, און שלאַנק,
אַזוי ערדיש אויף ערד טוט זי טרעטן.

פון מתולה, אַראָפּ צו אילת,
איבער בערג, איבער זאַמדן און פליינען,
האָט די יוגנט פאַרשריבן דאָס בלאַט
פון דערפרישטע געזאַנגען־געוויינען.

פונעם זומער תש״ח ביז תש״ט,
און נאָך זומערן, ווינטערן, פריער,
האָט די יוגנט געהאַמערט דאָס בלאַט
פאַרן טאָג, פאַרן אָנהייב פון אייר.

כאַפּ זיך אויף, ווייסע שטאָט, און דערוואַך,
גיי אַנטקעגן די סאַברעס, די בליער,
ס׳קומט צו דיר הגנה און פלמ״ח
מיט תש״ח, מיטן פינפטן אין אייר.״

כאַפּ זיך אויף, ה׳ באייר, תש״ח,
קומט צוריק מיטן גילדענעם שליאַך.

ז

בִּרְחוֹבוֹת־יָפוֹ הַמְּפֻלָּגִים בְּשָׁנִים וּמְגֻבָּנִים
יְהוּדִים מְגֻבָּנִים שָׁם וּזְקֵנִים מֵהֶם;
לְכָאן בָּאִים עוֹפוֹת רְצוּצֵי־טִיסָה וּרְפֵי־אוֹנִים,
מְרוּטֵי־כָנָף, וְקוֹלָם לֵאֶה.
כָּאן דֶּלֶת פְּתוּחָה סְגוּרָה הִיא כְּאָרוֹן,
עָכוּר כָּאן הַיּוֹם, כְּמוֹ שֶׁל תֵּה הַתַּמְצִית,
וְאִלּוּ שְׂפַת־יִידִישׁ – כְּשָׁטִיחַ רַב־גּוֹן,
כַּבְּאֵר – הַמִּלָּה, וְאֶגְמַע בְּצִמָּאוֹן
לְגִימָה חֲשָׁאִית
לְרַעֲנֵן הַלָּשׁוֹן.

בַּ״לָּמֶד״ הַוּוֹלִינִי, הַצַּמְרִי, הָעוֹמֵם,
בַּ״פֵּא״ הַבֶּסָּרַבָּאִי, הַשַּׁיִּ, שֶׁבִּמְלוֹא הַפֶּה פָּתוּחַ,
בַּ״סָּמֶךְ״ הַפּוֹלָנִי, אֲשֶׁר כַּסַּמֶּט מְחַמֵּם,
בַּ״הֵא״ הַפּוֹדוֹלִי, הַמְּמֻשָּׁךְ וּמָתוּחַ,
בַּ״קָּמֶץ״ הַלִּיטָאִי, הַמְּנֻגָּד עַל נְחֹשֶׁת בְּקַרְנָס,
בַּ״צֵּירֵי״ עִם הַוָּוין, כְּמוֹ נֶשֶׁב שֶׁל רוּחַ,

בַּ״חִירִיק״ הַזַּאֲטוּט, בַּ״סֶּגּוֹל״ הַקֻּנְדָּס
וְ״שׁוּרוּק״, שֶׁבְּקִרְבּוֹ אֶת הָעֹגֶם מַחְנִיק, –
בַּצְּלִיל, שֶׁהָאוֹת הוּא מֵפִיק,
הָעֵשֶׂב הַיְּהוּדִי שָׁם מוֹרִיק.

ז

אויף די אַלטע, געהויקערטע גאַסן פון יפו
זענען יידן געהויקערטער, עלטער פון זיי.
ס׳קומען פייגל אַהער, — שוין פאַרפלויגענע, שלאַפע,
מיט פאַרוויאַנעטע פליגלען, מיט מידן געשריי.
ס׳איז אַן אָפענע טיר דאָ פאַרמאַכט, ווי אַ שאַפע,
טאָג איז מוטנע, ווי איבערגעשטאַנענע טיי,
נאָר דער יידיש איז דאָ, ווי אַ פאַרביקער טעפּעך,
ס׳איז אַ ברונעם דאָס וואָרט, און אַ דאָרשטיקער שעפּ איך
אַ פאַרטונקלטן טרונק
צו דערפרישן די צונג.

אין דעם וואָלענעם, טאָלענעם וואָלינער לאָמעד,
אין דעם שאָפּענעם, אָפּענעם בעסאַראַבער פּעי,
אין דעם פּוילישן סאַמעך, וואָס וואַרעמט ווי סאַמעט
אין צעצויגענעם, סטויגענעם פאָדאָליער היי,
אין דעם ליטווישן קאָמעץ, — אויף קופּער געהאַמערט,
אין דעם ציירי מיט וואָוון, — אַ ווינט אַ פאַרווי,
אין דעם כיריקל־יינגל, אין סעגל דעם וואָיווער,
אין מעלופן, וואָס אומעט אין זיך איז ער גובר, —
אין דעם קלאַנג, אין דעם אות,
גרינט דאָס יידישע גראָז.

ח

שָׁעָה שֶׁבְּעִיר־הַכֶּסֶף כְּבָר שׁוֹפֵעַ מִבְרָזִים אוֹרָהּ,
עֲלֵי רִיסֶיהָ שֶׁל יָפוֹ עוֹד חוֹפֵף צֵל־אֶמֶשׁ, –
אַךְ לִכְבוֹד הֶחָג כְּבָר בְּהַשְׁכָּמָה הִתְעוֹרְרָה
וְסָרְקָה אֶת שְׂעַר־רֹאשָׁהּ עִם פְּסֹקֶת־שֶׁמֶשׁ.
קָלְעָה בְּצַמּוֹתֶיהָ, בּוֹשָׁה בְּחֵן־נַעֲרָה,
אֵי־צִיץ, מְכֻסֵּה־חוֹל, אֲשֶׁר עוֹמֵד בַּכֶּמֶשׁ;
עִם ״בָּרוּךְ־הַבָּא, יִשְׂרָאֵל צָעִיר, זֶה חֲתָנִי״
וְעִם בַּת־צְחוֹק שֶׁל כַּלָּה נְסוּכָה עַל פָּנִים,
בִּפְסִיעָה קַלָּה יָצְאָה יָצֹא
אֶל חַג־הַכְּלוּלוֹת שֶׁל עַם וְאַרְצוֹ.

ח

אַז די זילבערנע שטאָט צאַפּט שוין ליכט אירס פון קראַנען,
איז נאָך יפו מיט לענגלעכע שאָטנס באַברעמט,
נאָר צום יום־טוב איז זי היינט פאַרפרי אויפגעשטאַנען
און דעם קאָפּ מיט אַ שרונטעלע זון זיך פאַרקעמט.
אַ פאַרזאַמדיקט קווייטל, וואָס האַלט שוין אין וויאַנען,
אין די צעפּ פאַרפלאָכטן און זיך מיידלש געשעמט.
מיט אַ ״סקאָצל קומט, יונגער ישראל, מיין חתן״,
און אַ כלה׳שן שמייכל אויף פּנים צעגאָסן
צו דער חופּה געשפּאַנט
פון אַ פאָלק מיט זיין לאַנד.

ט

מִי תַּחַת הַחֻפָּה יַעֲמֹד?
בִּלְתְּךָ, אַבְרָהָם, לֹא אוּכַל לִחְיוֹת.
יַבֵּב, כִּנּוֹר, בַּטְנוּן, נְהֹם!
נְדָן אָבִיא לְךָ חֲלֹם,
הוֹי, חֲתָנִי יַקִּיר, חָתָן,
הֲתֵדַע יָדֹעַ מָה הַנְּדָן?
שְׁמַרְתִּיהוּ כְּאִישׁוֹן־עֵינַי:
קִרְעֵי־טַלִּית, שֶׁכֻּלָּהּ תְּכֵלֶת,
אַךְ בְּדַם־יְהוּדִי נִטְבֶּלֶת,
עַל הַתְּכוֹל צָץ פֶּרַג־שָׁנִי.
בָּאָה אֲנִי, הוֹי הֶחָתָן,
מִפֹּה, מִשָּׁם, אֵי־מֵהֵיכָן,
שֶׁבֶל אֵין לְשִׂמְלָתִי –
כָּךְ אֵלֵךְ אֶל חֻפָּתִי.

הֲזָכֹר תִּזְכֹּר לְיַד הַשַּׁעַר? –
הוּא נֶהֱרַס עִם גְּאוֹת הַסַּעַר,
נִתְמַזֵּל לִי לְהָבִיא חֲלֹם,
בְּשָׁעָה טוֹבָה, עָצְבּוֹ הַנַּךְ,
לְמַעַן בְּנִזְרֵךְ יִזְרַח,
מְדִינָתִי, כְּיַהֲלוֹם,
לְמַעַן עַל שְׂדוֹת־בָּר יִפְרַח, –
וְשָׁר אוֹתוֹ כָּאן הַלְּאֹם.

לִקְרַאת הֶחָג הוֹלְכָה יָפוֹ כְּשֶׁעַל רִיסֶיהָ עוֹד חוֹפֵף צֵל־אֶמֶשׁ,
אוּלָם סָרְקָה אֶת שְׂעַר־רֹאשָׁהּ עִם פְּסֹקֶת־שֶׁמֶשׁ.

ט

ווער וועט שטיין אונטער דער חופה?
אוי, אַבראַם, איך קען אָן דיר ניט זאָן,
פידעלע כליפּע, באַסעלע רופע.
חתן מיינער, מיין כאַטאַן,
ברענגען ברעננ איך דיר נדן,
ווייסטו וואָס? — אָ, דערצייל עס.
ווי דאָס אויג אין קאָפּ געהיט
שטיקער טלית, גאָלע תכלת,
יידיש בלוט אויף אים צעבליט,
רויטער מאָן אויף בלוי־געוועב.
קומען קום איך פון דאַן־און־וואַן,
כלה־קלייד מיינס — אָן אַ שלעפּ,
חתן מיינער, מיין כאַטאַן.

געדענקסטו, געדענקסטו ביי דעם טויער,
קיין טויער איז שוין מער נישטאָ,
באַשערט איז מיר זיין ריינעם טרויער
צו ברענגען אין אַ גוטער שעה,
אַז שיינען זאָל ער, מיין מדינה,
אין קרוין ביי דיר, ווי אַ בריליאַנט,
אַז בליען זאָל ער אויף פעלדער גרינע,
אַז זינגען זאָל אים אונדזער לאַנד.
צו דעם יום־טוב גייט יפו, מיט שאָטנס באַברעמט,
נאָר דעם קאָפּ מיט אַ שרונטעלע זון זיך פאַרקעמט.

י

סוּמָא יָשׁוּב בְּאַלְנְבִּי הָרְחוֹב,
בַּקֶּרֶן הַמְסֹעֶרֶת שֶׁל "שְׂדֵרוֹת",
פְּאָתוֹ סְתוּרָה, שַׂק רֹאשׁוֹ יַעֲטֹף,
שַׁ"ס־זִ'יטוֹמִיר לְפָנָיו, יָשָׁן, מֹרָט.
מֵאוֹר־הַבֹּקֶר עַד מְאֻחָר בַּלַּיִל
יָשַׁב גָּחוּן סוּמָא זֶה עַל סִפְרוֹ,
מָצָא שָׁם דַּף, הוֹכִיחַ בַּעֲלִיל
כִּי הַמָּשִׁיחַ בּוֹא יָבוֹא, אַךְ חֲמוֹרוֹ
הִתְעָהוּ מִנִּי דֶרֶךְ, עַד פַּדַּן־אֲרָם...
עַל סַנְטֵרוֹ צַלֶּקֶת תְּאָדַּם,
לִשְׁנֵי פַּסֵּי־שֵׂיבָה זְקָנוֹ בְּתָרָה.
קוֹלוֹ נָסַר: חֲמוֹר שׁוֹטֶה, סְתָם
לְפַדַּן־אֲרָם... שְׁמַעְתֶּם מַה לְשׁוֹנִי דִּבְּרָה?
הַשֵּׁן הַיְחִידָה בְּפִיו הָרֵיק
נִרְאֲתָה מִסְּבַךְ זְקָנוֹ בּוֹהֵק,
מָשָׁל מַסְמֵר עָקֹם, חָלוּד נוֹרָא.
"סְתָם לְפַדַּן־אֲרָם... שְׁמַעְתֶּם מַה לְשׁוֹנִי דִּבְּרָה?"

בַּקּוֹל – צְחוֹק מָהוּל בְּהִתְלַהֲבוּת,
מְחַלְחֵל, לִבְסוֹף נֶחְנָק הוּא בַּגַּרְגֶּרֶת, –
לֹא עֲלֵיכֶם! סוּמָא בִּסְחָבוֹת,
וְכִי תִשְׁמַע קוֹלוֹ נַפְשְׁךָ בִּדְאָגָה נִסְעֶרֶת.

הַסּוּמָא קָם, וְעַל הַקַּרְקֶפֶת
שָׁמוּט לוֹ שַׂקּוֹ הָאָבֵל,
וּבְעַיִן – שִׁמְשָׁה מְעֻלֶּפֶת –
בַּקִּרְיָה הַלְּבָנָה יִסְתַּכֵּל.

י

ס׳איז אַ בלינדער געזעסן אויף אַלענבי גאַס,
ביים צערודערטן ווינקל פון רויטשילד אַלייע,
מיט אַ זאַק אויפן קאָפּ, מיט צעפּלאָכטענער פּאה,
מיט אַן אַלטן, צעפּליקטן זשיטאָמירער ש״ס.
פון פאַרטאָג ביזקל שפּעט אין דער נאַכט
איז דער בלינדער געזעסן ביי זיינע גמרא׳ס,
האָט אַ דף אויפגעמישט און געוויזן ווי קלאָר איז,
אַז משיח דאַרף קומען, נאָר ווײַ, נישט געדאַכט,
ס׳האָט פאַרפירט אים דאָס אייזל קיין פּדן ארם.
אויף דער גאָמבע ביי אים האָט געפלאַקערט אַ שראַם,
אים צעשניטן די באָרד אויף צוויי פּאַסן פאַרגרויטע.
ס׳האָט דאָס קול זיינס געדרינדזשעט:
— אַן אייזל אַ שוטה...
גאָר קיין פּדן ארם... איר הערט וואָס איך זאָג?
ס׳האָט איין־איינציקער צאָן אין זיין נאַקעטן מויל
זיך אַרויסגעזען פונעם באָרדיקן קנויל
ווי אַ קרומער, פאַרזשאַווערטער טשוואָק.
— גאָר קיין פּדן ארם... איר הערט וואָס איך זאָג?
אינעם קול איז געלעכטער געמישט מיט אַ פּאַטאָס
וואָס פאַרגייט זיך ביים אויסלאָז, אין גאָרגל דערשטיקט, —
נישט געדאַכט זאָל עס ווערן, אַ בלינדער אין שמאַטעס,
אַז דו הערסט אים, ווערט אומרו אין האַרץ דיר צעוויגט.

האָט דער בלינדער זיך אויפגעהויבן,
מיטן זאַק אויפן קאָפּ פאַררוקט,
און מיט אויגן — פאַרהאָנגענע שויבן,
אויף דער שטאָט דער ווייסער געקוקט.

הַזָּקֵן הַמְּבֻתָּר, כְּמוֹ אֵבֶר
שֶׁל עוֹף, הַחוֹלֶה וְהוּא עָף,
עַל מִצְחוֹ לָהֲטָה אֵשׁ־הַסֵּבֶר
אֲשֶׁר לְרַעְיוֹן מְטֹרָף.

בְּיָד אַחַת גְּמָרָא מְרֻפֶּטֶת,
בַּשְּׁנִיָּה עַל מַטֵּהוּ נִשְׁעָן,
עוֹר־פָּנָיו – כְּבָאֵשׁ מְלֻהֶטֶת
קְלִפָּה חֲרוּכָה שֶׁל אִילָן.

בִּפְלִיאָה, כִּבְחוּשׁ־הַשֵּׁמַע
הַחַד, כִּבְיָכוֹל, אָז חָזָה,
רְאִיָּתוֹ צְלִיל הִדְלִיק, וּבְתֵמַהּ
מִיָּד אֶת פָּנֵיהוּ חָזַר.

הוּא מַקִּישׁ עַל הַכְּבִישׁ בְּמַקְלוֹ,
מְגַשֵּׁשׁ הוּא כָּל צַעַד בַּהֵד, –
וּלְפֶתַע יִנְהֹם בְּקוֹלוֹ:
״הַבִּיטוּ, רַעְיוֹן אֵיךְ צוֹעֵד!״

צוֹעֵד הַסּוּמָא צְעָדִים טְפוּפִים,
נִלְוִים אֵלָיו ״זַיִן״ סוּמִים,
נוֹבְלוֹת יְדֵיהֶם, עוֹרָם – קְלוּפִים:
הֵיכָן? הֵיכָן? הֵיכָן?
קוֹלוֹת צְרוּדִים אָז הוֹמִים.

אָז תִּבְהַק הַקִּרְיָה הַלְּבָנָה בְּיֶתֶר לֹבֶן.
שְׁקִיעַת־הָעֵרָגוֹן הַיְּהוּדִי־נִצְחִי, הַכֹּסֶף,
תֵּל־אָבִיב – כִּבְיָכוֹל הִיא ״שְׁטֶנְדֶר״, הֶחָטוּב מֵאֶבֶן,
הַמְּצֻפֶּה מַפָּה בִּרְקְמָה שֶׁל כֶּסֶף.

די צעשפּאָלטענע באָרד – ווי די פליגל
פון אַ פויגל וואָס פליט און איז קראַנק,
אויפן שטערן געברענט האָט דער זיגל
פון מטורפ'ן געדאַנק.

און איין האַנט אַ צעפליקטע גמרא
און די צווייטע אויף שטאָק אָנגעלענט,
אויפן פּנים – די הויט ווי אַ קאָרע
וואָס אַ פייער האָט האַלב צוגעברענט.

מיט אַ וואונדער, – פאַרטייעטן, בלינדן,
ווי געזונן מיטן שאַרפן געהער,
ווי אַ קלאַנג זאָל די ראיה אים צינדן,
האָט ער באַלד זיך געגעבן אַ קער.

מיטן שטאָק אָנגעקלאַפּט אויפן ברוק,
אָנגעטאַפּט מיטן אויער דעם גאַנג,
און אַ רעווע־געטאָן: גיט אַ קוק
ווי סע גייט, ווי סע גייט אַ געדאַנק.

גייט דער בלינדער מיט אַ טופע, מיט אַ רופע,
שטייען בלינדע, זיבן בלינדע, צו אים צו,
הענט פאַרוויאַנעט, הויט אויף שטיקער אָפּגעלופּעט,
קולות הייזעריקע ברומען:
וואו ? וואו ? וואו ?
ווערט די ווייסע שטאָט נאָך ווייסער, בלענדער,
אָנגעטרונקען מיטן אייביק־יידישן געזוך.
תל־אביב – אַן אויסגעהאַקטער, טורעמדיקער שטענדער,
צוגעדעקט מיט זילבער־אויסגעהעפטן טוך.

שִׁבְעָה סוּמִים וְהַשְּׁמִינִי בְּרֹאשָׁם
קוֹל מַגְבִּיהִים – לֹא אֵי־מִפַּעַם, לֹא מֵעֵת הַזֹּאת,
קוֹל נִכְאָב, נָאוֹר, נִזְעָם:
– רוֹצִים לִרְאוֹת...
– רוֹצִים לִרְאוֹת...
– רוֹצִים לִרְאוֹת...

עֵינַי עָצַמְתִּי וָאֶפְסַע אִתָּם פְּסִיעָה זְהִירָה,
קוֹלִי שָׁבוּר הִצְוַחְתִּי לְתוֹךְ הַסּוּמָאוּת –
וַתְּהִי צְוָחָתִי אָז יוֹתֵר נְהִירָה,
כַּנִּגּוּן הַחַם שֶׁל מוֹצָאֵי־שָׁבוּעוֹת:
– עֲתִידִים לִרְאוֹת...
– עֲתִידִים לִרְאוֹת...
– עֲתִידִים לִרְאוֹת...

זיבן בלינדע און דער אַכטער גייט פונפאָרנט,
הייבן־אויף אַ קול, — נישט פון איצט און נישט פון ווען,
אויסגעווייטיקט, אויסגעליכטיקט, אויסגעצאָרנט, —
— מיר ווילן זען . . .
— מיר ווילן זען . . .
— מיר ווילן זען . . .

כ׳האָב די אויגן צוגעמאַכט און געשפּאַנט מיט זיי,
מיין געבראָכן קול אין בלינדעניש אַריינגעשריגן,
און געוואָרן ליכטיקער איז דאָס געשריי,
ווי אַ וואַרעמער, נאָך ־שבועות׳דיקער ניגון, —
— מיר וועלן זען . . .
— מיר וועלן זען . . .
— מיר וועלן זען . . .

יא

בִּרְחוֹב־הַיַּרְדֵּן "הַכְּנֶסֶת"
עַל הַיָּם מַבִּיטָה בִּתְמִיהָה,
בְּחָזוּת שֶׁל אֶבֶן מִסְתַּתֶּת
וּבְרוּחַ צְנוּעָה שֶׁל שֵׂיָה.

גַּלִּים שׁוֹקְקִים עִם שַׁחַר,
שְׁחָפִים מִתְרוֹצְצִים עַל הַחוֹף,
אַרְבָּה שֶׁל סְפִינָה בְּרַחַק
רֹאשָׁהּ, כִּלְאַחַר קְרָב, תָּכֹף.

כְּבוּיָה שָׁם תַּעֲמֹד "אַלְטַלֶּנָה",
כְּשֶׁלֶד שְׂרוּפָה וּשְׁחוֹרָה,
אַךְ, דּוֹמֶה, בְּתוֹכָהּ עוֹד תֶּעְשַׁנָּה
גְּוִיּוֹת כְּאוּדִים מְבֹעָרָה.

כֹּה זַךְ וְטָהוֹר יָם־הַבֹּקֶר, –
אַךְ רַעְיוֹן מַעֲלָה הִיא עָצוּב:
עוֹד יְהוּדִי שָׁם, אָפֹר כִּמְזֹקָן,
עַל סַפְסַל־עֵץ עִם נֶשֶׁק יָשׁוּב.

זָדָה מֵהָאֳנִי – וְהוּא פָּצוּעַ –
לְאָחִיהוּ אֲשֶׁר עַל הַחוֹף,
עַד כִּי עַל סִפּוּן הוּא, פָּגוּעַ,
מָצָא בֵּין חֲלָלִים אֶת הַסּוֹף.

דִּגְלֵי כָּחֹל־לָבָן בָּרוּחַ,
יִשְׁלְחוּ מֵהַכְּנֶסֶת שָׁלוֹם
לְאָח, בְּ"אַלְטַלֶּנָה" שָׁכוּחַ,
מְזִמָּתוֹ בְּמוֹתוֹ עוֹד יִרְקֹם.

יא

אויף רחוב הירדן שטייט די כנסת,
קוקט פאַרוואונדערט אַרונטער צום ים,
מיט אַ פּנים, פון שטיין אויסגעטעסעט,
מיט אַ שטילן געמיט פון אַ לאַם.

כוואַליעס קלאַפּן פאַרטאָגיק און שוימען,
מעוועס פּאַדען־אַרום אויפן ברעג,
אויף אַ שיף אינדערוווייט שלאָפט אַ קוימען,
אָנגעבויגן, ווי נאָך אַ געשלעג.

אויסגעלאָשן שטייט די ״אַלטאַלענאַ״,
אַ פּאַר־שרפּ׳טער, שוואַרצער סקעלעט,
אין דער טיף אָבער, דאַכט זיך, נאָך ברענען
שפּענער מענטש אויף אַ רויכיקער ברעט.

ס׳איז דער ים, דער פאַרטאָגיקער, לויטער,
נאָר די שיף שפּרייט אַ מוטנעם געדאַנק,
דאָרטן זיצט נאָך אַ ייד אַ פאַרגרויטער
מיט געווער אויף אַ הילצערנער באַנק.

אַ פאַרוואונדיקטער האָט ער געלויערט
פון דער שיף אויפן ברודער ביים ברעג,
ביז צום אייגענעם טויט זיך דערטרויערט
אויף צעשאָסענעם, רויכיקן דעק.

פון דער כנסת, — די בלוי־ווייסע פענער
שיקן גרוס, מיט אַ פלאַטער אין ווינט,
צו דעם ברודער אויף דער ״אַלטאַלענאַ״,
וואָס דעם לויער אין טויט זיינעם שפּינט.

שׁוֹקְקִים גַּלֵּי־כֶסֶף מִתַּחַת,
לְגִימָה עֲבִיבֵי־רוֹם חוֹטְפִים,
הַחַמָּה שַׁרְבִיטֵי־פָז שׁוֹלַחַת,
לְהַדְלִיק גֵּץ, כָּשֵׁר בָּרְשָׁפִים.

זוֹרְחָה עֲטָרָה עַל ״הַכְּנֶסֶת״,
בַּחוּטִים הַכְּשֵׁרִים הִיא תְפוּרָה;
פְּשֹׁט מֵהָאֲנִי הַקְּלִפָּה הַמְקֻסֶּסֶת
וַחֲתֹר לְחֶדְוָה הַמָּרָה!

כוואַליעס קלאַפּן מיט שוימיקן ציטער,
וואָלקנס כאַפּן פון אויבן אַ טרונק,
קומט די זון און וואַרפט גילדענע ריטער
אָנצוצינדן אַ כשרן פונק.

אויף דער כנסת שײַנט־אויף אַן עטרה
מיט די כשר׳סטע פּעדעם געניייט, —
פון דער שיף שייל־אַרונטער די קאָרע
און דערגראָב זיך צו טראַגישער פרייד.

יב

חָבוּשׁ צִלִינְדֶּר־מֶשִׁי וְהָדוּר בִּלְבוּשׁ־מוֹעֵד,
בֶּן־גּוּרְיוֹן, רֹאשׁ־יִשְׂרָאֵל, אֱלֵי בֵּית־הַתְּפִלָּה פּוֹסֵעַ;
בְּפָנָיו עוֹד חֲרוּתִים יָמִים שֶׁל מַעְדֵּר וָאֵת,
עַל עֶזְרָא וּנְחֶמְיָה עָלַי כְּתֵפָיו נוֹשֵׂא הוּא.

מְהַלֵּךְ שַׁזָּר, זֶה שַׂר חַבָּדִי, הַמְקֻבָּל,
כִּבְיָכוֹל אֱלֵי רִקּוּד בְּיוֹד־טֵית בְּכִסְלֵו, אֶל הַ״הִלּוּלָא״,
צָץ בְּמֹחוֹ רַעְיוֹן: הַמְּדִינָה – ״נִגְלֶה״ הִיא אוֹ ״נִסְתָּר״ בִּכְלָל?
אִם הִיא גְאֻלָּה שְׁלֵמָה אוֹ רַק אַתְחַלְתָּא דִגְאֻלָּה?

בִּזְרִיזוּת שֶׁל־״חָרִיף״, בְּקַפְּדָנוּת שֶׁל־״כֹּהֵן״
הוֹלֵךְ הָרַב י. ל. מַיְמוֹן, בֶּן הַסּוֹפֵר מִמַּרְקוּלֶשְׁט;
אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד בְּהִיר־שֵׂעָר – וְהִנֵּהוּ כְּבָר זָקֵן,
אַךְ בְּעֵינָיו כְּבִנְעוּרָיו עֲדֶן בּוֹעֶרֶת תַּקִּיפוּת עִקֶּשֶׁת.

הָרַבָּנִים הָרָאשִׁיִּים – הֶרְצוֹג וְעֻזִּיאֵל – הָעֲטוּפִים בְּשִׁרְיָאִין,
רוֹחֵף עַל מִצְחוֹתָם, עִמְקֵי־הַמַּחֲשָׁבָה, שֶׁל חַג הָעֹגֶם:
בְּחָכְמָה וּבְלַמְדָנוּת אֶת הַשִּׂמְחָה מְצַנְּנִין,
בַּמְּתִיבְתָּא כְּבָר זָקְנוּ, אַךְ עֲלֵיהֶם שׁוֹרֶה מֵהַמְּלוּכָה אוֹר־נֹגַהּ.

בַּעֲמִידָה שֶׁל ״רַבִּי״, בְּזָקָן וּבְפֵאוֹת מְסֹרָקִים בְּהוֹד־מַלְכוּת,
בְּהִלּוּךְ, כִּבְיָכוֹל הַחֲסִידִים אַחֲרָיו יַפְסִיעוּ, –
רַבִּי אִיצֶ׳י־מֵאִיר עִמּוֹ דּוֹרוֹת יוֹקְדֵי־בְּהִתְלַהֲבוּת,
טְבוּלֵי בְּסִגּוּפִים, בְּנִגּוּנֵי־דְבֵקוּת, מֵבִיא הוּא.

שֶׁמֶץ שֶׁל הוּמוֹר מִתַּחַת לַשָּׂפָם צוֹפְנוֹת שְׂפָתָיו,
וְאִלּוּ לִירִיזְם מִשְׁתַּלְשֵׁל מֵהָרִיסִים אֶל הָעֵינַיִם, –
מְהַלֵּךְ שְׁפְּרִינְצַק, נְשִׂיא־הַכְּנֶסֶת, כְּמוֹ יִתְאָו
מֵימְרָא מֵחָכְמָה עַל שֵׁם־וָיֶפֶת לְשַׁנֵּן בֵּינְתַיִם.

יב

אין אַ ווײַדענעם צילינדער, אין אַ קאַטאַוועי, לאַקירקעס,
גייט אין שול אַריין צו תּפילה בן־גוריון, ישׂראל־פּרעמיער,
אויפן פּנים איינגעשניטן טעג פון פּיאָשן און פון קירקעס,
אויף די ברייטע אַקסלען טראָגט ער יאָך פון עזרא און נחמיה.

גייט שזר, דער בעל־קבלה, דער חבדישער מיניסטער,
ווי צום ריקוד י״ט כסלו אויף ליובאַוויטשער הילולא,
אינמיטן וועג קומט אים אַ רעיון: איז מדינה נגלה, נסתּר?
איז זי אָנהייב פון גאולה, צי אין זיך אַליין אַ פולע?

מיטן אימפּעט פון אַ חריף, מיט דער שטרענגקייט פון אַ כהן,
גייט הרב יוד למד מיימון ,מאַרקולעשטער בן־הסופר,
איך געדענק אים נאָך אַ בלאָנדן און איך זע אים איצט אַ גרויען,
נאָר עקשנות אין די אויגן ברענט, ווי ייִנגלווייז, אָן אויפהער.

די רבנים ראשיים, — הערצאָג און עוזיאל, — זייד־פאַרהילטע,
מיט אַ יום־טוב׳דיקן אומעט אין די שטערנס איינגעטיפטע,
אין דער חכמה און אין לומדות איז די פרייד אַן אָפּגעקילטע,
מיט מלוכה׳שאַפט נאָך יונגער, נאָר מיט עלטערער מתיבתא.

שטעל רבייאישער, מיט באָרד־און־פּאות מלכות׳דיק צעקעמט
מיט אַ גאַנג, ווי נאָך אים וואָלטן די חסידים נאָכגעגאַנגען,
טראָגט רב איטשע מאיר פלאַקערדיקע דורות פאַר׳בעל־שם׳טע,
אויסגעטובל׳טע אין פּײַן, אין פאַר׳דביקה׳טע געזאַנגען.

מיט אַ טראָפּעלע הומאָר פון וואָנצעס שאָטענען די ליפּן,
נאָר ליריזם הענגט־אַרונטער איבער אויגן פון די ברעמען,
גייט שפּרינצאַק, דער ראש־הכנסת, ווי ער וויל אַריבערהיפּן
אַ פאַרפּלאָנטערט־קלוגע מימרא וועגן יפת׳ן און שם׳ען.

עַל פְּנֵי גוֹלְדָה יִזְרְחוּ שִׁבְעַת צַנְתְּרֵי־הַחֵן שֶׁל אֵם
בְּחֶפְצָהּ שֶׁל בַּת, בַּת־יְחִידָה נִלְבֶּבֶת;
אַךְ גָּדֵל הַבַּיִת, יֵשׁ עוֹד לַעֲשׂוֹת רַבּוֹת, סַדֵּר, תָּאֵם, –
הוֹ, בַּת־מְלוּכָה, הַכְּלֵי־זְמָרִים נוֹגְנִים, לְאַיִם, חֶדְוָה נִלְהֶבֶת!

אֱלִיעֶזֶר קַפְלָן הַנֻּקְשֶׁה, מַמָּשׁ אִכָּר, עַל הַמָּקוֹם בּוֹטֵשׁ,
עַל פָּנָיו חִלּוּנִיִּים אֵשׁ הֶעָמָל יוֹקֶדֶת, –
בַּ״פִּינַנְסִים״ הַפִּקְחִים לֵב חַם פּוֹעֵם־גּוֹעֵשׁ,
הוֹלֵךְ הָעָם וָרָב, בְּלִי עַיִן־הָרָע, וְהַגֵּרָעוֹן מִתְמַעֵט.

אַתְּ, עִיר לְבָנָה, חוּצוֹת, זֶה אַךְ הֵקִיצוּ בָּאוֹרָה,
יָם חוֹלְמָנִי, חוֹלוֹת־זָהָב, עֵצִים בִּדְמִי־תִפְרַחַת, –
הַשָּׁנָה זוֹ רִאשׁוֹנָה – וְהַבִּנְיָן גָּדֵל, לוֹבֵשׁ צוּרָה;
הֵ״א בְּאִיָּר – הַמַּמְלָכָה לְהִתְפַּלֵּל הוֹלְכָה בְּנַחַת.

בִּמְרוּצָה בָּא יְהוּדִי, מֵאַיִן? אַ, מִפֹּה,
וְאִם תִּרְצוּ – מִשָּׁם, הַיְנוּ־הָךְ, יְהוּדִי פָּשׁוּט הִגִּיעַ,
לֹא בַסְּפִינָה, לֹא בָרַכֶּבֶת, לֹא בַּאֲוִירוֹן יָבֹא, –
שֶׁמָּא לַ״מִּנְיָן״ יְהוּדִי יֶחְסַר – בְּסוּסִים־וַעֲגָלָה הוֹפִיעַ.

כְּכֹהֲנִים עַל דוּכָנָם יָדָיו יִפְרֹשׂ, עֵינָיו מִתְנוֹצְצוֹת,
כְּלוּם, דוֹמֶה, אֵינוֹ דוֹבֵר, אַךְ לְפָנָיו כְּבְמַחֲזֶה
הוֹלֵךְ קוֹל, – וּבַת־קוֹל מֵפִיץ בְּכָל חוּצוֹת:
״שֶׁהֶחֱיָנוּ וְהִגִּיעָנוּ לְיוֹם הֵ״א בְּאִיָּר הַזֶּה״.

אויפֿן פּנים גאָלדע׳ס לויכטן זיבן חנ׳ען פֿון אַ מאַמען
אויף דער חופּה פֿון אַ טאָכטער, אַ געשמאַקע בת־יחידה,
נאָר די שטוב איז זיך צעוואַקסן, ס׳איז נאָך דאָ אַ סך צו ראַמען,—
אַך, מלוכה־טאָכטער, דיינע קלעזמער שפּילן פריילעך־מידע.

אַ פאַרפויערטער און שטאַלטנער טאָפּטשעט אליעזר קאַפּלאַן,
אויפֿן וואָכעדיקן פּנים ברענט אַ האָרעפּאַשנע פייער,
אין די ניכטערע פינאַנצן טוט אַ וואָרעם האַרץ זיך צאַפּלען,—
קיין עין־הרע, פאָלק ווערט גרעסער, אָבער ליידיקער דער שייער.

שטאָט דו ווייסע, לויטער־אויפגעוואַכטע גאַסן תל־אביב׳ער
ים דו חלום׳ער, צעגאָלדיקט זאַמד און ביימער—שטילע בליער,
יאָר דאָס ערשטע און דער בנין ווערט געשטאַלטיקער, מאַסיווער,—
די מלוכה גייט מתפּלל־זיין און דאַנקען,—ה׳ באייר.

קומט צואיילן אַ פאַרבלייכטער ייד. פונוואַנען? אָ׳ פונדאַנען.
אַז איר ווילט,—פֿון דאָרטן. סיי־ווי־סיי, אַ פּראָסטער ייד געקומען.
נישט אויף שיפֿן, נישט אויף באַנען, נישט אויף היינט,—די עראָפּלאַנען,
נאָר אויף פערד־און־וואָגן, טאָמער פעלט אייך אויס אַ ייד דאָ צום מזומן.

ווי צום דוכענען צעשפּרייט די הענט, די אויגן זיינע פינקלען,
זאָגן זאָגט ער, דאַכט זיך, גאָרנישט, נאָר אַ קול גייט אים אַפּריער,
און צעשלאָגט אַ ווידער׳קול אין אַלע ווייסע גאַסן־ווינקלען:
שהחינו וקימנו,—צו דעם טאָג, צו ה׳ באייר.

יג

בְּחוּצוֹתֶיהָ שֶׁל הַקֶּרֶת
יְשׁוֹטֵט יְהוּדִי, אִישׁ תָּם.
מִי אֲנִי כָאן? אַלְמוֹנִי סְתָם,
עַל מִרְקַם־הַפָּז – הַשֶּׂרֶט,
כְּאַנְקוֹר חָרְפִּי עָנִי,
גְּוִילִין – כָּל יְחוּסִי אֲנִי,
אֶחֱרֹז מִתּוֹךְ צְנִיעוּת
מִלּוֹת־יִידִישׁ כַּפְּנִינִים
עַל חוּטֵי־כֶסֶף שֶׁל גָּלוּת.

לְבֶן־חוּצוֹת, מַרְאוֹת־זָהָב,
רְצוּעוֹת־יָם, פַּס שֶׁל חוֹל,
עַל גְּזֻזְטְרוֹת וְעַל כָּל סַף
הִתְלַקַּח הַגִּיל בַּכֹּל.

רַק אֶחָד עָתִיד לָבוֹא,
שֶׁמָּא כְּבָר עוֹמֵד בַּשַּׁעַר,
אַךְ בּוֹשֵׁשׁ הוּא עוֹד אֵי־פֹּה,
עִם מוּמָיו נָאוֹר הוּא כֹּה,
וְטָהוֹר עִם כָּל הַצַּעַר.

פֹּה הוּא לַחְפֹּן הָאֵפֶר,
גֵּץ אֶל גֵּץ כְּדֵי לַבּוֹת,
אַךְ חַיָּב עוֹד לְהִתְהַווֹת;
זָקֵן־חָכָם – הוֹלֵךְ הוּא שֶׁפִי,
צָעִיר סָגוּף – אֶפְשָׁר יַעֲטֹף
כְּסוּת־הַמֶּשִׁי הַנְּגִידִית,

יג

אויף די גאַסן תל־אביב׳ער
בלאָנקט אום אַ ייִד אַ תּם, —
ווער בין איך דאָ? גלאַט אַבי ווער,
אויפֿן גאָלד־געוועב אַ שראַם,
אָרעם ווי אַ ווינטער־שפּערל.
יחוס מיינער — נאָר פּאַפּירלעך,
ווערטער יידישע צום גראַם
אָנגעסיליעט פּרום, ווי פּערל,
אויף די גלות זילבער־שנירלעך.

גאַסן ווייסע, גאָלד געמעלן,
טאַשמע ים און ליענטע זאַמד,
אויף באַלקאָנען און אויף שוועלן
האָט זיך היינט די פֿרייד צעפלאַמט.

איינער נאָר, ער דאַרף נאָך קומען, —
אפשר שטייט ער שוין ביים טויער,
נאָר ער האָט זיך דאָרט פאַרזאַמט, —
ליכטיק איז ער מיט די מום׳ען,
לויטער איז ער מיט זיין טרויער.

אַש־צו־אַש צונויפצוקערן,
אויפצושיינען פונק ־צו־פונק, —
ער איז דאָ און דאַרף ערשט ווערן,
קלוג און אַלט, צעפייניקט יונג.
אפשר דאַרף ער זיך נאָך אָנטאָן
דאָס פאַרברענטע זייד נגידיש?

וְאֶפְשָׁר לִכְבוֹד יוֹם־טוֹב
הַמִּלָּה שֶׁלָּנוּ הָאִידִית
עַל לְשׁוֹנוֹ הָעֲנָוְתִית
לֹא נִתְלַהֲבָה עֲדַיִן?
וְאֶפְשָׁר עוֹד יִתְמַהְמֵהַּ,
בְּבֵית־עוֹלִים יִלְמַד עִבְרִית?
נאַכט און שְׁטֶערְן – כּוֹכְבֵי־לַיִל,
וְעָיֵף – "אוי בּין איך מִיד",
"אַ גוּט יוֹם־טוֹב" – חַג שָׂמֵחַ.
הַמּוֹקֵד בּוֹעֵר – הוֹי, הַמּוֹקֵד
אֶת בְּשָׂרִי שׂוֹרֵף עֲדַיִן, –
כָּל מִלָּה אֲנִי שׁוֹמֵעַ,
וְעוֹד לִלְמֹד אֲנִי שׁוֹקֵד.
רְצוֹנִי לֵידַע הַמַּשְׁמָעוּת
שֶׁל מִלִּים, "מַה יֵּשׁ" אַבְהִיר,
גּוֹרָלִי מַה לִּי יָעוּד,
בִּדְעִיכָה עוֹד מַה לְבְעִיר?
אֵין דָּבָר, הַכֹּל בְּסֵדֶר,
תַּחֲרֹשׁ אֶת הַיָּגוֹן
מִשְּׂרֵפַת יָמִים מִקֶּדֶם,
קְצֹר מוּל אַרְזֵי־הַלְּבָנוֹן,
דּוּשׁ – וְתֵן דַּעְתְּךָ: הַיּוֹם,
כָּל אֲשֶׁר בְּיַד יְהוּדִית
בַּדּוֹרוֹת חָרוּשׁ – יָגִיחַ
מֵעִמְקֵי־הַמַּעֲנִית
הַגַּרְעִין, כְּמוֹ גִּדְעוֹן
עִם פִּשְׁתָּן, קִרְבוֹ הִזְרִיעַ.

אפשר אויף דער פרומער צונג
נישט דערוואַרעמט נאָך צום יום־טוב
ליכטיק וואָרט פון אונדזער יידיש?
אפשר האָט ער זיך פאַרלערנט
אין אַ בית־עולים עברית?
כוכבי לילה – נאַכט מיט שטערן,
און עייף – אוי, בין איך מיד.
אַ גוט יום־טוב – חג שמח,
המוקד בוער – דער שייטער
ברענט מיר נאָך דאָס לייב און בריט.
יעדער וואָרט ביז איצט פאַרשטיי איך,
נאָר איך וויל נאָך לערנען ווייטער.

כ׳וויל דערגיין דעם מיין פון ווערטער,
כ׳וויל פאַרטייטשן זיך "מה יש", –
גורל מיינער, דער באַשערטער,
אויפצולויכטן אין פאַרלעש.
אין דבר, הכול בסדר,
פון די טעג דיינע צעאַשטע
אַקער טרויער, שנייד און דרעש
ביי לבנונ׳ס שאָטנס־צעדער
און געדענק אַז, – כבר חרשת.

אויפגעאַקערט דורות יידן,
ער, – דער קערן און די בייט, –
קומט פון גרוב אַרויס, ווי גדעון,
מיטן פלאַקס אין זיך פאַרזייט.

קְחוּ וְדַפְדְּפוּ בַּסֵּפֶר, —
וְיִגְדְּלוּ אָז אִמְרֵי־שֶׁפֶר,
כִּהְיוֹת מִטַּל שִׁיפּוֹן:
יַעֲלֶה גִדְעוֹן מִתּוֹךְ פִּשְׁתִּים
שֶׁלִּשְׁנוֹתָיו עַל הַפְּלִשְׁתִּים.

חוּצוֹת שֶׁל לֹבֶן, רוּץ יָרוּץ הוּא,
עִם אַחֲרוֹנָה טִפַּת דָּמוֹ,
מִתְרוֹנֵן, מָחוּץ־רָצוּץ הוּא,
אֶל יוֹם הָעַצְמָאוּת — יוֹמוֹ.
גַּם בָּהִיר וְגַם כָּסֹף הוּא,
וּ״מַה־טּוֹבוּ אֹהָלֶיךָ״
לֹא יִפְסֹק פִּיו מִלְּהַבִּיעַ, —
בַּחוּצוֹת חַמָּה נוֹסֶכֶת
פָּז, כַּיַּיִן מְגָבִיעַ.

נעמט אַ ספר, מישט און מישט אים,
ווערטער וואַקסן פריש ווי קאָרן
וואָס דער טוי האָט אים פאַרשנייט, —
גדעון גייט אויף די פלישתים
מיטן פלאַקס פון זיינע יאָרן.

גאַסן ווייסע, קומען קומט ער
מיט זיין לעצטן טראָפּן בלוט,
אַ צעזונגענער, צע׳מום׳טער,
צו דעם יום העצמאות.
אי אַ בלאָנדער, אי אַ סיווער,
און מה טובו אוהליך
אויף די ליפּן זיינע רוט, —
זון אויף גאַסן תל־אביב׳ער
גיסט איר גאָלד, ווי ווייַן פון בעכער.

יד

– הַבִּיטוּ־נָא, סוֹלְדַטִּין, שֶׁיִּהְיוּ בְּרִיאִים!
– יְהוּדִיָּה, סוֹלְדַטִּין? חַיָּלִים!
– וַי שֶׁלְּכָךְ זָכִינוּ, לֵאמֹר:
קָלְגַּסֵּי־פּוֹנְיָא, לְהָבִיא מָשִׁיחַ בִּבְלוֹרִית.
– נוּ, מֶה עָלָיו תַּגִּיד?
תֵּן לוֹ עָנִי רוֹכֵב עַל הַחֲמוֹר.

מִגַּגּוֹת, מִרְפָּסוֹת, מֵחַלּוֹן, מִצֹּהַר
עֵינֵי יְהוּדִים צוֹפִיּוֹת בִּתְמִיהָה:
מְנִיפָה שֶׁל רָאשִׁים מַה נִּפְתַּחַת בַּזֹּהַר,
וּמַה מַּכְתִּירָה זְהָבָהּ שֶׁל חַמָּה!

– צָבָא שָׁם צוֹעֵד, זֶה בְּנֵי הַחַיִל!
– שִׂישׂוּ בְּנֵי־מֵעַי, מַמָּשׁ גּוֹרָל!
– רְצוֹנְכֶם – תִּלְמְדוּ אֶת הַפְּשָׁט:
רוֹבִים – לוּלָבִים, אֶתְרוֹגִים – רִמּוֹנֵי־יָד.
– שׁוֹאֵל אֲנִי, אַדְּרַבָּה, מַאי קָא מַשְׁמַע לָן?
– אִם כָּעֵת אֶצְלֵנוּ פָּרָשַׁת סוֹלְדָט.
– רְצוֹנִי לֵידַע: כִּידוֹן לְשֵׁם מַה נִּתַּן?
– שֶׁיִּגָּרֵד הָעֲקֵבִים...
– שֶׁיִּמְנֶה הַכּוֹכָבִים...
– אוֹמֵר אֲנִי לָכֶם, פָּשׁוּט זֶה שְׁמָד!
– אָנָּא, הָסִירָה מִדַּשִּׁי הַיָּד!

כְּצִפּוֹר לְעֵת־עֶרֶב בָּרוּחַ,
אֶל מַעְלָה הַמַּרְיא שִׁיר־פַּלְמַ״ח,
נֶחֱרַד אֶל מַעֲקֵה גַּג זָרוּחַ
בְּפִרְכּוּס כְּנָפַיִם נִצְנַח.

יד

— גיט אַ קוק, סאָלדאַטן, אַ געזונט אויף זיי.
— יידענע, סאָלדאַטן? חיילים.
— שיין דערלעבט, אז ווינד־און־ווי,
פּאַנקעס... ברענגען אַ משיח מיט אַ קוטשמע האָר.
— וואָס זאָגט איר נישט אויף אים?
גיט אים נאָר אַן עני רוכב על החמור.

פון די פענצטער, טעראַסן און דעכער
קוקן יידישע אויגן דערשטוינט,
ווי פון קעפּ ווערט צעעפנט אַ פעכער,
ווי דאָס גאָלד פון דער זון אים באַקרוינט.

— דאָרטן גייט מיין סאַברעלע, זונעלע חייל.
— שישו בני מעי, אַ פּאָלנער גענעראַל.
— ווילט איר, קענט איר לערנען זיך דעם פשט:
ביקסן ווי לולבים, גראַנאַטן ווי אתרוגים.
— פרעג איך אָבער, וואָס איר לאָזט מיך דאָ צו הערן?
— אַז סע גייט ביי אונדז די סדרה סאָלדאַט.
— וויסן וויל איך וויסן, דאָס שפּיזעלע וואָס טויג אים?
— פּיאַטעס זיך צו קראַצן.
— ציילן גאָר די שטערן.
— זאָג איך אייך, ס׳איז פשוט שמד.
— כ׳בעט אייך, לאָזט מיר אָפּ די לאַצן.

ווי א פויגל, פאַרנאַכט אין געוויטער,
פליט־ארויף דאָס געזאַנג פון פלמ״ח,
גיט אין אומרו מיט פליגלען אַ ציטער
ביים געזימס פון אַ גילדענעם דאַך.

טו

כַּמָּה הָיוּ הֵם בְּגוּשׁ־עֶצְיוֹן?
בְּנֵי תוֹרָה וַעֲבוֹדָה, אַבְרֵכִים אֲדוּקִים;
צְחִיחַ הָהָר, חֲרֵבָה כָּל פְּסִיעָה בַּצָּיוֹן, –
שֶׁנֵּס אֶת מָתְנֶיךָ וְחַיִּים שָׁם תָּקִים!

מִתְאַזְּרִים וּבוֹנִים,
כַּפְּתִיל יִדָּלְקוּ הַחַיִּים,
אֵשׁ כְּחָלָה תִּשְׁתַּלְהֵב,
יַם־אוֹר מִשְׁתַּפֵּךְ אֶל הַלֵּב.

הִתְעָרֵה כָּאִילָן,
הִתְגַּדֵּר בְּכָל כֹּחַ בְּכָאן,
טְרָשִׁים וּרְגָבִים פֹּה תְּפָרֵךְ,
בְּיָדֶיךָ וּבַשֵּׁם־יִתְבָּרֵךְ!

הִתְגַּדְּרָה הָעֵדָה הַבּוֹנָה,
מִלַּת־אֱלֹהִים עַל לְשׁוֹנָהּ,
לָהּ מַיִם בִּמְשׂוּרָה וְלֶחֶם דַּל, –
אֲבָל הִתְמַסְּרָה לֶעָמָל.

בָּא הַשּׂוֹנֵא – עֲמֹד הָכֵן,
בֶּן־נֶשֶׁר רַךְ בְּתוֹךְ הַקֵּן,
יוֹדֵעַ הֵן אַתָּה גוּפְךָ
עַד מַה לַמָּוֶת מְעוּפְךָ!

כַּמָּה הֵם בַּחַיִּים נוֹתְרוּ? כֻּלָּם!
כַּנְפֵי־נְשָׁרִים לֹא יִכְרְתוּ הֵן לְעוֹלָם;
גּוּפָם אָמְנָם גָּזַל עַבְדַּאלְלָה,

טו

ווי פל זענען זיי געווען אויפן גוש־עציון ?
פרומע יונגעלייט, תורה און עבודה,
מאָגער איז דער באַרג, טרוקן ווי אַ שפּאָן,
גורט זיך אָן מיט כח און אַ לעבן בוי דאָ.

אָנגעגורט און געבויט,
לעבן ברענט ווי אַ קנויט,
צינדט זיך אָן, בלוי דער פלאַם,
פלייצט אין האַרץ ליכט אַ ים.

גראָב זיך איין ווי אַ בוים,
זיך אַליין דאָ פאַרצוים,
שטיין צעשטויב, ערד צעקעם
מיט די הענט, מיטן שם.

זיך פאַרצוימט – עדה־יונג –
מיט גאָטס וואָרט אויף דער צונג,
וואַסער קאַרג, אָרעם ברויט,
נאָר דער מי זיך פאַרטרויט.

שונא קומט, האַלט זיך פעסט,
אָדלער יונג, אין דיין נעסט,
דו אַליין ווייסט דאָך ווי
ביז צום טויט איז דיין פלי.

וויפל זענען זיי געבליבן ? – אַלע.
אָדלער־פליגלען ווערן נישט פאַרשניטן,
גופים זייערע האָט געררויבט אַבדאַלאַ,

אַךְ מְעוּפָּם עַד שֶׁמֶשׁ יַעַל מָעְלָה.
קִרְיָה לְבָנָה מִתּוֹךְ גִּיל מִתְנַדְנְדָה,
רוֹחֲפוֹת כְּנָפַיִם עַל רֹאשָׁהּ בִּשְׁמֵי־גָבְהַּ, –
אַבְרְכֵי־מֶשִׁי אֲדוּקִים, בְּנֵי תוֹרָה וַעֲבוֹדָה
יְנוֹנוּ פֹּה עִם שֶׁמֶשׁ, תְּהִלָּתָם תִּגַּהּ נָגֹהַּ.

מַפְסִיעִים שִׁבְעָה פָּרָשִׁים הַשְּׂרִידִים,
עִם טַלִּית – הַדֶּגֶל הַכָּחֹל־לָבָן,
הַשּׁוֹמְרִים הַמְיֻתָּמִים הַיְּהוּדִים
שֶׁל גּוּשׁ־עֶצְיוֹן, הָהָר הַמְאֻבָּן.

זייער פלי – אויף דער זון איז אָנגעריטן,
ווייסע שטאָט מיט פרייד גיט זיך אַ הוידע,
פליגלען איבער איר פאָכען אין די הייכן,
פרומע יונגעלייט, תורה און עבודה,
וועלן, ווי די זון, קיינמאָל נישט פאַרבלייכן.

גייען זיבן פאַרבליבענע ריטער
מיט אַ טלית – די בלוי־ווייסע פאָן,
די פאַרעלנטע יידישע היטער
פונעם שטיינערנעם באַרג גוש־עציון.

טז

בֵּינְתַיִם, עַד שֶׁכָּאן, חָבֵר, עוֹמְדִים אֲנַחְנוּ,
בַּהֲמֻלָּה זוֹ וּבַשֶּׁמֶשׁ הַקּוֹפֵחַ,
בְּזִכְרוֹנֵנוּ אָנוּ, עִם הָעָם שֶׁמֵּהֶנּוּ,
נַעֲלֶה אֵיךְ בְּבֶן־שֶׁמֶן עֵץ הַחֵל פּוֹרֵחַ.

אִם לֹא אֲנַחְנוּ שְׁנֵינוּ – מִי כָּאן יַזְכִּירֶנּוּ?
עֵץ זֶה הָרַךְ הֵן קֶשֶׁר־עַד שִׁמֵּשׁ בֵּינֵינוּ,
תֵּל־אָבִיב גּוֹעֶשֶׁת בִּדְגָלִים, רִקּוּד וָרֶנֶן, –
תְּלֹשׁ לְךָ מִשֶּׁמֶשׁ קֶרֶן, זוֹ קַרְנֵנוּ!

עַל הַשָּׁנִים, לְעֵת זִקְנָה, כְּעַל עֵינַיִם
הָעַפְעַפַּיִם, עֲבֻתֵּי־רִיסִים נוֹרִידָה, –
כָּמוֹךְ מְחַפֵּשׂ אֲנִי קִמְעָה עֲדַיִן,
פַּעֲמוֹנִיּוֹת שֶׁל כֶּסֶף עַל יָגוֹן אַצְמִידָה.

אַךְ יֵשׁ וְיִצְטַלְלוּ עֵינֵינוּ, כְּחֶלְיֵי־כַּחַל,
יוּסַר הַלּוֹט מֵעַל רוּחֵנוּ בְּמַפְתִּיעַ,
מְנֻשָּׁב יָעוּף אָז הַיָּגוֹן וְאֵבֶר יַעַל,
עַד כִּי אֶל הָרֵאשִׁית, הַטְּהוֹרָה, יַגִּיעַ.

וּבְכֵן, הֵיכָן עוֹמְדִים כַּיּוֹם אֲנַחְנוּ? בְּסֵדֶר
מְדִינָה: מִצְעָד, מְטוֹסִים, טַנְקִים כִּבְדֵי־הַצַּעַד,
מִשְׂחָק כָּזֶה – צוֹפִים אֲנַחְנוּ בְּבָמָה שֶׁל הֶדֶר,
אֵיךְ רַעְיוֹנוֹת כַּנֹּגַהּ שָׁם עוֹלִים בְּרָעַד.

שְׁטוּפֵי־מִשְׂחָק אֲנַחְנוּ, שֶׁשִּׂחַקְנוּ כָּל יָמֵינוּ,
חֲדוּרֵי־תוּגָה שֶׁל הַהִסְטוֹרְיָה, וּבְצַהַל,
הוֹגֵי־הַמַּחְשָׁבוֹת, הַטְּהוֹרוֹת, יוֹצְנוּ בְּלִבֵּנוּ,
שְׁתוּיִים, כְּדֵי פִּכְּחִים עַל מִשְׁמָרֵנוּ נַעַל.

טז

ווייסטו וואָס? אַזױװי דאָ מיר שטייען —
אויף דער זון און אין געררויש — לאָמיר נעמען
און דערמאַנען זיך אַליין, אין צווייען,
ווי צעבליט האָט זיך אַ ביימל אין בן־שמן.

אַז נישט מיר, וועט קיינער נישט דערמאָנען,
ס'איז דאָס ביימל אַ צוזיפבונד אונדז געוואָרן,
תל־אביב איז פול מיט לידער און מיט פאָנען,
פון דער זון ברעך־אָפּ פאַר זיך אַ דינעם האָרן.

אויף די יאָרן, ווי אויף אויגן צו דער עלטער,
לאָזן מיר אַרונטער ברעם־געדיכטע דעקלעך,
און ווי דו, בין איך אַביסל אַ פאַרשטעלטער,
אויפן טרויער טו איך אָן זילבערדיקע גלעקלעך.

נאָר אַמאָל, אַז די אויגן ווערן לויטערער און בלויער,
הייבט זיך אויף דער צודעק איבער אונדזערע געמיטער,
אַ צעפּאָכעטער, אויף פליגלען פליט דער טרויער,
ביז צום אָנהייב, צו דעם זויבערן, דערפליט ער.

איז וואו האַלטן מיר? ביי יידישער מדינה,
ביי פאַראַדן, ביקסן, עראָפּלאַנען, טאַנקען, —
ס'איז אַ שפּיל אַזאַ, מיר קוקן אויף אַ בינע,
וואו אין ציטער גייען־אויף, ווי שיין, געדאַנקען.

מיר פאַרשפּילן זיך, — אָ, מיר די דורכגעשפּילטע,
די פאַרטרויערטע, פאַרפרייידיקער פון דער געשיכטע,
די פאַרטראַכטער פון געדאַנקען, — ריינע, אָפּגעקילטע,
די פאַרטרינקער, אויף צו בלייבן וואַך און ניכטער.

אִם כְּבָר הָרַעְיוֹן בְּרֵאשִׁיתוֹ הָגִינוּ,
מִי אֵשׁ סוֹפוֹ הַמְנֻחָשׁ יִפַּח נָפֹחַ?
אָשִׂיחַ, אַךְ הָרַעְיוֹן לֹא אֲשִׂיגֶנּוּ,
קוֹצֵר אֲנִי, שֶׁאֲלֻמּוֹת לִקְשֹׁר לֹא יַעְצֹר כֹּחַ.

אִם אֶל הָעֵץ הָרַךְ בִּלְבְלוּבוֹ חָזַרְנוּ,
נָפַל לוֹט־הַשָּׁנִים מֵעַל הָעַפְעַפַּיִם, –
נִשְׁמָר־נָא עַל לְבָנַי כְּשֶׁשָּׁמַרְנוּ
אֵי־פַּעַם בְּבֶן־שֶׁמֶן הַסַּלְעִי בִּשְׁנַיִם.

הָעֵץ הָרַךְ, עֲטוּר־פְּרִיחָה, מְשֻׁלַּג־הַצָּעַר,
שִׁבְעָה יָמִים עָמַד בָּדָד עֲדֵנָה,
מָשָׁל כַּלָּה יְתוֹמָה, שֶׁתַּעֲמֹד בַּשַּׁעַר,
מְחַכָּה הִיא שֶׁיָּבוֹא חָתָן וְיִשָּׂאֶנָּה.

מָה רְצוֹנִי, אֵפוֹא, לוֹמַר? בִּזְוִיּוֹת־עֵינַיִם,
חָבֵר וָתִיק, אֶצְלֵנוּ קִלּוּחִים יְקַלָּחוּ, –
הִלּוּךְ, כִּבְיָכוֹל, אַמִּיץ, אַךְ עַל יָדַיִם,
כְּפִטְרִיּוֹת וְכִכְמֵהִין, גִּידִים יִצְמָחוּ.

שָׁבוּעַ עַל הָעֵץ נִצָּה לְבָנָה נִפְנֵפָה,
וְאַחֲרֵי־כֵן גַּב עָקֹם נִגְלָה לְפֶתַע,
עַל עוֹר קָמוּט מְגֻלָּה שֶׁל יַבָּלוֹת טִפְטֵפָה,
וּלְמַרְאֵהוּ אָז נִצְבַּט הַלֵּב בְּרֶתַע.

וְשׁוּב אוֹתוֹ מַעֲשֶׂה: הַפְּרָט מַהוּ? בְּפִקַּעַת־
הַכְּלָל הוּא מְקֻפָּל, אֲבָל גּוּפוֹ בָּדָד הוּא,
עֲלֵי רָאשֵׁינוּ הַשִּׂמְחָה הִתְנַפְנְפָה בְּלַהַט, –
וּבֵינֵינוּ לְבֵין עַצְמֵנוּ פָּרָשַׁת־יָגוֹן נִלְמָדָה.

אַז מיר האָבן שוין פאַרטראַכט דעם אָנהייב רעיון,
איז דעם אויסגעדאַכטן סוף ווער וועט אונדז צעציינדן?
נאָר איך רעד און קען אליין נישט דעם געדאַנק צעקייען,
כ׳בין דער שניטער, וואָס די גאַרבן קען ער נישט פאַרבינדן.

אַז מיר קומען קריק צום ביימל דעם צעבליטן,
פאַלט־אַראָפּ דער יאָרן־צודעק פון די ברעמען,
לאָמיר ביידע ווידער ריינע ווייסקייט היטן,
ווי אַ מאָל געהיט אין שטייניקן בן־שמן.

אָנגעקרוינט מיט בליעכץ, אָנגעשנייט מיט טרויער,
איז דאָס ביימל איין־אַליין אַ וואָך אַזוי געשטאַנען,
ווי אַ כלה אַ יתומה שטייט און וואַרט ביים טויער
אַז אַ חתן זאָל שוין קומען זי אַמאָל באַמאַנען.

איז צו־וואָס וויל איך דערגיין? אָ, אַלטער חבר,
ביי די אויגנווינקלען לויפן אונדז שוין שטרעמלעך,
ס׳איז דער גאַנג נאָך כלומרשט אַ זשיוואַוועך,
נאָר סע וואַקסן אויף די הענט אָדערן ווי שווימלעך.

נאָר אַ וואָך האָט אויפן ביימל ווייסער צוויט געפלאַטערט
און דערנאָך האָט זיך אַנטפּלעקט אַ קרומער רוקן,
אויף צעקנייטשטער הויט האָבן בלאָטערלעך געיאָטערט, —
ס׳איז יסורים׳דיק געווען אויף דעם צו קוקן.

איז די מעשה ווידער — וואָס איז מענטש, דער יחיד?
אינעם כלל פאַרקנויליקט, נאָר אליין פאַרעלנט,
איבער אונדז האָט זיך די פרייד שטורעמדיק צעפּאָכעט,
נאָר מיט זיך — אַ פּרשה טרויער לאָמיר קנעלן.

וְהַסּוֹף? אֵין סוֹף, הֵן סַחְתִּי סְתָם אֵלֶיךָ, רֵעַ,
מִכָּל הַפְּקַעַת חוּט אֶחָד בִּלְבָד הִפְקַעְתִּי;
לִי נִתְמַזֵּל הֱיוֹת צוֹפֶה בַּצַּד, תָּמֵהַּ,
וְעִמְּךָ, עַל גֶּשֶׁר זָע הִתְנַעְנַעְתִּי.

און דער סוף ? נישטאָ. גערעדט צו דיר אַזוי־נאָר,
פון אַ קנויל — אַ פאָדעם נאָר אַרויסגעוויקלט,
ס'איז באַשערט צו זײַן די צוקוקער, דערשטוינער,
און פאַרהוידען זיך אַזוי אויף וואַקלדיקן בריקל.

יז

בְּכִכַּר־דִּיזֶנְגוֹף צִבָּרִים מִסָּבִיב לַמִּזְרֶקָה
בְּמַעְגָּלוֹת רוֹקְדִים לְקֶצֶב שֶׁל שִׁיר קַל ;
הַחַמָּה הִפְסִיעָה כְּבָר פְּסִיעַת־זָהָב, וְעַד תִּשְׁקַע
יָשְׁבָה עַל שְׂפַת־הַיָּם עֲלֵי סַפְסָל.

נִתְּזִים הַמַּיִם – זוֹ חֻפָּה שֶׁל קֶצֶף מְזַנֵּק –
נִצְנוּצִים נִצָּתִים בְּכוֹכְבֵי־הָאֲגָלִים;
כְּצַמֶּרֶת שֶׁל אִילָן מִסְתָּעֵף הָעֶרֶב הַחוֹגֵג
וְעַל פְּנֵי הַקִּרְיָה פּוֹרֵשׂ הוּא אֹהָלִים.

– מַה בְּעֵינֶיךָ הַמִּזְרֶקָה?
– מִזְרֶקָה, כְּכָל מִזְרֶקָה.
– דָּבָר שֶׁל כְּלוּם? אַ? מִזְרָק כָּזֶה?
– וּמַה סָּבוּר אַתָּה, מִתְּוִיז יַהֲלוֹמִים?
– הַרְאִיתֶם שָׁם אֶצְלְכֶם כָּזֶה מַחֲזֶה?
– בְּרַם, בֵּינְתַיִם רוֹצֶה אֲנִי לְסַפֵּר...
– אַךְ תְּקַצֵּר בִּנְאוּמִים.
– רְאֵה־נָא, רְאֵה, אֵיךְ הוּא מְמַהֵר,
מַה? עַל גֶּחָלִים אַתָּה יוֹשֵׁב?
– כְּשֶׁמְּדַבְּרִים בְּהַרְחָבָה – אֵינִי אוֹהֵב.
– אֵין אֲנִי שׁוֹאֶלְךָ מָה אַתָּה אוֹהֵב וּמָה אוֹיֵב.

בְּקֶרֶן־זָוִית צְרוֹר־אוֹרָה מִזְדַּהֵר,
עֶרֶב־רַב שֶׁל זֶמֶר וְקִשְׁקוּשׁ סוֹעֵר;
פֹּה קוֹל, שָׁם תֹּף וְשֶׁל מְצִלְתַּיִם צִלְצוּל,
בְּרִטּוּט, בְּזִקּוּק מִתְפַּזֵּר.

יז

אויף כיכר דיזנגוף, אַרום דעם פֿאָנטאַן
טאַנצן קרענצלעך סאַברעס צום טאַקט פֿון געזאַנג.
ס'האָט די זון שוין געגעבן אַ גילדענעם שפּאַן
און ביים ים זיך אַנידערגעזעצט אויף אַ באַנק.

שפּריצט דאָס וואַסער — אַ חופּה פֿון שוים,
צינדט זיך ליכט אין די שטערנדלעך־טראָפּנס,
ווערט דער אָונט צעצווייגט אַזויווי אַ בוים
ביי דער שטאָט זיך צו שטעלן צוקאָפּנס.

— ווי געפֿעלט אייך דער פֿאָנטאַן?
— אַ פֿאָנטאַן איז אַ פֿאָנטאַן.
— גאָרנישט, האַ? אַזוי אַ שפּריצער?
— וואָס־זשע מיינט איר, ער שפּריצט בערליאַנטן?
— שוין געזען אַזוינס אין אייערע קאַנטן?
נאָר דערציילן וויל איך אייך דערווייל . . .
— מאַכט עס נאָר בקיצור.
— זע־נאָר־זע, אַזאַ געאייל,
סע ברענט ביי אייך אונטער דער פּאַכווע?
— כ'האָב נישט ליב אַז מען רעדט מיט רחבות.
— כ'פֿרעג אייך נישט וואָס איר האָט ליב, צי פּיינט.

אין אַ ווינקל האָט זיך אַ בינטל ליכט צעשיינט,
אַ געמיש פֿון געזאַנג און געבריאַזג,
דאָ אַ קול, דאָרט אַ פּויק, זעצט אַ טאַץ, —
מיט אַ ציטער, מיט אַ בליאַסק,

בָּחוּר בַּגְדָּדִי, גָּמִישׁ כְּחָתוּל,
רוֹקֵד שָׁם "דֶּבְקָה", וּלְעֻמָּתוֹ
נָד נַעַר אַשְׁכְּנַזִּי מָתוֹן־מָתוֹן;
הַבַּגְדָּדִי סַכִּין אָז שׁוֹלֵף,
וּבְלַהֲבָה הַנּוֹצֵץ מְנַפְנֵף,
בִּבְרַק־נְתָזִים וּבִמְטַר־צִבְעוֹנִין אָז יַבְרִק,
וְהַנַּעַר קוֹל מַשְׁמִיעַ: קוּם, זְרֹק!

יוֹשְׁבוֹת נָשִׁים עַל הַמַּרְצֶפֶת בְּעִגּוּל,
בְּשִׂמְלוֹת־קְפָלִים וּבְסַסְגּוֹנֵי־מִטְפָּחוֹת,
לַקִּרְיָה הַלְּבָנָה מְלַוּוֹת הַמָּחוֹל
בְּנִקּוּשׁ עַל קְדֵרוֹת, מַחֲבַתּוֹת צַלָּחוֹת, –
וְקוֹלוֹת מִתְפַּשְּׁטִים וְעוֹלִים,
וְעַל רָאשִׁים הֵם נוֹפְלִים.

הַבָּחוּר הַבַּגְדָּדִי זָקוּר,
עִם רִשּׁוּל עֵרָנִי בַּעֲצָמָיו, –
הַתַּאֲוָה, דוֹמֶה, נָמָה לִבְלִי לָעוּר,
אַךְ תִּסְתַּנֵּן מִבְּרַק־שִׁנָּיו,
מֵחֲתָךְ־שְׂפָתָיו וּמֵעֵינָיו.

וּלְעֻמָּתוֹ רוֹקֵד, מָתוּחַ,
הַנַּעַר – בַּר־מִצְוָה זֶה חִוֵּרְיָן וּבְהִיר־שֵׂעָר –
נִכְלָם, כְּאִלּוּ זֶה עַתָּה נִזְכַּר

אַ באַגדאַדער יונג, אַ בייגעוודיקער ווי אַ קאַץ,
טאַנצט אַ דעבקע. אים אַנטקעגן
וויגט זיך, וויגט אַן אשכנזיש ייִנגל.
דער באַגדאַדער כאַפּט אַרויס אַ קלינגל
און צעפּאָכעט עס מיט בלישטשענדיקער שאַרף.
אין דער שיין פון שפּריצלעך און קאָלירטן רעגן
גיט דאָס ייִנגל אַ געשריי:
–נו, וואַרף.

אויפן ברוק זיצן ווייבער אין אַ ראָד,
מיט צעפּאַלדעוועטע קליידער און קאָלירטע שאַלן,
שפּילן־צו דעם טאַנץ דער ווייסער שטאָט
אויף צעקלאַפּטע טעלער, טעפּ און פאַנען.
קלאַנגען קלעטערן, צעבריאַזגען זיך און פאַלן,
שטייען־אויף אַריבער קעפּ צו שפּאַנען
מיט געפּייף, געפּויק,
מיט צעפלאַמטן אויג.

דער באַגדאַדער יונג איז אויסגעשטרעקט,
מיט אַ וואַכער פוילקייט אין געביין,
ס׳שלאָפט די תאווה, דאַכט זיך, נישט דערוועקט,
נאָר זי רינט־אַרונטער פון די בליאַסקע ציין,
פונעם ליפּן־אויפשניט, פון די אויגן,
וואָס די ווייס האָבן צוגעדעקט.

און אַקעגן אים טאַנצט אויסגעצויגן
דאָס בר־מצווה־ייִנגל,– בלייך און בלאָנד,–
אַ פאַרשעמטער, ווי ער האָט זיך ערשט דערמאָנט

בְּאִסּוּר אִמּוֹ לָלֶכֶת, אַךְ מַדּוּעַ?
בְּרַם, מִי יָבִין זֹאת וְיֹאמַר?

הַבַּגְדָּדִי יָטִיל הַלַּהַב,
יַבְזִיק – וְשׁוּב יִקְלֹט,
מוּלוֹ הַנַּעַר חָג בְּרַהַב,
נִקְשָׁר אֵלָיו כְּבַעֲבוֹת.

הַנָּשִׁים תַּקְשֶׁנָה
בְּצַלָּחוֹת, סִירִים, –
מִתְנוֹדְדִים בְּקֶצֶב
רָאשִׁים פְּרוּעִים.

– מַה בְּעֵינֵיכֶם שִׁדּוּךְ זֶה פֹּה
עִם הָעֲרָבִים־הַיְּהוּדִים?
– מַה שַּׁיָּךְ? הֵן זֶה דְּבָרִי, אֵפוֹא...
– שׁוּב אַתָּה? הַקֵּץ לַפִּטְפּוּטִים!
– רוֹאִים בְּחוּשׁ, ר' יְהוּדִי, כִּי אֵינְךָ שְׁפוּי הַיּוֹם, –
הַפְשֵׁל שׁוּלַיִם, וּבִמְחוֹל "הַדֶּבְקָה" צֵא חֲלֹם!

עַל פִּנְכּוֹת הַפְּלִיז,
הַנְּחוֹשֶׁת וְהַפַּח
הַקִּשְׁקוּשׁ, פָּזִיז,
מִשְׁתַּבֵּר, נֶאֱנָח,
מִתְנַתֵּז גֵּץ אֶל גֵּץ
וּבִצְלִצּוּל מִתְנַפֵּץ.

אַז די מאַמע האָט פאַרזאָגט אים נישט צו גיין,
כאָטש פאַרוואָס, — ווער קען דען פאַרשטיין?

דער באַגדאַדער וואַרפט דאָס קלינגל,
גיט אַ בליץ און כאַפּט עס קריק,
טאַנצט אַקעגן אים דאָס יינגל
ווי געבונדן צו אַ שטריק.

פּויקן די ווייבער
אין טעלער, אין טעפּ,
שאָקלען זיך ריטמיש
צעפּאַטלטע קעפּ.

— ווי געפעלט אייך דאָ דער שידוך
מיט די יידישע אַראַבער?
— שייך וואָס? דאָס, זאָגטך, אי׳דעך...
— ווידער איר? נאָך נישט אָפּגע׳דבר׳ט?
— זעט מען דאָך, ר׳ ייד, אַז אייך פעלט אַ קלעפּקע,
איז פאַרהייבט די פּאָלעס און גייט אַוועק אַ דעבקע...

אויף די מעשענע טעלער,
אויפן קופּער און בלעך,
ווערט דאָס בריאַזגען שנעלער,
גיט מיט קרעכץ אַ צעברעך,
ווערט צעשפּריצט פּונק־אויף־פּונק
און פאַרגייט מיט קלונג.

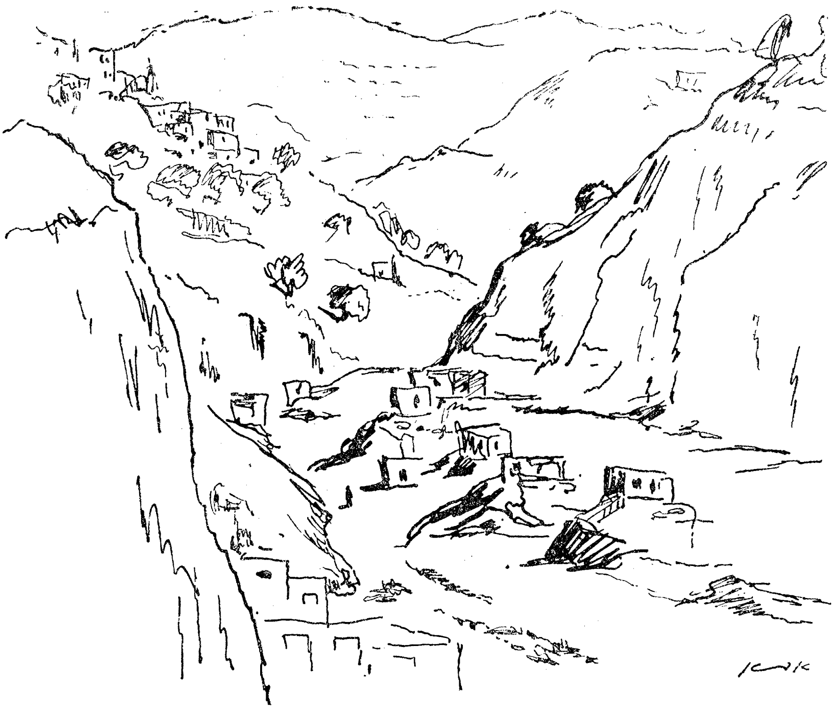

יח

נִתְלַקְּטוּ בַּחוּרִים, חֲסֻנִּים־בְּרִיאִים,
– עוֹפוֹת, נִצְּלוּ מֵאֵשׁ, בְּכַנְפֵיהֶם הַחֲרוּכוֹת –
אֶל מְרוֹם פִּסְגַּת־הָהָר הִמְרִיאוּ, יְגֵעִים,
קִנִּים לִבְנוֹת לָהֶם בֵּין אַרְבָּעָה קִירוֹת.

לְמַעְלָה – הַכַּרְמֶל, לְמַרְגְּלוֹתָיו – חֳרְשׁוֹת־זֵיתִים,
לְמַטָּה – בְּאֵר־הַמַּיִם, מְחֻפָּה הִיא עֲנָפִים,
בֵּית־אֶבֶן רַק לַשֵּׁיךְ, לַפַּלָּחִים – מֵחֹמֶר הַבָּתִּים;
שָׁם נִעֲרוּ הַשְּׁמָמוֹן בְּהַגִּיעָם, הָעֲיֵפִים.

הַנָּשִׁים – מָשָׁל טַפְסָן עַל קִיר שָׂרוּי בְּצֵל,
יְדֵיהֶן לֹא מְחֻמָּמוֹת, לֹא מְחֻטָּבוֹת עוֹד רַגְלֵיהֶן,
חָזָן – גַּבְשׁוּשִׁיּוֹת מְחֻדָּדוֹת עֲלֵי מִישׁוֹר אָבֵל,
אֲבָל חָרוּת יָגוֹן גָּמֵל עַל מִצְחֵיהֶן.

עָלוּ הֵם עַל הָהָר בִּשְׁלְהֵי שְׁנַת תְּשַׁ״ח,
פּוֹרְרוּ טְרָשִׁים, אֶת הַקַּרְקַע חָרְשׁוּ הֵם רְצוּעוֹת,
שָׁתְלוּ אֶת הַשְּׁתִילִים, אַף גַּג אֲזֵי סְכַךְ, –
לַגֶּשֶׁם בְּתוֹדָה נִשְּׂאוּ יָדַיִם מְפֻצָּעוֹת.

כְּשֵׂעָר עַל גּוּף הָאִישׁ – עַל הַקַּרְקַע עָלָה דִשְׁאָה,
עָנָף מִשָּׁתִיל צָמַח, כְּלַתִּינוֹק שֵׁן רִאשׁוֹנָה,
גְּדֵלָה וּמִתְעַגֶּלֶת כָּרֵס שֶׁל אִשָּׁה בּוֹשָׁה,
וּמַיִם מִן הָהָר יִזְּלוּ – עוֹד רְצוּעָה קְטַנָּה.

וְיֵשׁ אֲשֶׁר בַּלֵּיל יִגְבַּר הִדְהוּד וּצְלִיל,
הִמְהוּם־דְּפִיקָה בַּתֹּרִים, פְּסִיעוֹת עַל קֶרֶשׁ, יְתֵדוֹת,

יח

זיי זענען זיך צונויפגעקומען אַכציק יונגען שטאַרק,
ווי פייגל פון אַ פייער, מיט פליגלען אָפגעברענט,
אַרויפגעפלויגן מידיקע אויף סאַמע שפּיץ פון באַרג,
זיך נעסטן אויסצובויען אין שטיינערנע פיר ווענט.

צופוסנס וועלדלעך איילבירטן, דער כרמל אין דער הייך,
דער ברונעם באַרג־אַרונטער איז מיט צווייגן צוגעדעקט,
פעלאַכן־שטיבלעך ליימענע, אַ הויז פון שטיין, — דעם שעיכ׳ס,
זיי האָבן, מיד־דערפלויגענע, דעם אומעט אויפגעוועקט.

די ווייבער ווי דער ווינרעב אויף אַ שאָטנדיקער וואַנט,
די הענט נאָך נישט דערוואַרעמט, די פיס נאָך נישט דערשניצט,
די בריסט, ווי בערגלעך שפּיציקע אויף פלאַכע שטרעקעס לאַנד,
נאָר טרויער אויסגעצייטיקטער אין שטערנס איינגעקריצט.

אַרויפגעקומען זענען זיי צום באַרג ביים סוף תש״ח,
די ערד צעאַקערט פאַסנווייז, צעדריבלט שטיין אויף שטויב
די שפּראָצלינגען אַריינגעזעצט און צוגעדעקט אַ דאַך,
צום רעגן הענט צעשניטענע געהויבן מיט אַ לויב.

גייט־אויף אַ בינטל גראָזיקייט, ווי האָר אויף מאַנצביל׳ס לייב,
פון שפּראָצלינג שניידט זיך אויס אַ צווייג, ווי ערשטער צאָן ביים קינד,
צעוואַקסט זיך קיילעכיק דער בויך ביים שעמעוודיקן ווייב,
און וואַסער, נאָר אַ פּאַסיקל, צום באַרג־אַרונטער רינט.

אַמאָל צעוואַקסט זיך אין דער נאַכט דער אָפּקלאַנג פונעם טיק, —
אין לאָדנס טעמפּער סטוק און טריט, ווי טשוועקעס אויף אַ ברעט,
דאָס בעט ווערט קאַלט, דער קאָפּ ווערט וואַך, פאַרטונקלט זיך צוריק,
דער פּחד פאַלט אַראָפּ פון דאַך און קריכט אריין אין בעט.

צוֹנֶנֶת הַמִּטָּה, הָרֹאשׁ נֵעוֹר וְשׁוּב יוּעַב בְּחִיל,
יְגֻחַת הַפַּחַד מִגַּגּוֹת, יִזְחַל לְתוֹךְ מִטּוֹת.

מַה יֵּשׁ? מִי שָׁם? נוּס, הִמָּלֵט! תַּכִּיר דְּפִיקָה זוֹ עֲמוּמָה, –
תִּמָּנֶה לְךָ הַלַּיְלָה עַד שָׁלֹשׁ, וְעָלֶיךָ תִּתְגּוֹלֵל. . .
אֵין שׁוּם דָּבָר. דְּמָמָה. הַלֵּיל כָּאן דּוֹבֵב, נָבוֹן, וּבַתְּנוּמָה
דּוֹבֵר בִּשְׂפַת מֵי־קִלּוּחִים, בִּלְשׁוֹן הַכֶּסֶף הַצּוֹלֵל.

הַלֵּיל יֵשׁ וְהוּא תּוֹלֵשׁ מִמְּךָ הַשְּׁנָת, כִּפְצוּלִים מֵעוֹר,
גְּדֵלוֹת עָלֶיךָ הַשָּׁעוֹת – בּוּעוֹת קָשׁוֹת – בַּצֵּל;
מְנוֹרָה תַּדְלִיק בְּיָד קָרָה, אוּלָם יָבֵשׁ פְּתִיל־הַמָּאוֹר, –
וְשׁוּב תִּשָּׁאֵר עִם נַפְשְׁךָ סָגוּר בַּלֵּיל.

אַךְ, כִּי הַבֹּקֶר־אוֹר, זֶה הַבַּיְשָׁן, שִׁמְשָׁה יִפְתַּח,
וּבִמְלוֹא־הַפֶּה וּבְשִׁנָּיו הַמַּבְרִיקוֹת אָז יְחַיֵּךְ –
תִּרְאֶה אֵיךְ הַכַּרְמֶל עוֹמֵד מְטֻלָּל, מוֹרִיק וָצַח,
תִּשְׁמַע אֵיךְ מֵרָחוֹק הַיּוֹם בְּנַעֲלֵי־מֶשִׁי מְהַלֵּךְ.

לָבוּשׁ בְּשִׁרְיָאִין יִזְרַח בֵּית־הֶעָמָל,
הָעֲרוּגָה גּוֹמְעָה בַּבֹּקֶר מַיִם מְלוֹא־לְגִמָּהּ,
הָעֵץ הָרַךְ יוֹנֵק בְּפִי־תִינוֹק אֶגְלֵי־הַטַּל,
בְּצִנּוֹרוֹת־זָהָב חוּטִים טָוָה חַמָּה.

אִשָּׁה עִם כָּרֵס מְלֵאָה וְעִם חַיִּים צוֹמְחִים!
נָטַעְנוּ עֵץ, זָרַעְנוּ יֶרֶק – יְגִיעֵנוּ זֶה בִּלְבָד,
בַּשֶּׁמֶשׁ תִּקְצְצִי אֶת צִלְלֵי־לֵיל חֲשׁוּכִים,
לְהִתְעָרוֹת בָּהָר, מְזֻקָּקִים, שְׁלֵמִים, וְיָד בְּיָד!

וואָס איז? ווער איז? ראַטעווע. אַנטלויף. דו קענסט דעם טעמפּן סטוק,
ער ציילט דיר אויס די נאַכט ביז דריי און גיט אויף דיר אַ שפּרונג.
ס׳איז גאָרנישט. שטיל. די נאַכט איז דאָ באַרעדעוודיק און קלוג,
זי רעדט פון שלאָף מיט וואַסערלעך, מיט זילבער־קלאַנגער צונג.

די נאַכט אַמאָל רייסט־אָפּ דעם שלאָף, ווי שטיקער פון דיין הויט,
די שעהען וואַקסן־אָן אויף דיר, ווי בלאָטערס, רוי און האַרט,
צינדסט־אָן אַ לאָמפּ מיט קאַלטע הענט, נאָר טרוקן איז דער קנויט,
און ווידער בלייבסטו אין דער נאַכט מיט זיך אַליין פאַרשפּאַרט.

נאָר אַז אַ שייבל עפנט־אויף דער בישן, דער קאַיאָר,
און גיט אַ לאַך מיט פולן מויל, מיט בלישטשענדיקע ציין,
דערזעסטו ווי דער כרמל שטייט באַטויט, באַגרינט און קלאָר,
דו הערסט דעם טאָג פונווייט אין סאַמעטענע מעשטעס גיין.

פאַרהאָרעוועטע היים שיינט־אויף אין זיידנס אָנגעקליידט,
דאָס ביימל זייגט די טראָפּנס טוי מיט קינדערישן מויל,
אַ פולן טרונק גיט אינדערפרי די טרינקערן, די בייט,
די זון, מיט שפּיזלעך גילדענע, שפּינט פעדים פון איר קנויל.

קום, ווייב מיט פולן בויך, מיט לעבן וואָס צעוואַקסט,
מיר האָבן בוים פאַרפלאַנצט און גרינס פאַרזעצט, נאָר מיר אַליין,—
נעמסט שאָטנס פון געדיכטער נאַכט און אויף דער זון צעהאַקסט,
אַריינצוּוואַקסן זיך אין באַרג,— געלייטערט, גאַנץ און ריין.

יט

מִכְּבִיסָה – הַמִּכְנָסַיִם,
מִמַּגְהֵץ – לְבֶן־חֻלְצוֹת,
נַעֲלֵי־עוֹר עַל רַגְלַיִם,
וּפִרְחֵי־נוֹי אֲגֻדּוֹת.

הַפְּרָחִים – מִבְּטֶרֶם־שַׁחַר,
טַל – טִפִּין מֵהֶם נִגָּר, –
נְלַוְּכֶם עֲדֵי הַשַּׁעַר,
עַד לְמַרְגְּלוֹת הָהָר.

עוֹד הַפַּת תְּקוּעָה בַּלֹּעַ,
אוֹר־הַיּוֹם עוֹד לֹא יִזְרַח, –
לְכוּ לֶחָג, בְּחִירֵי־נֹעַר,
וְאִמְרוּ: הָהָר שָׁלֵחַ!

אֵיזֶה הַר? יִהְיֶה הַחֵקֶר,
תַּעֲנוּ: הָהָר, נֶגְדּוֹ
הַכַּרְמֶל בָּא, עִם אוֹר־בֹּקֶר,
בְּכַרְמִיל בִּכְּלוּרִיתוֹ.

יִשְׁאֲלוּ עוֹד: אֵיךְ עָבְרוּ
עַל הָהָר יְמוֹתֵיכֶם? –
יַבָּלוֹת תַּרְאוּ, תְּפָחוּ,
עֲקָצִים שֶׁבִּידֵיכֶם.

וְתֹאמְרוּ: לֶחָג הֵן אָנוּ
מְבִיאִים הַיּוֹם אֶת זֹאת –

יט

קורצע הייזלעך ריין געוואַשן,
ווייסע העמדלעך פריש געפּרעסט,
שטאָטיש־כראָמאָווע קאַמאַשן, —
קווייטן, חברה, נישט פאַרגעסט.

שטיפערישע בינטלעך קווייטן,
טוי אויף זיי — נאָך טראָפּן־טראָפּ,
קומט, מיר וועלן אייך באַלייטן
ביז צום טויער באַרג־אַראָפּ.

נאָך דעם ביסן נישט דערשלונגען,
טאָג זיך נאָך נישט אויסגעפּיקט, —
גייט צום יום־טוב, שיינע יונגען,
זאָגט — דער באַרג האָט אייך געשיקט.

וואָסער באַרג? וועט מען אייך פרעגן.
זאָגט: אַ באַרג, וואָס באַלד קאַיאָר
קומט דער כרמל אים אַנטקעגן
מיט אַ רויטער פּאַטלע האָר.

וועט מען פרעגן: ווי־זשע האָט איר
אויפן באַרג די טעג פאַרוועגדט?
ווייזט מאָזאָליעס, ווייזט אַ בלאָטער,
ווייזט די שטעכערס אויף די הענט.

זאָגט זיי אויך, אַז דאָס איז טאַקע
וואָס צום יום־טוב היינט איר טראָגט,

הִיא "תְפִלָּה זַכָּה" שֶׁלָּנוּ:
צַלָּקוֹת, פְּצָעִים, שְׂרִיטוֹת.

עִם בְּקִיעַת הַיּוֹם בַּשַּׁעַר,
בְּדִמְדּוּמִים מִתְבַּהֲרִים,
נֶעֶמְדוּ זָקֵן וָנַעַר
לְלַוּוֹת אֶת הַצְּעִירִים.

בַּחוּרִים שִׁשָּׁה יָצְאוּ,
בִּידֵיהֶם בְּקוּעוֹת פְּרָחִים, –
עִם עֲלוֹת הַשֶּׁמֶשׁ בָּאוּ
אֶל הַכְּבִישׁ אֶל הַשְּׁלִיחִים.

קְצָת אֶתְכֶם אוּלַי יַסִּיעוּ?
– "יוֹם כָּזֶה בָּהִיר וָצַח, –
בְּרַגְלֵינוּ כָּךְ נַפְסִיעַ,
לָנוּ זְכוּת – הַמַּהֲלָךְ".

כָּךְ הֵם כִּתְּתוּ רַגְלָיִם,
נָחוּ רַק פִּתְאֹם אָכֹל,
"זִכְרוֹן־יַעֲקֹב" רָחוֹק עֲדַיִן?
יֵשׁ שָׁהוּת, הַיּוֹם גָּדוֹל.

גּוּף לֵאֶה אֲזַי הִשְׁעִינוּ
אֶל אַלּוֹן רַב־הַפֹּארוֹת,
נָמוּ – וּפְרָחִים הִכְמִינוּ
בַּיָּדַיִם הָעֵרוֹת.

וואונד־און־שניט – די תפלה זכה
וואָס מיר האָבן דאָ געזאָגט.

אויפן טאָג־שפּראָץ האָטביים טויער
אויסגעשטעלט זיך קינד־און־קייט,
אין האַלב־ליכטיקייט דער בלויער
די געשיקטע שטיל באַלייט.

יונגען זעקס, מיט בינטלעך קווייטן, –
הענט צעשפּאָלטן און פאַרגרעבט, –
האָבן זיך צום וועג דעם ברייטן
מיט דער פריער זון דערשלעפּט.

אפשר בעטן אונטערפאָרן ?
ניין, מיר וועלן גיין צופוס,
אין אַ טאָג אַזאַ, אַ קלאָרן
איז דער גאַנג פאַר אונדז אַ זכות.

שפּאַנען יונגען. רוען. שפּאַנען.
טרוקן ברויט און קאַלטער טרונק.
זכרון יעקב. ווייט פונדאַנען ?
ס'איז נאָך צייט, דער טאָג איז יונג.

צו אַ בוים אַן אויסגעשפּרייטן
מידע גופים צוגעלענט,
איינגעשלאָפן, מיט די קווייטן
אין די וואַכעדיקע הענט.

כ

שָׁעָה שֶׁ״וָּו״ הַבַּחוּרִים הָאֵלֶּה בָּאוּ —
כְּבָר עַל תֵּל־אָבִיב פָּרַשׂ הַלַּיִל כְּנָפָיו,
צְלִילֵי־שִׁיר אַחֲרוֹנִים מֵאֲלֵיהֶם גָּוְעוּ, —
עוֹד יוֹם אֶחָד אֱלֵי הַנֵּצַח עָף.

רַקְטָה אַחֲרוֹנֵי גְצִיָּה עוֹד הִזְרִיעָה,
עוֹד הִבְהֲבוּ אוּדִים בַּחֹשֶׁךְ — וְהַלַּיִל,
שְׁקוּי־הַכּוֹכָבִים, שָׁפְעוּ מִשְׁחוֹר־רָקִיעַ,
עַל יָם, בְּמִשְׁעוֹלִים שֶׁל כֶּסֶף אָז טִיֵּל.

אֲפִלּוּ סִפִּים בַּקֶּרֶת, בְּלָבְנָה בּוֹהֶקֶת,
חָג לְעַצְמוֹ אֲשֶׁר חוּגוֹ עוֹד לֹא גָּמַר,
כְּמוֹ פָּרֹכֶת בְּאַבְנֵי־יְקָר בּוֹרֶקֶת,
הָיָה תָלוּי הַלַּיִל עַל הַבָּאִים כֹּה בְּמְאֻחָר.

מְאֻבָּקִים, עִם הַפְּרָחִים, לַיָּם הִגִּיעוּ,
נִתְחַמְּמוּ קִמְעָה לְיַד מוֹקֵד דּוֹעֵךְ;
לְחִכָּם מָתְקָה הַפַּת הַחֲרֵבָה, הֵבִיאוּ,
וַיִּנְעֲמוּ הַמַּיִם, שֶׁהָדָר זַךְ.

אֶת הַפְּרָחִים נָשְׂאוּ הֵם אֶל הַכְּנֶסֶת,
הִגִּישׁוּ לְשׁוֹמֵר־הַסַּף צְרוֹרוֹת־צְרוֹרוֹת,
כְּמוֹ אִשָּׁה צְנוּעָה לְבֶן־זוּגָהּ מַגֶּשֶׁת
תִּיק־הַתְּפִלִּין שֶׁל סַמֶּט עִם מִרְקַם וָרֹד.

אַחַר עַל הַדַּרְגּוֹת הֵם נִשְׁעֲנוּ, לְשַׁחַר
לְחַכּוֹת. הַיָּם בַּדּוּמִיָּה נוֹהֵם־רוֹנֵן

כ

אַז סע זענען אָנגעקומען די זעקס יונגען,
האָט די נאַכט שוין איבער תל־אביב געהויערט,
אַ געזאַנג האָט זיך אַליין צום סוף דערזונגען,
צו דער אייביקייט האָט זיך אַ טאָג דערבויערט.

אַ ראַקעטע האָט נאָך אויסגעזיפּלט פונקען
נאָך דערטליעט האָבן קאָרטשיק האָלעוועשקעס,
מיט די שטערן האָט די נאַכט זיך אָנגעטרונקען
און שפּאַצירט אין ים אויף זילבערדיקע סטעזשקעס.

אין דער ווייסער שטאָט געטונקלט האָבן שווען,
נאָך דערערעדט צו זיך אַליין דאָס נישט־דערערעדטע,
ווי אַ פאָרהאַנג מיט צעבלישטשעטע קאַרעלן
איז די נאַכט געהאָנגען פאַר געקומענע, די שפּעטע.

מיטן שטויב און קווייטן ביז צום ים דערקומען,
זיך דערוואַרעמט ביי אַ נישט־דערברענטן שייטער,
און געווען איז זיס דאָס דאַרע ברויט צום גומען
און דאָס וואַסער, וואָס דער באַרג האָט אויסגעלייטערט.

צו דער כנסת צוגעטראָגן האָבן זיי די קווייטן
און דערלאַנגט זיי בינטלעכווייז דעם טויער־היטער,
ווי אַ טלית־זאַק, אַ סאַמעט־אויסגענייטן,
דערלאַנגט דאָס פרומע ווייב איר מאַן און איר געביטער.

אויף די טרעפּ דערנאָך זיך צוגעשפּאַרט, צו וואַרטן
אויף קאַיאָר. דער ים, אין שטילקייט, איין מאָל, צוויי מאָל,

אַחַת וּשְׁתַּיִם וּמַקְצִיף עַל סֶלַע־שַׁחַם,
מַתִּיז עֲלֵי עֵץ רַךְ, בּוֹדֵד, רָסִיס צוֹנֵן.

״וָו״ בַּחוּרִים, עַל אֲבָנִים עֵרוֹת, מֵהַגָּבִיעַ
בַּשְּׁנָת גּוֹמְעִים אַחֲרוֹנֵי טִפֵּי־חֶדְוָה,
הַקֶּרֶת הַלְּבָנָה בְּהָגוּתָהּ תַּעֲמִיק, תַּגִּיהַּ
בַּלֵּיל, – מְרַאֲשׁוֹתֶיהָ יָם זָע בְּאַדְוָה.

גיט אַ ברום, צעשוימט זיך אויף אַ שטיין אַ האַרטן,
וואַרפט אַ שפּריץ אַ קילן אויף אַן עלנטביימל.

יונגען זעקס, אין שלאָף אויף שטיינער אויפגעוואַכטע,
פונעם בעכער פרייד דערטרינקען לעצטע טראָפּנס, —
ווייסע שטאָט איז ווייסער, טיפער און פאַרטראַכטער
אין דער נאַכט, מיט ים פאַרטייעטן צוקאָפּנס.

ל. קופרשטיין

המשורר ויצירתו

אפרים אויערבאך נולד בבאלצי וגדל באותה סביבה בסרבאית, בעלת הנוף המיוחד, בה נולד וגדל יעקב פיכמן. באותה ערבה רחבת ידים ועל שפתם של אותם אגמי ביצות שעל שמן נקראת העיר. באלצי — לשון רבים היא ומקורה במלה באלטה שפירושה ברומנית ובעגה המולדאבית־בסרבאית — ביצה. אפרים אויערבאך הוא פרי טיפוחיה של אותה סביבה יהודית טיפוסית שבדרום רוסיה, על כל סממני התמימות והלבביות שבה, ואשר המיוחד הבסרבאי שבה נבע מאורח החיים האיכריים, הפאסטוראליים. כל היסודות הפולקלוריים, החברתיים והאמוציונאליים של מולדת פיכמן היו ממילא גם נחלתו הוא.

עם כל אלה היה עולמו של אויערבאך אחר במקצת ושונה מזה של פיכמן. התקופה התוססת של שלהי המאה הי"ט וראשית המאה העשרים, הנשבצת בין תאריכי לידתו של יעקב פיכמן ועלייתו כמשורר (תרמ"ב—תר"ע) לבין תאריכי לידתו ושנות התבגרותו של א. אויערבאך (תרנ"ב—תר"ע), הביאה אתה תמורות נוספות ברחוב היהודי וזמירות חדשות פקדו גם פינה נידחת זו שבבסרביה. עצם עלייתו של יעקב פיכמן כמשורר מוכר והוא בן עיר, אדם קרוב לבית וידיד נעורים של שלום, אחיו הבכור של אפרים, הכוינה את ראשיתו, האפיגונית בודאי, ועודדה את צעדיו. ואמנם א. אויערבאך מכיר בפיכמן כרבו הראשון וכמדריכו בשבילי שירה.

המקום, פרק הזמן וקרבת המשוררים מביאים אותנו להקבלות הפותחות אשנב לעולם התהוותו של המשורר. בתי האבות היו קרובים זה לזה קרבת שכנות ושונים זה מזה, אך ידידות מופלאה נשתזרה בין בניהם הצעירים. בית ההורים של פיכמן, אם כי ער ודרוך, היה עמוס ומכונס בתוך תוכו. בני משפחתו — אביו, אמו, אחיו — היו אנשי עבודה פעלתנים ושקט אידיאלי מינורי היה שורר בכל. דממה עצורה, כבושת יצרים, עולם נוגה ומוצנע. לא כן בית אבותיו של א. אויערבאך, שעמד באותו רחוב והיה שרוי באותו אקלים של מידות

ונימוסים אך ללא חומרות קפדניות לצידם, כיאה למעמדו של ראש המשפחה — שו״ב בעמיו. לפי פרקי שיר ומסה שונים שאנו מוצאים אצל אויאֶרבאַך, בהם משתלבים תיאורים ופרטים אבטוביוגראַפיים, היה זה בית פתוח, סואן וסוער תמיד. בנסותנו לשקם בדרך של ראֶטרוספאֶקציה את תבניתו הרוחנית של הבית ולהציץ אל עולמו הפנימי, נבחין מיד כי הבית פרוע במקצת. גם ראש המשפחה וגם יתר בני הבית היוו מעין חברה בוהאֶמית, חולמנית והמולנית במקצת, כדרכם של אנשי שאר־רוח אֶכסצאֶנטריים. קשה להסביר כיצד נשתלב הלך רוח זה בביתו של אלעזר, השו״ב המכובד בקהילה, וכיצד החזיק מעמד בעוד אשר בבית־הכנסת, ברחוב ובבית שלט הווי חברתי קפדני רתוק למסורת ושמרני. גם אם נוסח החיים של יהודי בסרביה שהיה נתון בתהליכי חילוניות מתקדמת היה מתון ופושר יותר, נתקבלה קלילות פשרנית זו של בית אלעזר השו״ב בעין זועמת.

הבית

הבית של אלעזר שו״ב עמד בבאֶלצי אל פני הרחוב הפאֶטאֶרבורגי, כשמאחוריו חצר רחבת ידים, גדר סביב לה ושער נוטה ליפול. „לכל בתי באֶלצי היו גדרות כאלה״ — מספר א. אויאֶרבאַך, והוא מוסיף: „לכל הבתים יש חלונות, יש בתים שדלתותיהם תמיד סגורות וחלונותיהם — אפילו הם פתוחים בקיץ, נדמה שהם אטומים ומתחננים: אַל תציצו לתוכנו, אנו סגורים. אך יש בתים שהם תמיד פתוחים״. ביתם היה מן הבתים הפתוחים. וחלונותיו, אפילו בימות החורף, שלפי מנהג אותם הימים היו נוהגים לקבוע להם לוחות כפולים נגד הקור והשמשות היו מתכסות בשכבת כפור אטום ומצויץ, כאילו התחננו: אנא, הציצו לתוכנו — אנו פתוחים, כשם שפתוח לבם של דרי הבית. אכן, הדלת היתה פתוחה לכל מיני אורחים, פורחים וקבועים. בין באי הבית היו השכנים, „הלקוחות״ וסתם יהודים מבין תושבי העיר. ליד השולחן, שהמיחם המהביל לא היה יורד מעליו, היו נפגשים יהודים „לומדים״, בעלי מלאכה וגבירים בעלי אחוזות. יהודי סתם שהסתובב בשוק וקפא מקור, אף הוא לא ראה עוול בכך שנכנס לביתו של ר׳ אלעזר שוחט

ל„החיות את עצמותיו" בכוס חמין של תה ולהקשיב אגב לשיחת חולין של תלמידי חכמים. גם אם אבא ואמא לא היו בבית, היו הבנים ממהרים לקבל את פני האורחים. אכן, אהבת האדם היתה טבועה בדמם.

לאותו בית פתוח לזרים, מגיעים מקרוב ומרחוק. מידת הכנסת האורחים, שהיתה חלק מההוָי המשפחתי בקרב יהודי בסרביה, הגיעה כאן לשיא ביטויה. „למן היום שאני זוכר את עצמי" — מספר אפרים אויאֶרבאַך — „היה ביתנו מלא אורחים". והיתה משמעות מיוחדת למלה „אורחים", כשהיא מובלעת בלשון יידיש, בגגינת מלעיל ובחיריק קהה. מן החשובים בסידרה היו „מוכרי הספרים" הנַנָדים. אורחים אלה שבאו ממרחקים, היו נראים בעינים קרתניות תמימות כנושאי בשורת ההתחדשות, שליחי המרד המוסווה, בלדרים מסתוריים הנושאים אתם צופן ההשכלה במחתרת. בביתו של השוחט בבאֶלצי הרגישו עצמם בטוב והיו משתקעים לזמן ממושך. הם הביאו אתם את „קדושת לוי" ו„שבחי הבעש"ט" כרוכים בספרי השכלה עבריים וסיפורי מעשיות ביידיש. יחד עם אלה הביאו גם את שירי הרומנטיקה הציונית של ראשית המאה, של המשורר העממי אליקום צונזר „במחרשתי כל אֳשרי ירשתי" ועוד.

אורח מיוחד ומקובל מאד בבית, היה מ ר ד כ י ט ל י ת נ י ק. ר' מרדכי היה מופיע בבאֶלצי, כסוכן מוכר טליתים. הוא היה מבלה בבית השוחט שבועות וחודשים. יהודי מופלא ופשוט זה שאפרים הקדיש לו אחד משיריו היפים הראשונים, שבוֹשֶׂם המולדת הישנה עולה הימנו, היה בעל נפש חולמנית ופיוטית. גם ר' מרדכי, היה בוהאֶמי וניתן להישמע לכל דחף פנימי ולכל קריאת הלב. לא נחה דעתו של טיפוס נלהב זה עד שלא נסע לוארשה במיוחד כדי ללחוץ את ידו של נחום סוקולוב, עורך „הצפירה" ששמו הפך אגדה. רגשי ההערצה לעורך המפורסם שרווחו ברחוב היהודי דבקו בר' מרדכי, אף־על־פי שקריאת העברית החדשה לא היתה נהירה לו ביותר. אותו ר' מרדכי הודה לאלהים על שחלה במחלת הטיפוס וזכה בדרך זו לטעום יין „כרמל" הבא מהארץ הקדושה; הנה הוא מלווה את שיירות „בעלי העגלות" היוצאים לאיזור הכרמים בבסרביה („קודרי") להטעין שם את חביות היין החדש. הוא נלהב ממראות הבציר ולומד מפי

הכורמים את ה„דוינות" ושירי היין הנפלאים. ר׳ מרדכי התאהב כל כך בבסרביה, בכרמיה, ביינותיה וביהודיה הפשוטים, עד שהחליט להשתקע בבאֶלצי. כאמור היה מבאי ביתו הקבועים של ר׳ אלעזר שוחט. עם הבאים מחוץ לעיר נמנו גם האחים פישמאַן (הרב יהודה לייב הכהן מימון ואחיו הביבליוגראף זכריה והמורה גבריאל), אחותם עדה (מימון) ואביהם ר׳ אלימלך סופר סת"ם ואיש האשכולות. כולם בעלי נשמה יתירה, שנהנו מאוירת הבית והשרו עליו מרוחם.

אכן, כוח משיכה מיוחד היה לבית בזכות בעליו, ר׳ אלעזר, יהודי גבוה, בעל עינים שחורות שדוק של עצבות עטה עליהן. עינים אלה היו מעציבות והולכות ככל שהזדקן האיש וזקנו השחור התחיל מעלה פסי כסף זורחים באור יקרות. גרמי, רחב כתפים, זקוף קומה היה והילוכו נאה. ראשית חינו נשא בעיני הנשים שהיו באות ליהנות מזיו פניו, כשהן מביאות אליו את עופותיהן לשחיטה. „הורמנא" (סמיכה) לשחיטה קיבל ב„ישיבה" בליטא וזכה ליצוק מים בקופוסט על ידיו של בעל ה„צמח צדק" — ר׳ מנדלי מליובאַביץ׳, מצאצאי בעל ה„תניא", מייסד חב"ד. מאביו ירש את הזיקה לתנועת חב"ד. דביקות זו לתנועה החסידית הצרופה והאינטלקטואַליסטית מרוסיה הלבנה, בעלת החן האצילי וההגות המקורית, שמעטים בלבד בין יהודי בסרביה היו נוהים אחריה, השרתה מרוחה על הבית. כשהיה מגיע הסבא אברהם — אבי האם — מאוקראינה לבאֶלצי והיה מתיישב עם בנו ללמוד את ה„תניא" — מספר אפרים הנכד — נדמה היה להם ולי כי נגאלנו מן הגלות.

ר׳ אלעזר עצמו לא היה מן המאושרים. כל אותה הפרנסה של שוחט עופות ובהמות, לא היתה לפי רוחו. אולם בן יחיד היה, בנו של שוחט, ובגורלו עלה לשמור על ה„חזקה", כדי שיוכל לתמוך באמו ולהשיא את אחותו הבכירה. כה נרתם מבלי שירצה לשיגרה. כולו שקוע בחובות ובתשלום ריבית, כשפרנסתו לא הספיקה לו אפילו עד כדי שמירה על ביתו הרעוע ובסופו של דבר נאלץ להוציא אותו למכירה. הוא אולי קיווה שעם המכירה יצליח גם לכונן לו פרנסה אחרת נעימה יותר. אך כשנטל את הספסל הראשון ביד ואמר להעבירו לדירה החדשה, התחיל בוכה. וכה עמד ובכה, כשאליו מצטרפים האשה והילדים המתייפחים בבכי, משל רוצחים התנפלו עליהם. באותו מעמד

החליט להישאר בבית, וכמובן נשאר רתום לעול מורשת ה„חזקה"...

בבית שלטה הדלות. המשפחה מטופלת בילדים והאב שקוע בחובות, אך עם כל אלה לא נפגמה הרוח הֵערה ואהבת הזולת ששררו בבית. השולחן הדל עמד לרשות הכל ומבקרי הבית הרגישו בפשטות המלבבת ובאוזן הקשבת. סכסוך כי פרץ, פורענות כי התרגשה, מיד היו הנוגעים בדבר מופיעים אצל רבי אלעזר לשאול עצה ותושיה. כאדם שפרנסתו באה מידי הציבור לא היה לו כל מגע וכל שיח ושיג עם האיכרים הגויים. אך התערותו בחיי היהודים הפשוטים, עובדי האדמה, בעלי מלאכה, סוחרים ורוכלים היתה כה בלתי אמצעית, עד שכל פעם כשהיתה שנה שחונה והבצורת איימה על אדם ובהמה, ובעיקר על יהודים יוגבים וכורמים, היה צערם צערו. „ערפלי תוגה היו יורדים אז על ביתנו" — מספר המשורר.

האם — ח י ה — השתלבה אף היא יפה, כבת ישראל כשרה, בהוָי הבית, עד שרבות מבין בנות גילה קינאו בה. כאם לבנים וכעקרת בית הפתוח לרווחה לאורחים — לא שפר גורלה בדלות המרה. אך בעלת הומור היתה וידעה לקבל גורלה זה ברוח טובה ובנכונות נפשית. גם אליה היו העינים נשואות, בעיקר היו הנשים פונות אליה לבקש עצה ומזור. בת למשפחה חבדית היתה גם היא ובבית התהלכה כולה נלהבת, מוכנה לעזור ולתמוך — אם בישראל.

אף לסבתא — אם אבא — שמור מקום נכבד בפסיפס המשפחתי. היא היתה סמוכה על שולחן בנה היחיד, שקיבל עליו באהבה אחרי מות אביו את החזקתה ונשא בעול השאת האחות הבכירה. מופלגת בשנים קיבלה על עצמה לטרוח ולאסוף „צדקה"; היא המקבצת והיא המחלקת בין עניי העיר. עם ערב, כשהיתה חוזרת לחדרה, היתה מרבה בתפילות. כל הילוכה בבית היה מַשרה אוירת מסתורין. לעת ערב נראית היתה כאילו כל כולה הושאלה מעולם אחר; רחוק רחוק מעבר לחיים בעלמא הדין. כל הגיגיה היו בבעלה המנות. בדמיונה והוא מהלך לו בעולם שכולו טוב, נהנה מזיו השכינה ומשמש שם „מליץ יושר" בעד כל ישראל ובוודאי בעד בנה ובני משפחתו. אליו היו נישאות כל תפילותיה ומשאלותיה. הנכדים היו מקשיבים ברטט ילדותי ובהתרגשות מובנה את שיחה ושיגה בינה לבין אותו עולם מדומה. גם הסתלקותה של הזקנה מן העולם, במוצאי שבת, היתה

דרמטית למדי. עם דמדומי יום השבת היוצא היא מבקשת מעל ערש דווי לקרוא לבנה הנמצא אותה שעה בבית־הכנסת. רוצה היא להקשיב ל„הבדלה" שלו. הבן עושה את רצונה ומשמיע לה את ה„הבדלה" ומכבה, לפי המנהג, את הפתיל הבוער בשלולית היין וניצוצות ניתזים. הוא טובל אצבעותיו ביין ומעבירן על שפתותיה והיא מוציאה נשמתה בברכה.

ילדות במזל תוגה

במזל תוגה נולד אפרים — השלישי לבנים. באותו יום בו נכנס לבריתו של אברהם אבינו היתה השמחה רבה. כרה גדולה נערכה בביתו של ר' אלעזר, וכטוב לב האורחים ביין ונשתלהבו הרוחות יצאו במחול. יהודים מזוקנים, שראשם עליהם סחרחר מן היין הבסרבאי החריף, הגיעו בריקודם לשיא ההתלהבות. בחדר הצר והצפוף התלכדו עשרות יהודים יד אל כתף, ובעוד הראשים, מעורפלי היין, נישאים למעלה והפיות פוצחים בשירה נלהבת לא השגיחו הרגלים כיצד הן דורסות ודורכות על פני גופו של האח בן השלוש — משה, שנשתרבב בין יער הרגלים. משהבחינו בו כבר היה מאוחר. האח נפל קרבן לשמחת הולדתו של אחיו הרך. הוא אמנם נשאר בחיים, אך הוטל בו מום לכל ימי חייו. חוט השדרה נפגם ונתעקם וגם לשונו ניטלה ממנו. גיבן ואילם, אולם פיקח ונבון, היה מתהלך בבית ומעיניו הנוגות נשקפת האשמה על שמחה שלא ידעה לרסן את עצמה. ואפרים — משבגר ונודע לו סוד האסון — מסתכל היה באחיו ובלבו מחלחלת הרגשת האשמה.

הבית קיים, איפוא, תפקיד חשוב בחינוך הילד אפרים. הוא גדל באוירה אֶכּספרסיוניסטית, רעשנית במקצת, כולה שוֹוַעת ביטוי, מבקשת התמזגות האדם עם הזולת, מלאת חדוה שבפולחן החברה. מכאן הדביקות שלו בציבור, הילוכו במעגלי חברה, ומכאן גם האוזן הכרויה והעין המבחנת של העתונאי בעתיד; הסקרנות הבולשת הצומחת תמיד בקרבת אנשים.

נימת עצב, מסוג שאינה תמיד לירית, נמסכה בו, למראה האכזריות

השיגרתית בה היו נשחטים בבית אבא העופות והכבשים. חוט השני — שלולית הדם שהיתה נמשכת מהגרגרת הפסוקה והחתוכה — נטע בקרבו את ההגות הפילוסופית על מהות החיים, על האכזריות של „כל דאלים גבר", את חוסר הישע וחוסר השחר, ועל אף האופטימיזם הטבוע בו והמהווה חלק מישותו נוסכה בו מנה הגונה של פסימיזם ותהייה. לימים, כשעלה ארצה ונזדמן לו לראות בבן־שמן עצים שידי ערבים גדעום, הוא רושם. „כשניגשתי אחרי כן לחורשה, היו העצים הקצוצים מוטלים שם כאווזים שחוטים. הפריחה הלבנה הפזורה היתה כנוצות בעיני. דומה היה שאני רואה אפילו טיפות דם מטפטפות מהגרגרות הפסוקות..."

משטרו של בית אבא לא הטיל מרות מיוחדת על הבנים, כשאפרים התחיל להתבגר, כבר ראה לפניו את אחיו הבכור שלום מתמשכל. שלום היה, כאמור, מידידיו הקרובים של פיכמן, שעליית כוכבו התחילה להסתמן. היו הללו ימי סער והסתערות ברוסיה. גם יהדות בסרביה לא נוקתה; דחפו לכך התנועות החברתיות והאירועים ההיס־טוריים: הציונות, ה„בונד" והפוגרום בקישינוב. רבו חוגי המשכילים והמתקדמים ועל רקעם התבלטו כמה שמות בעלי צביון מקומי, שהיו מושכים בעט ומנסים ללכת בדרכי הסופרים שצמחו ונתגלו על אדמת בסרביה — יהודה שטיינברג וש. בן־ציון, שבהופעתם היתה מן הבשורה והקריאה כאחד. צצו ועלו שבתי לרנר, י. פינקלמן, א. ד. רוזנטל. רצונם של אלה היה חזק מיכולתם ורובם נשארו בשולי הדרך, ללא תרומה ניכרת, וכשם שבצבצו כן גם נשכחו. אך רישומם היה ניכר בקרתנות התמימה ששלטה בבסרביה. התיאטרון האידי שהיה בעצם פריחתו ושלהקותיו הגיעו לבסרביה ושאבו ממנה כוחות מעולים (פישזון, מיכאלסקו, דוידוב, האחים איירלייב ועוד), אף הוא עורר וקרא.

עם כל אלה היה אפרים, עד גיל ארבע־עשרה, שקוע כולו בלימוד הגמרא, בקול צלול ובלחן המקובל היה מגלה שלא מדעת שירה גם בסוגיות היבשות של התלמוד. חוץ מפרקי תנ"ך, פרקי פיוט ותפילה ושירי העם שבקעו דרך חלונותיהם של שוליות ובעלי מלאכה, לא ידע עדיין על קיומה של שירה גדולה, אוניברסלית. הרבה קלטה אז אזנו סיפורי עם ומעשיות חסידיות בבית ובבית הכנסת, מפי אמא

ומפי סבתא, וב„חדר" מפי הילדים. בבאלצי נשמרו עד לאותה תקופה בתים וטירות מימי השלטון התורכי, על תקרותיהם המקומרות ועל מרתפיהם הטחובים, האפלים והעמוקים עד בלי סוף. על אחד המרתפים־המערות היתה מהלכת אגדה כי הוא אחד מהמחילות הנסתרות, שדרכן מגיעים לארץ־ישראל. אבל כדי להגיע לשם יש צורך בהעזה, בכוח ההעפלה בדרך חושך וצלמוות... כוחה של אגדה זו היה יפה לבשורת השירה לאויערבאך; לימים הנציח אותה בשירה דרמטית „המערה".

פסיעות ראשונות

רק אחרי 1905, בהשפעת אחיו הבכור שלום וחבריו, מתחיל אפרים ללמוד רוסית. קפיצת הדרך לא היתה קשה ביותר. וכפי שקורה תמיד הוא נסחב כולו, אחרי התכשרות קצרה, אבטודידקטית כמעט, לקריאה רוסית וממנה חזרה לעברית ולידיש. היה זה קיץ ראשון לקריאה נלהבת; פרץ ומנדלי, סמולנסקין ויהודה שטיינברג, טורגנייב, טולסטוי וגוגול. כולם בערבוביה הרמונית תרמו מחלקם להרחבת אפקיו של המשורר לעתיד.

באותו זמן כבר היה שלום אחיו מתהלך כאֶכסטרן באודיסה. שיחק לו המזל לאפרים ונשרט ע"י חתול ונתגלגל לכרך הגדול לקבל זריקות במכון הפסטרי היחיד בכל דרומה של רוסיה. אם כי עול ימים, פקדה כבר אותו מלכת השירה. משאת נפשו להיות באודיסה ולהיפגש עם סופרים וחכמים, שקנו להם שם באותם הימים, התגשמה סוף סוף. אך כפי הנראה צעיר מדי היה, רופף בהישגיו וקרתני בהליכותיו, כדי שיוכל לגשת ולעמוד לפני שׂרי הספרות היידיש והעברית אליהם נשא נפשו. הנסיונות להגיע אליהם היו נסיונות נפל. שכן ודאי לא מעטים היו הצעירים הטרדנים שנהרו לבירתה הדרומית של הספרות העברית, ומאורי הספרות של אותה תקופה לא תמיד ולא לכל אחד היו מוכנים להאיר פנים. לביאליק ולאחד־העם לא העיז כלל לגשת. מי. י. לינאֶצקי, הסופר ההומוריסטן היידי, לא שבע נחת. זקן, נרגן ומלא טענות כרימון על סדרי העולם ועל יחסו של „העולם" אליו — לבו של

הצעיר לא הלך שבי אחריו, ואילו קבלת הפנים הזעומה לה זכה אצל מנדלי טעמה שמור עמו עד היום הזה. „יונגערמאַן, וואס ווילסטו" — „צעיר, מה רצונך". בזעם רועם הניס מנדלי מוכר־ספרים את זה שלאחר ימים רבים יהיה דבק במורשתו. אילו ניחן הסבא ברוח האיצטגנינות היה מבחין בזה הקטן, ורואה בו בעתיד אחד מסגולי שליחות היידיש בארץ רחוקה וזרה ומלאה מיליונים יהודים. ובלי ספק היה מתרכך ומזדיין באורך רוח. אבל כרגע לא הבחין שהוא מבריח ממנו אחד מיורשיו הנאמנים. הצעיר ברח פצוע אכזבה, אך לא מיואש.

חווית האכזבה שהנחילו לו גדולי הדור, אותם כה העריץ, הכאיבה לו והמרה לו את הרגשת החגיגיות, שנתלוותה אליו בעיר הנמל הדרומית, כלילת היופי, אשר היתה מכונה בפי כל תושביה ומבקריה בשם „אודיסה אמא". ה„פאַסאַז" שבמרכז הכרך, על שלל אורותיו, הרחובות המצוחצחים והמבריקים, פקחו את עיניו להבחין בקרתנות העלובה בה הוא חי בעיר המחוזית. לעומת זה הצליחו להבהיר לו כי נטע זר הוא כאן. רגש זה משותף היה לכל הסופרים יוצאי בסרביה. תמיד התעורר אצלם רגש הגעגועים העז והרצון לחזור, מיד אחרי הופעתם הראשונה בעיר. היה זה קסם האדמה שמשך אותם חזרה. החלקות הקטנות של הדוד חיל החקלאי באלכסנדראֶני (מושבה חקלאית יהודית קרובה לבאֶלצי), משתלת הפרחים של בינה, היהודיה מוואֶרטוז'אֶני (אף היא מושבה חקלאית), ריחות פרחי השיטה והלילך משכו: שובה, בן־אובד.

בינתיים הנביטה בלב כמיהה חדשה. בבית־הכנסת הציוני „יבנה" היה הנער מקשיב בשבתות לנואמים חוצבי־להבות על שיבה לציון, בעוד שעל שפת הים עגנו אניות שעשו דרכן ליפו. כל פעם שהיה יורד לטיילת על שפת הים, תקפו אותו געגועים בלתי ברורים למרחקים. הפעם לא רצה חזרה הביתה אל הערבה הבסרבאית, גם לא להישאר בעיר ולהסתופף בצילם של סופרים ומשוררים. הן כל אחת מהאניות העוגנות בימה של אודיסה יכולה להוביל אותו, ולו גם בדרך נעלמה וקשה כזו שנסתמנה במערה שמתחת לבית הטורקי שבעירו, לשם... לארץ־ישראל.

ימי הטיפול במכון הפסטרי חלפו עברו חיש מהר ואפרים חזר

לבאַלצי. הוא שב ולא ידע מה לעשות בנעוריו המוסערים, בכמיהותיו המתרוצצות, בידים ללא מעש. עם כל גישתו הסובלנית של האב להתנהגות הבנים לא הסכים שהבן יבקר בגימנסיה. לחדשים מספר יוצא אפרים למה שהיו קוראים באותם הימים ל„קונדיציה" — לאמור: משרת „מלמד" או מורה פרטי למשפחה או לכמה משפחות יהודיות בכפר נידח. אך ה„קונדיציה" לא סיפקה את הנער והוא חוזר לבית ההורים והשאלה מה יעשה עומדת לפניו בכל חומרתה.

אמנם פרויקאָ (השם המקוצר של אפרים ביידיש) לא שקט. הוא למד הרבה והתחיל להכשיר עצמו כמשורר, ומיטב ההכשרה הרי היא הכתיבה עצמה. כבר ב־1909 הוא מפרסם סיפור עברי לילדים ב„בן־שחר" של מ. קרינסקי ושר ביידיש ב„זאנגן" (קובץ ש־צא בווילנה).

וארשה

התקופה עומדת בסימן ירידה בחיי יהדות רוסיה. על סף העשור השני של המאה העשרים הסתמן ברורות כשלון המהפכה. גם ההתעוררות הציבורית בהתגלמותה הציונית הגיעה עד משבר, אחרי מות הרצל. ברחוב היהודי כברחוב הכללי השתלטה הפוגה אפורה וההגירה גברה והלכה. מבסרביה גברה ההגירה לארגנטינה, מקום המושבות החקלאיות של ייק"א. אולם לא מעטים היו הצעירים שנשאו את נפשם לארץ־ישראל. גם אפרים היה בין אלה. סכסוך שפרץ בינו לבין מפקדו בצבא הרוסי, ביום הראשון לגיוסו — הגביר את נטייתו לעלות ארצה. נסיון אחר של היקלטות בוארשה, אחרי שהייה קצרה, נכשל אף הוא. אבא היה מסביר לעצמו ולאשתו כי אין אסון ברצונו זה של אפרים לעזוב את הבית ולעלות ארצה. עשה זאת גם שלום — הבן הבכור. כאן ה„תכלית" ממנו והלאה. ללכת ולשרת את „פוניה"* — בודאי אין כל תכלית. ומה יהא עליו לכשיחזור בגמר השירות הצבאי? מה מחכה לו כאן? כלום יהא עומד ליד הגשר ויחכה לשק החיטה שהאיכר מהכפרים הסמוכים מוציא למכירה? „וכי להיכן הוא נוסע"—

* פוניה — כינוי לשררה הרוסית בפי יהודים.

היה מסביר אבא אלעזר — „לאמריקה, חלילה? הרי נוסע הוא לארץ־ישראל ואם ירצה השם יעלה גם אותנו לשם, הרי יהודים צריכים לעלות לארץ־ישראל״... גישה פשטנית זו, בריאה והגיונית — היא שפתחה לפני אפרים את הדרך לעליה.

עלייתו לארץ־ישראל

בפרקי זכרונות שלו, „שנות ראשית״, מתאר א. אויאֶרבאַך את האוירה המיוחדת שהשתלטה באותה תקופה. כשנתקבצו ידידיו להיפרד ממנו, אחרי לגימת יין בסרבאי חמוץ, קינות בלחם משוים ושירה בלשון הקודש „על אם הדרך״ ו„תחזקנה״ קם אחד החברים ואמר: „גם אילו היה מנדיה (כינויו של אפרים) נוסע לאיזו שהיא ארץ סתם, היינו חייבים להיפרד ממנו. על אחת כמה וכמה, אם מנדיה לא סתם נוסע, אלא עולה לארץ־ישראל, חובה כפולה עלינו להיפרד ממנו״.

וכה מספר הוא: „הכל שרו פרט למנדיה. הוא ישב ועיניו פקוחות לרווחה — הוא רצה לומר להם שאין לשבחו על שהוא עולה לארץ־ישראל. משהו, שאין להגדירו, מושכו שמה. ומשיכה זו לא מתוכו היא באה. יש עכשיו מין אוויר יהודי, שכאשר אתה שואפו אל קרבך אתה הולך ונמשך לארץ־ישראל. אילו יכול היה מבאר להם, שהוא עצמו חוט המשולש הוא, כ,הבדלה׳ זו. חוט אחד בו הולך ונמשך מימי אברהם אבינו, חוט אחד קשור כאן לאדמת בסרביה וחוט שלישי שזור בין השניים ומחברם יחד — חוטה של ארץ ישראל. אילו יכול היה אומר להם, שהוא חש עכשיו סחרחורת ואינו יודע היכן הוא בעולם, אלא שיודע הוא את ה,להיכן׳ בתוך עצמו. הוא היה אומר להם, שהוא מהלך ברגליים לא לו על האדמה והוא מקווה כי בארץ־ישראל יעמוד בשתי רגליו על הקרקע. והעיקר רוצה היה לומר להם כי בלבו מתנגן ניגון: מין עירוב של ,על אם הדרך׳, ,דוינה׳ ו,תחזקנה׳״. בצורה גסה יותר אבל ברורה אמר לו זאת חברו דויד: „העיקר שתמעט שם בביקור קברים ותמצא לך כברת אדמה. האדמה היא העיקר, אני אבוא אחריך. הכן לי מחרשה ומגל הכן לי״.

ושוב אותו נמל היסטורי — אודיסה — אשר הוביל את רובה הגדול

של העליה השניה אל הארץ היעודה. השמים היו עכורים. צינת חורף של ארץ מושלגת ובערפל נעלמה אודיסה, כאילו נבלעה בין המים השחורים והשמים האפורים. באניה הפליגו כעשרים בני־נוער עולים ולכל אחד ואחד סיפור חיים משלו. הסיפורים והויכוחים, בנוסח אותם הימים, הם בשפע, אך אָזנו של אפרים אינה קשבת גם אם היא שומעת. הלב התמים והנלהב הולך אחרי קריאתו ללא תיאוריות, ללא חוקיות מבהילה, הן הוא עולה ארצה, פשוטו כמשמעו — לשם התחלה חדשה.

ההתחלה החדשה לא היתה מן המרנינות ביותר. מחוז חפצו — עדיין לא היתה הספרות. בחובי תרמילו נטמנו בודאי מחברות דקות ובהן שירים מעטים, ויותר משהם חבויים במחברות הם תוססים ומחפשים להם מוצא מבין נבכי נפשו המסוערת. אולם מי זה פנוי בשעה זו לשירה. במציאות כה שחונה ומדברית, הלהט מצטנן במקצת. המגע עם הסוורים הערבים המקבלים את פני העולים ברעשנות ליבאנטינית, גם נווה שלום והשכונות הערביות הנמשכות אחריה לעומקה של יפו, משרים עליו קדרות משעממת. היה זה עולם זר ומוזר. בחדר האוכל של האכסניה של לאה, בה הוא מבלה את לילו הראשון נזדמן לראשונה עם אנשי עבודה יגעים, מיוזעים ועצובים. הוא ראה את ידיהם: שחורות, צנומות, קרועות ופצועות. הוא ראה את פניהם: דלוקות, קודחות. היו הללו בוני תל־אביב הראשונים. חופרי חול הם — סיפרו. לבנאות נדרשים ערבים. הם עצמם כאילו מודים שאינם מסוגלים לעבודות בנין ממש. ובכל זאת יש להתחיל. כיצד? „בצפרנים ובשיניים, ברצון ברזל", כזאת היא התשובה.

אפרים לא נשאר ב„עיר", בה היתה דווקא העבודה מצויה באותה עונה. המנצח על המלאכה הוא בן־ארצו מ. ד י ז נ ג ו ף והוא ודאי שלא היה מונע אותה ממנו. רק יום אחד טעם טעמה של עבודת הסעת החול והוחוור לו כי אין עבודה זו אהובה עליו ביותר. כבן־בסרביה מצוי היה ליד אדמה שחורה ודשנה. בעיסוקו בחול צף ועלה בזכרונו קוֹסטאַקי, הגוי מבאַלצי, שהיה מוכר לנשי היהודים חול להבזיקו על קרקע הבתים בערבי שבתות. דיוקנו של קוסטאַקי, ששנאתו ליהודים היתה מפעפעת ועולה אחרי שתיית כוסיות מספר, עמד לפני עיניו כאילו חי, כאילו הוא, אפרים, רואה אותו חופר חול. לא לחיות בעורו של קוסטאַקי חלם. וכשיצא מן העיר בדרך לרחובות, הבין מה הריצה

הזאת למושבה. הוא התגעגע בראש וראשונה לאדמה. אותו דוד שהיה לו באלכסנדראָני וחיל שמו, התפלל כל ימיו לחלקת אדמה משלו, שתהיה מספיקה לו לעבדה בעשר אצבעותיו. חיל זה אהב את האדמה אהבה שבפולחן מיסטי, דביקותו זו וריח עלי הטבק שנדפו ממנו, ריח השדה והגן, הם שנטעו באפרים את אש האהבה לאדמה, שכל חולות תל־אביב לא יכלו לכבותה. בסימטאות נווה־שלום לא מצאה אהבה זו את מבוקשה. בדיליג'אַנס לרחובות הבין אפרים כי לא „על אם הדרך" ולא „תחזקנה" ואפילו לא הנאומים הציוניים בבית הכנסת „יבנה" באודיסה, הביאו אותו הנה, אלא הכמיהה הגדולה לאדמה.

ברחובות, חוזרים ופוקדים אותו כל אותם הלבטים והיסורים בהם נתנסו אנשי העליה השניה. עלי מרפסות בתי־החומות יושבים להם הקולוניסטים ברחבות של ה„פריצים" בגולה, שותים תה כשמבפנים הבית בוקעים צלילי הפסנתר, עליו פורטות הבנות העדינות. הוא מכיר בהם את חוכרי האדמה העשירים שבמולדת הישנה והוא בורח אל כיוון הסימטה הצרה, לקלוב הפועלים. כאן אין הוא בודד. רבים כאן התמהונים מסוגו, שידיהם משוועות לעבודה. בקלוב פנימה גועש רצון עז, דמיון פורה, אך צעד אחד מחוץ לקלוב והמציאות טופחת על הפנים המשולהבים ומצננת בקיתונות של זרות, זלזול, ואון נעוריהם מתבזבז לריק. הפועלים היהודים צוללים בים של ערבים בפרדסים יהודיים „זרים, מבודדים, בדלים, קטנים, דלים..."

הוא בורח מרחובות לבן־שמן. כאן גורל הפועלים בידם. לכאן בא, בהמלצת יעקב פיכמן שכבר נמצא אותו זמן בארץ, אל בן־ארצם המשותף נחום טברסקי. כאן מרגיש הוא את האדמה ויחד עם חבריו הוא נאבק על כיבושה, על כיבוש העבודה, על כיבוש עצמו. כאן הוא טועם טעמה של שמירה, לומד לאהוב את קסמי הלילות היפים. וכאשר הוא צועד וה„פיוש" בידו, נדמה לו שנגאל גם השיר שלו, השיר שטרם הושר. פיוש זה שבידו, כאילו הוא הוא הירחון הדק בו הודפס השיר הראשון שלו. אותו הטעם, אותה רוויית הנחת. הטוריה והשיר ירדו כרוכים. געגועים רבים תקפו אותו; געגועים לעבר, למשפחה, למולדת הישנה, לנערה שנשארה שם, לחלומות יום אתמול, אך מה הם כל אלה לעומת ה„כאן" החדש. „כאן ניטעים בנו געגועים חדשים, געגועים של כאן..."

הגעגועים ל„כאן”, הם שסוללים את הדרך להיאחזות, הם שמנגדים השירים הראשונים. כאן נובטים שירי האמת הראשונים שלו. תכפו פגישותיו עם פיכמן, ברחובות ובתל־אביב. ידידו מפגישו עם דבורה בארון, עם יוסף אהרונוביץ, עם בורלא, עם ברש. בבן־שמן עצמה נפגש עם ברנר, ברחובות לפני כן עם יהואש. אך הכל היה עוד רופף.

קַח בְּכַף־יָדְךָ חֲבִילַת־יָמֵי יַחַד
וּזְרֵה אוֹתָהּ לָרוּחַ כְּקַשׁ יָבֵשׁ חָרוּף.
אִם בִּשְׂדוֹת־בֶּן־שֶׁמֶן תִּפֹּל קֶשִׁית נִדַּחַת,
שָׁם שׁוּב תְּכֻסֶּה בְּטִפַּת טַל בָּרוּךְ,
שֶׁרֵיחַ שְׁקֵדִים לוֹ וְרֵיחַ שַׁחֲרֵי־זֹהַר
שֶׁל נֶפֶשׁ יְהוּדִית קוֹרֶנֶת גִּיל וָחֵן,
לֹא שֶׁל בָּר בָּשֵׁל, כִּי שֶׁל תִּירוֹשׁ־הַנֹּעַר,
שֶׁל חֲלוֹם כָּבוּשׁ וְרַעְיוֹן מְנַגֵּן.

בין שיני גלגלי ההיסטוריה

בבסרביה מכורתו למד אויארבאך להכיר את העם, באודיסה ובורשה ניסה את קשריו עם הספרות, ובארץ־ישראל זכה לשמוע פעמי משיח. כאן נתגלתה לו שכינת ההיסטוריה היהודית בכל התגלמויותיה. הנה נפגש עם שפרינצק, עם סוכובולסקי ושיח ושיג לו עם כל אלה שרואים את עצמם שליחי הגשמתה של האוטופיה הציונית והסוציאליסטית. בשדרות רוטשילד של תל־אביב הצעירה, בת החמש, הוא פוגש באיש שעל כתפיו הרוטטות נשא את אימי ההיסטוריה בתחילת המאה העשרים — מנדל בייליס. לפניו ישב הגיבור הקטן של הבלדה האיומה, עלילת הדם הידועה בקיוב־אוקראינה שבתחילת העשור השני של המאה העשרים. והן אפרים עצמו נשא בלבו פנימה את אימי הפוגרום בקישינוב שלו, את עלבונה הגדול של „עיר ההריגה”. האם אין בכך מן הלקח הגדול והאם לא נכונו עוד אימים גדולים מאלה. הנה נמלט אל האי, אשר אל חיקו הערה את כל געגועיו ומשאלותיו, עוד טרם הספיק להתוות לעצמו שביל בין החולות של הארץ הנכספת וכבר מתגלגלים אלי חופיו הדי ההתפוצציות של

תותחים באירופה ובקדמת אסיה. אירועים היסטוריים, בממדים ענקיים, מתרחשים בעולם וכמו תמיד פוקדים הם גם את הארץ. אוגוסט 1914. קלפים רבים טרפה אז ההיסטוריה וגם קלפיו נטרפו. הפגישה הבאה עם שכינת ההיסטוריה היהודית נקבעה לו הפעם מחוץ לגבולות הארץ.

אפרים אויארבאַך היה נתין רוסי ומעמדו לא היה מן הנוחים. הברירה היתה לקבל אזרחות עותומנית או לעזוב את הארץ. שלוש פעמים ארז את חפציו ויחד עם אחיו הבכור שלום, שהיה כבר אז בעל משפחה, התקרבו לחוף יפו, בו עגנה אז אניה אמריקאית „טנסי", שהיתה מעבירה גולים למצרים. שלוש פעמים חזרו מן החוף כשהם ממררים בבכי. לא, הם אינם רוצים לעזוב את הארץ. אך על אפרים חזקה פקודת אחיו הבכור לקחת את מטלטליו ולצאת עם הגולים לאלכסנדריה.

כאן במחנה מַפרוזה לא היה יחידי. בני הארץ היו כאן באלפיהם והוא נחלץ יחד עם עסקני היישוב, ליבונטין, יודילוביץ, מרגלית ואהרון אייזנברג, לארגן את המחנה. סיכויי שהייה ממושכת במחנה לא קסמו לו במיוחד. הבטלה אכלה בכל פה והניוון גבר והלך. ושוב פגישה היסטורית — עם טרומפלדור וקולונל פטרסון. ההצעה על גדוד יהודי, שהם הביאו אתם למחנה, שבתה את לבו. מחדש נגנזת מחברת השירים. מלכת השירה תחכה עד אשר ישתתקו התותחים. אך כדי שהתותחים יפצחו פיהם נדרשים אימונים ובחולות (שוב חולות!) שפת ימה של אלכסנדריה התחיל התירגול. הוא לא ארך זמן רב; „התורה" נרכשה ומשובץ ליחידה קרבית מפליג אויארבאַך עם חבריו באניה לאי־שם... בערב רוגע ונפלא עם שקיעת החמה הם נחיתים במפרץ בין שני הרים, יחד עם פרדותיהם (גדוד הפרדות). יפה המקום — גליפולי — לפיוט, אך שירים לא הוליד. בלהות המלחמה הספיקו לשתק כל נסיונות כתיבה, לא חסרו טרדות. טרומפלדור עצמו אכול מרורים על שלא נותנים לו להכנס לזירה. הוא מבלה בשכיבה על מטתו, כשאינו חדל מלכתוב ולרשום. אפרים חלה בינתיים והועבר חזרה לאלכסנדריה. לארץ ישראל הדרך חסומה. באלכסנדריה מאיימים הבטלה והניוון ובאין מוצא הוא עולה על אניה המובילה אותו לארצות־הברית.

דרכי הים היו משובשות. ההפלגה באניה היתה מסוכנת והיא עושה דרכה בלילות מפחד הצוללות הגרמניות. בהגיעו לחופי ארצות־הברית הוא נעצר על „אי־הדמעות". בידי אויערבאַך אין כל הוכחה כי מודע או גואל לו בניו־יורק, שיֵאות לקבל עליו את החזקתו או מישהו מוכן לערוב לו בסכום של עשרים וחמישה דולר. הסיכויים היו קלושים. הדבר נמשך, עד אשר נודע לאחד הגבאים ממוסדות הצדקה היהודיים בניו־יורק כי ה„לגיונר הארצישראלי" גם משורר הוא והתחיל מתעניין בגורלו. הגבאי לקח אצלו לפרסום שיר ורשימה על הלגיון, ולמחרת הופיעו נציגי המערכת עם ההמחאה המשחררת של עשרים וחמישה דולר. הם הביאו אתם גם עתון הנושא ידיעה בכותרת שמנה — „לגיונר ארצישראלי הגיע לארצות הברית".

היתה זו התחלה חדשה בעולם חדש.

על אדמת אמריקה

עורך העתון טעה בניסוח הכותרת. לא לגיונר מגליפולי בלבד הגיע. לחופי היבשת הגיע משורר צעיר שדרכו בחיים התחיל כאיש העליה השניה ושלוש שנות שהותו בארץ־ישראל, באלכסנדריה ובגליפולי לא עברו בכדי. בזכותם שמור לו יעוד מיוחד — משורר ראשון השר על אדמת אמריקה את שירת ארץ־ישראל. ספר השירים המסכם פרק יצירה זה של אויערבאַך: „קאַראַוואַנען" („שיירות") — הוא הראשון מסוגו ביידיש, ואולי גם בעברית, שכולו פרי חוויות ארצישראליות, תולדות העליה השניה. בגנזיו של א. אויערבאַך שמורה מודעה על אסיפת פועלי ציון בברונכס. ב־1918, מודיעים באותיות זעירות על הופעתו של הנשיא לעתיד יצחק בן־צבי, שערך אז גלות באמריקה. ואילו באותיות מאירות עינים מודיעים כי המשורר הארצ־ישראלי א. אויערבאַך יקרא משיריו. למעגל זה של יצירתו על ארץ־ישראל מימי העליה השניה שייך ספרו „שנות ראשית" (הוצאת טברסקי, תשי"ג), שהוא פרשה משולבת של פרוזה ושירה.

חיבה לשירה זו על ארץ־ישראל, שגילתה יהדות ארצות־הברית בעצם תהליכי התהוותה, אופיינית היא לרומנטיקה הציונית, מנת חלקן

של שכבות עממיות נרחבות שבה. אך היה בה בשירה זו נופך משלה, שכבש לבּוֹת האֶמיגרציה היהודית, שיידיש היתה הלשון השלטת ברחובותיה. היה בה מן האנטי־תיזה ליחס לעבודה, ששׂרר בקרב חוגים אלה ואשר משוררי יידיש באמריקה ליווּה בביטוי נאמן וכן. שירתם היתה רוויה קינה על ה„שאָפּ" והיזע. שלטו בה נימות ריטון ורוגז על ששׂר האומה כה ייסר קשות את בניו, ניתק אותם מסביבתם, השליך אותם אל גוב הכרך הזר, הסואן במכונותיו וסוחט כל דם התמצית. בעוד ששונה היה היחס לעבודה שהביא אתו אפרים אויאָרבאַך מארץ־ישראל. שירתו שפעה אהבה ללא מצרים לעבודה ושמחת כיבושה.

טבעי היה שהמשורר עצמו — בניגוד להלכי הרוח שהיו רווחים בקרב חוגי היוצרים ביידיש באותה תקופה שהתנכרו או התעלמו מהמתרחש בזירה הארצישראלית — הצטרף למערכה הציונית ולתנועת העבודה שלה בארצות־הברית. הוא מצטרף לקבוצת דוד פינסקי ונחמן סירקין, מפרסם בעתונם של „פועלי ציון", „די צייט", עומד לימינם של ברל כצנלסון וחבריו, שהגיעו לאמריקה בשליחות תנועת העבודה והוא עושה ביחד עם ב. כצנלסון למען כיבוש ה„פאָרווערטס", עתונם הגדול של הפועלים היהודיים, לטובת ארץ־ישראל ומחנה העבודה שלה. המערכה היתה קשה. רק אחר שנים, בתרפ"ט (1929), התאספו בביתו של אויאָרבאַך סופרים בעלי שם ובראשם ה. לייויק, מנחם בוריישא, משה לייב האלפרן, אייזיק ראבוי ואחרים המכריזים על ניתוק קשריהם עם העתון הקומוניסטי „די מאָרגן פרייהייט", בגלל עמדתו האנטיציונית והפרו־ערבית בימי מאורעות תרפ"ט. היה זה ליל שימורים שהביא למפנה חריף ביחסה של יהדות ארצות־הברית לציונות ולארץ־ישראל. „כאַווײרים (חברים — בתעתיק סובייטי), „איהר זענט משוגע געווארן" (השתגעתם?) — כך מכתיר הלגיונר מגליפולי מאמר מזעזע בו הוא מוקיע את גישתם של אלה שנשארו דבקים בעמדתו המבישה של העתון.

שנתיים לפני כן ב־1927 ערך אויאָרבאַך סיור נרחב בבסרביה, בארץ־ישראל ובברית־המועצות. בביקורו בבאַלצי, ראה את עיר־מכורתו הנידחת בכל שממונה הקרתני. ערפל סמיך וכבד נחת עליה. שלטון האימים, האוליגארכיה של רומניה ריאקציונית ואנטישמית,

השתולל במלוא זדוניותו. בסימטאות המוכרות לו מתקופת האביב של חייו הוא פוגש תושבים מובלים כבולים בשרשראות, יהודים מהלכים כצללים מאימי ה„סיגוראַנצה" (הבולשת). באותה נסיעה בביקורו בברית־המועצות ראה גם את „אודיסה־אמא", שאף היא נתגלתה לו בשחר נעוריו על כל קסמיה של המטרופולין הדרומית. לא היה בה כל זכר לאותם חיים יהודיים תוססים מלפני מלחמת העולם הראשונה. גם אם עדיין הופיע עתון יהודי במוסקבה ונדפסו ספרים ביידיש, בלט ונראה השדפון הרוחני. בספרות יידיש השתלט קונפורמיזם מזועע, המיבש כל טיפת כשרון. סופרי יידיש כבר אז התהלכו כנידונים למוות וכעולים לגרדום. היהודים אחוזי פחד והקולקטיב היהודי נטול כל כוח ליכוד קיבוצי. רק אז הבחין כי ארץ־ישראל היא היחידה, כלילת הפתרונות. יעודו כמשורר התחזק שבעתיים. כל צמיחתו וגידולו בספרות יידיש ובעתונותה בצל קורתה של יהדות אמריקה, עמדו בסימן השמש הגדולה שבמזרח. כחמניה הבסרבאית כיוון עצמו תמיד אל השמש.

המקורות מהם שאב

שלושה הם המקורות מהם כרה המשורר את שירו, מהם באה לו התהוותו הפיוטית וההגותית, מהם שאב אותה ססגוניות מיוחדת שלא רבים ממשוררי יידיש נתברכו בה.

מקור ראשון — מכורתו בסרביה. נוף הילדות נטוע בו לפני ולפנים ומלווה אותו בכל שלבי יצירתו. כל הרגשיות העדינה של הליריקה שלו, העצבות הבריאה המקופלת בעולם מלבלב ובלה חליפות, ההומור הקל, החפשי, הטבעי, הכנות והלב הפתוח לרווחה, כושר תפיסת המראות והצלילים וכל יתר יסודות השיר שלו — מאותו עולם אמת, מוחשי וסמלי, חוצבו. הדימויים שלו נחטבו ממכרה דשן; הם נחשפו לו כאוצרות שבאגדה. עולם זה רווי מראות ודמויות עורר הלכי נפש. העלה מנגינת־לב והשחיז כלי קליטה וכלי ביטוי. אך לא רק הנוף הטבעי של האיזור, גם הנוף היהודי החברתי הבריא והמיוחד במינו ואף נוף הבית והמשפחה נסתננו ונספגו לתוך רקמת היצירה והעשירו

את דמה. גלריה של דמויות מגופה החי של החברה היהודית בדרומה של רוסיה ובעיקר בסרביה, אוצרות אתנוגרפיים־פולקלוריסטיים, כל אלה הוסיפו מבושמם על ריחות השדה והגן, העלו את לחן השיר, ריפדו את מיטב ערוגותיו.

לעושר האפשרויות לפענוח הנוף, שליווה אותו גם בשירתו על ישראל ועל פינות־חן בארצות־הברית, נתלוותה זיקה רוטטת לדמות. זו תמיד מחוטבת אצלו כאילו ישר מתוך קשיות הסלעים הפראיים של ההווי הבסרבאי. היינו עדים, עד כה, בספרות המופת של יידיש ואף בעברית בגולה, כי בעצם הנהייה אחרי הנושא החברתי ניטשטשו הדמויות באפרוריות אחת של אבטיפוסים בחברה נטולת דם ודלת יצרים. בלהט הריפורמציה החברתית נשכח היחיד. אפילו פרץ וברגלסון נראו כנוהים אחרי שיטת „אין זה מעניני" של מנדלי מוכר ספרים, באשר תמיד היה ענין אחד גבוה מעל גבוה — החברה היהודית. גם בהרבותם פרטים ופרטי פרטים נדמה היה שהכל מכוון לסמל, לאבטיפוס שליט, ל„סוסתי". גם אויארבאך אינו נקי מסמלים. כל היצר האפי שלו מוצא פדות בעיקר בשירה הדרמטית שלו („המערה", „מעשה בקבצן שביעי", „אחים" ועוד). אך לא פעם מזדקרת מיער הליריקה ביצירת אויארבאך הדמות האפית. הדמות אינה הולכת לאיבוד ביער הסמלים, היא שייכת לעצמה, לדם שבעורקיה. רצונכם היא מחזקת את הליריקה ומוסיפה לה גרמיות ובהירות, רצונכם היא מפזרת את הערפל שבחוויה, ברחשי הנפש, בתהייה הפילוסופית. וגם אם היא עצמה עולה לפעמים בקלילות מתחמקת, אין היא נעלמת אלא חוזרת ומתיצבת, מוצקת, „בשר־ודמית", שרשית. ודאי שאתה מונה בה סימנים אתנוגרפיים, והבסרביות היא היסוד בה, אך היא גם תמרור בנתיבי השיר, בלעדיה הוא תלוי רפה ומרפרף כאויר המלוהט בחרבוני קיץ.

הנה „משה הערש — א פלייצע" — „משה הירש, נטה שכם": כתפים נכונו לשקים וטלאים / ילדים ככברה לנענע / העינים לעולם — רוך ביישנות בהן / כאילו להודות נכונו... אכן כתפיים נכונו לשאת בעול, אבל העניים לשאת באשמה.

כי אפרים אויארבאך אינו מתכוון לזכות בדמות כדי להביאה כשניאור לשיאה של אפותיאוזה נלהבת לכוחו האגדי של נוח פנדרי, כי גם „משה־הערש — א פלייצע" עצמו אינו גיבור המיתוס כשמשון,

הרקולס ואיליה מוראָמאָץ. יהודי פשוט היה שעיניו רכות וראשו ראש של תלמיד חכם שכוחו וחיוניותו בכתפיו הרחבות. „משה־הערש — א פלייצע״ — ניחַן בכוחו זה לא להפגנות, אפילו אם הסוציולוגיה והספרות היהודית זקוקות לו. בהתנגדותו ובתגובתו לתוקפנות הגויית אין מעשה גבורה, אלא תגובה טבעית. סוף סוף את הדקירות בגב קיבל משה־הערש ולא הגויים הרבים המתקיפים. משה־הערש איננו מתרגש גם מכך. העיקר כאן תגובתו הבריאה, העשיה הטבעית, ההעזה והיכולת. אויאֶרבאַך מעלה את גיבורו ואת הדומים לו במעלות השיר, גם מתוך כוונה לשמור על זכרם, שגלגול זה של דמות יהודית לא תצליל לתהום הנשיה, גם אם נעלמה מעל פני המציאות.

ולבסוף בסרביה הנחילה לו את לשון יידיש על ניבה ועל האידיומים המיוחדים שלה; מעטים מבין משוררי יידיש תרמו לחישוף אוצרותיה הרגיונאַליסטיים של לשון יידיש בבסרביה. לשון זו קרוצה מחומר רוטט, תמיד רענן, כאילו רק אתמול נטפה מעל שפתות העם בדברו. רקמתה בשרית וכולה שומרת על חמימות עממית. בלשון זו דיברו במשך כמאה וחמישים שנה ילדים אשר למדו ב„חדר״ והקשיבו לברכת „אלהי אברהם״ מפי סבתא, אבל גם היו מהלכים בשדות, משחקים על שפת הנחל ומטפסים על עצים בגנים; בלשון זו דיברו מבוגרים שהיתה זו לשונם הבלעדית בבית, בבית־הכנסת ובשוק, אבל מרבית יומם בילו בכפרים, הלכו אחרי המחרשה ועדרי הצאן, חלבו פרות, גיבנו גבינות ותלשו עלי טבק. היתה זו עגה עממית שכל מה שנבלע בתוכה נעכל בחלקלקות. השכנות הטובה עם האיכר המולדבי, הכורח לקרוא בשמות חיות, עופות וצמחים, פעולות ומצבים שהרחוב היהודי טרם ידע אותם הם שמוסיפים לווית־חן להתהוות לשונית זו, אשר אויאֶרבאַך הצליח להנציחה ביצירה הספרותית שלו. לשון זו קיבלה גוונים מיוחדים בהרוותו אותה בהאֶבראיזמים רבים, ליקוטים משיחות חולין של תלמידי חכמים בבית אבא, בניבי תנ״ך, משנה ותלמוד לצידם של ניבים ארצישראליים. כל אלה רודפים אחריו בשיר, בכותרת, בדימוי, בחרוז והרקמה הלשונית ססגונית ומצויצת כערבה הבסרבית ומשווה לכל בנין השיר מלודיות משלה.

ובמאמר המוסגר, ארבעים שנות חיים בארצות־הברית הקנו למשורר ולחבריו הגות מיוחדת על מעמדה של יידיש. הגות זו שנסתלפה

בחוגים מסוימים להשקפת־עולם, שנשאה בחובה לא פעם התנגדות לארצישראליות נדחתה אמנם על ידי רבים מבין היוצרים — הסופרים והמשוררים — בתפוצות. אך רבים מביניהם מוסיפים להאמין כי לא נסתחפה שדה של תרבות יידיש והיא עוד תהיה מבצר עוז לקיום ולהמשך. הלואי ולא יתבדו. אך בינתיים שרויה היצירה הספרותית ביידיש — בתחושת „מצדה". תחושה זו גברה עם היעלמותם של מרכזי יידיש במזרח אירופה ועם עלייתם של הדור השני והשלישי לאבות אימיגראנטים שיידיש כבר אינה שפתם. ובאפלה זו שירדה נעלמו המראות וגברו הקולות. טבעי כי ב„מצדה" זו תטופח העשירות הלשונית, בה מגיעים לידי מיצוי כל נבכיה ומכמניה; לכן אנו עדים בארצות־הברית לעליה ניכרת בטיפוח ערכי הלשון, אשר במידה שהם נעלמים בלשון המדוברת ובמדור החדשות והמכתבים למערכת — המתחספסת על ידי אידיומים זרים — חשיבותם עולה בספרות היפה, בפובליציסטיקה, בספרות מחקר. אין ספק שחלקו של אויאָרבאַך רב ויד לו בהתפתחות זו.

המקור האמריקני

ומכאן אל המעגל השני שבמקורות יניקתו והיא אותה ארץ בה העמיק אילן שירתו שרשים ושלח פארות לרוחב ולגובה. הכוונה לאותה חנייה אימיגראנטית, שידעה להתעלות אצל אויאָרבאַך לביטוי נעלה של יסורי אדם, כשהוא גם אימיגראנט יהודי. הארי שאָלפין אינו אלא מהדורה מתוקנת ומסולפת של הערש חלפין מקאפראָשט. שאָלפין הניו־יורקי רוכב על כרכוביהם של מגרדי שחקים המוצקים שהקים. למראית עין שכח מאחוריו את כל מוצאו, הוא התאקלם ונצמד אל המציאות החדשה, אך כל זעזוע קל מגלה את דחפי האימה הגדולה. משהוא מסכם את צירופי חייו ומתגלים חשבונותיהם הקטנים והגדולים, הרי כולו „נולעז, נולעז, נולעז" (אפסים, אפסים, אפסים). ודאי שאין זו האימה האימיגראנטית בלבד, כאן מצטרפת גם אימת האדם האורבא־ניסטי. ובכל זאת העיקר ביהדות אימיגראנטית זו של דורות ראשונים, הוא בעצם היותה בין המצרים, מיוזעת, מבודדת, נבוכה ללא שרשים

במציאות הסובבת. חנייה זו באה לידי ביטוי בשיריו האמריקניים. זה העצב שבאפיסת כוחות אינו עולה בקנה אחד עם הנימה האופטימית השלטת בשירתו; יתכן שאור האמונה שהוא נושא בנפשו, דביקותו ב„יידישקייט", בתרבות יידיש וביעוד הישראלי — הם שמבליטים בחומרת־יתר את עצבותו של דור אובד.

עם ההתבטלות בצוותא של דור האימיגראציה שהגיעה לשכחה ולרפיון, נשמע אויאֶרבאַך לקריאה פנימית לזנוח את מגדלי השן של שירה צרופה. כטובי הסופרים גם הוא מתמסר לפובליציסטיקה ולמסה העתונאית: ב„טור" שלו — כמקובל בלשון עתונאית — בשנים האחרונות ב„דער טאג — מארגן זשורנאל" „על כף המאזנים" מפרסם אויאֶרבאַך מסות המחנכות לטעם טוב, להגות חברתית בריאה, לאומץ־לב ולראיה בלתי משוחדת, לאמונה שלמה בקיום ובהמשך, לקשר עם ישראל. מאמריו זוכים לקריאות ולהערכה.

ארץ־ישראל

ארץ־ישראל — המקור השלישי — נתגלתה לו בראיה משולשת. אחת היא ארץ־ישראל הנכספת, כפי שנצטיירה בדמיון העם, באגדה ובפולקלור. ארץ־ישראל זו זכתה להצטייר בכלים דמיוניים בריאים יותר, שנתחשלו באורח חיים פתוח יותר. בחזון העם אין „המערה" דמיונית מופשטת כפי שהיא מופיעה בפרשת גלגולי המחילות נוסח יוסף דה־לה־ריינה, הן היא מתחת לבית ממש. עליך רק לנחות דרגה אחת ולפניך מתגלה כי הדרך חסומה וחשוכה: „רק החושך קרוב הוא ואותו אור רחוק / שור, דלתים נעולות בבריחי ברזל / ננסה, אולי ייפתח השער". וקהילה יהודית עם הרב ושמשו בראשה, כשהפנס המסורתי המעורר ביד, יורדים למערה דחוסת חושך וצלמוות, כשלרגליהם פזורים שלדי אדם, אין הם סומכים על הנס, בידיהם המחזיקות פטישים וכשילים רוצים הם לפלס לעצמם הדרך. אין גם במה להאיר הדרך. הפנס אורו עמום, מעט הוא גם המטען הרוחני והוא רק מספר מסכתות, שכר קיומן של מצוות עשה, פלפולי תלמוד ומעשים טובים וכל כולו נבלע בים של דלות מרודה. האם עם כל אלה יעמוד הכוח להגיע לקצה

השני של המערה. במצעד החפרפרות בחושך מרובים חבלי משיח, והם לא מחוצה להם אלא בהם עצמם. כל אחד כמה לאור... לעצמו, קוצר־רוח, חוסר אמונה, אדישות, אפיסת כוחות ואף אם מפציעה קרן אור אחת, ואף אם יתקע בשופר, — עם לא יחרדו ולא יזדעזעו, האיש בעל הפנס והשופר נראה כמתעתע. החזיונות מבריקים ואף נעלמים חליפות, אפילו שליחו־שאריתו של העולם שנעזב ונחרב, המגיע רצוץ ופצוע, שוב אין בכוחו לזעזע. גם סיפור הרב שנעלם באמצע הדרך וחזר לראות מה מתרחש בעולם של מעלה, אינו מזעזע. רבים קוברים מתיהם וגוויליהם, דור מדבר ומאפליה, יחידים הם על פתח יציאה; „היינו כחולמים". והספק אוכל ומכרסם על סף הארץ היעודה. גם אם האור מבטיח ושדה ואילן מבטיחים צמיחה חדשה, עומד צעיר ובוחן משמעותה של גאולה: „אלוהים, הנני נקרע לגזרים / יסרני עצבם, איכה אדע / אם לא ייסרני גם ששונם / האומנם מתחילה השרשרת מחדש / או שמא עליה זו תביא חלילה לירידה /." רק במגעו הראשון עם המחרשה ידע כי מלא היום שירת האדמה והרוצה במרומי השמים ישא בקרבו שמחת ענווים, לחוש בה — באדמה — בכל עצמותיו. פשטני מדי? רומנטי מדי? אבל כל מי שחש בטחב המערה ואפלתה, יבין מה רבה השמחה בחופן האדמה התחוחה, בששון המים שנשאבו. כמיהת דורות — כאב דורות — שירת דורות.

בשניה נראית לו במגעו הישיר אתה, עם אדמתה ועם אנשיה, הוא כובש אותה פעם והוא כבוש לעולם בקסמיה וכבר סופר על כך. ו ב ש ל י ש י ת עם קום המדינה. עם „שיירות" דרך „שנות ראשית" — עד לסדרת השירים על ישראל ועד ל„קריה לבנה".

קריה לבנה

הפואֶמה „קריה לבנה", המוקדשת לתל־אביב, נכתבה לאחר ביקורו של אפרים אויאֶרבאַך בישראל ב־1949, לקראת יום העצמאות הראשון. הוא עושה אז בישראל בשליחות עתונו. מכאן שלח לקוראיו ריפורטז'ות נלהבות על ישראל ועל הישגיה הראשונים. וכשם שבריפורטז'ות שלו לא השתחרר מאותה רגשנות עדינה לירית, בת־שירתו, כן גם לא

נעדר מ„קריה לבנה" היסוד העתונאי. הפואימה נכתבה במזג חם של עתונאי המתהלך בעיר ובארץ כולו גלוי עינים, משתאה. קטעי ריפורטז'ה ניתנים כאן בקצב שירי, באפיקה חטובה ליד ליריקה צרופה. „הקריה הלבנה", מתפענחת לפניו בכל גילוייה של עיר בה הצטברו וחברו יחד נופים, דמויות וסמלים, המרווים את הלב הכמה וקוראים דרור לדמיון פורה. כאן המעיינות המתגברים של הכוח והשמחה העוברים על גדותם, כאן נבחנים כל הספקות — כאן החלום וכאן שברו. הנה הם החולות של שנת 1913, שמהם ברח עם עלייתו ארצה לבן־שמן לראות בלבלובו של האילן. וזה האילן — שאיש לא נזכר בו כיום, שעמד לפנים אָבל ומחכה לתפרחתו, מלבלב מחדש — הוא הקשר והוא הגשר. בצמיחתה ובסממני גידולה של העיר הוא מבחין בכל פלאי ההתרחשות הגדולה, המשתפכת כולה לפניו באותו יום כלבה עצומה על פני רחובותיה. והוא מקשיב לניגון הפלאי המתנגן מבין הבתרים של חייו החצויים בין גולה לגאולה.

תל־אביב השכימה קום, כולה דרוכה לקראת החג. הכניסה היא אידילית כמעט. כה בעצם מתעוררת כל עיר שנתברכה בחג, בשדרות, בדשא מוריק ובהיסטוריה כלשהי משלה, בגעגועיה אל עצמה מעצמה. „מתנוצץ הטל בשער / שיר של בוקר הוא שר / ומדליק בשדרות / לאלוהים ערגונות; / העוגם בגזע יציץ / מכל קמט, חריץ, / עם עצבון העמל. / מסביב צץ ועל / ציץ קטיפה תכולה / עם נקודה של גילה / בתוך עין גביעו / בזערערת זרעו."

אך לחן האידיליה הפאַסטוראַלית נקטע מראשיתו והעיר העברית מתחילה להפגין לעיניו המשתאות של משורר גולה את המיוחד שבישותה ואת כל הנס שבקיומה. בשבע מאות וחמישים השורות מתחיל מצעדה הגדול. הנה הנוף האנושי המיוחד המתגלף על רקע הפאסטוראלה, „בפאת מזרח פס חמה זהר / בבת צחוק מתנגהת; / את יהודי אני יודעת..." כאלה הם: יהודים מכל העדות, מקובצי כל הגלויות, אכולי כל הספקות, חרוכי כל מוקד, עדי הנצח שלא שיקר. הנה הם נאבקים עם עצמם ומפרפרים בין ספקות ואמונה. וכשהם פותחים בדו־שיח עם זולתם כאילו עם עצמם הם מתדיינים. ואויאֶרבאַך צופה בעדת סייפים ערוכים לקרב בציחצוחי לשון, אחד מול רעהו, ולאמיתו הרי כל אחד מהם מול גורלו הוא. דומה, המשורר תוהה לגלות,

לפענח — ההתקיימה הנבואה, הקם החזון, או שמא „עורבא פרח", בתרגומו היידי לצידו „נישט געשטויגן, נישט געפלויגן" (לא דובים ולא יער) והוא תוהה על אותה תנופת־יד מוכרת, מבטלת, שמקורה בז׳סטה המזוכיסטית של גיבורי מנדלי.

גּוֹמֵעַ הַיְּהוּדִי, כְּמוֹ מִכּוֹס, דְּבָרָיו בְּנַחַת,
בְּבִטּוּל פּוֹרֵשׂ יָדָיו, כִּרְאָיָה נִצַּחַת.

רצונך והרי זה דו־שיח בין גל עליה למשנהו, בין אנשי העליות הוותיקות לבין אלה שמקרוב באו; רצונך והוא הדו־שיח בין העושים במלאכה ונושאי השליחות יום־יום, לבין אלה שבאים להציץ לרגע, להשתאות לפלא ולהסתייג תוך פקחות מפוכחת מהבלתי ממשי והאגדי שבו; רוצה אתה והרי זה דו־שיח של המשורר עם עצמו, כאשר תקופה לתקופה תאותת — נעוריו ששוקעו בבן־שמן ושנתנסו במבחן שלושים ושבע שנים של שהייה בגלות אמריקה. צירוף זה שבראיה של פייטן הצופה לבית ישראל באמריקה בהתלבט שני דורות יהודים נשרפים ומתאקלמים, מתאקלמים ונטמעים, בעוד אור הלהבות הגדולות המגיע משריפת בית אבא מהבהב ומטיל צלו עליהם — לא כל אחד נתברך בו.

הזדהותו של א. אויאַרבאַך יוצרת סיטואַציה שירית מיוחדת ושונה מזו של משוררים בארץ ומזו של משוררי גולה. ב„פולני" — איש הקיבוץ העומד באלגבי וסוקר את מפגן המדינה והדורות הצעירים העולים, מנסה אויאַרבאַך לראות את עצמו בזה האיש, אשר הזמן, המעשים ויסוריהם, מסות העבר ומשואות העתיד צנפוהו בטלטלה אחת גדולה. הוא נטול מנוחה, דווקא בימים כאלו שכל המשאלות נתמלאו הוא בוחן את דרכו. הנה הוא לרגע מכונס בעורו, של פולני, כאילו לא חלה כל הפסקה, כאילו גם לו אותם חריצי האדמה שנחרשו בקמטים בפנים, אותה הרגשת היגיעה בידים ואותו הכאב בלב. ויחד עם פולני שואל הוא את עצמו ואת הדור: זו ההקרבה והשלכת הנפש מנגד — הנתנו פרי ישווה להן? ואפרים אויאַרבאַך בודק כאחד מן המחנה ומשתאה כאחד זר. הנה הם החיים הצעירים התוססים, ולהם התהילה.

לפולני־אויאַרבאַך תשובה והיא בריאה, הגיונית ופשטנית בהגותה.

כל דור הולך בדרכו הוא וזהו ההמשך הבריא. „...דור דור ורעבונו / כל דור ורעבו מוצא את פתרונו".

כל דור סלל דרך גאולים ביסוריו וברעבונו; אבא של פולני בסוגית הגמרא, פולני עצמו בייבוש הביצות בקיבוץ על הירדן ואילו הבן ברובהו וברימונו. דור דור וציוייו, דור דור וכליו:

בַּקִּבּוּץ עַל הַיַּרְדֵּן הַבֵּן עִם הָרוֹבֶה וְהָרִמּוֹן
עָמַד, מָשָׁל עָנָף צָמוּד אֶל גֶּזַע, לְצִדְּךָ, —
הַאִם תֹּאמַר, פּוֹלָנִי, כִּי לֹא הָיָה בּוֹ רְעָבוֹן,
כִּי לֹא נִדְלַק לִבּוֹ בְּזִיק שַׁלְהַבְתְּךָ?

לאויאֶרבאַך ההיקש מוכן והוא נובע מחייו הוא, הן הוא עצמו: „אני גופי זריתי „הסידור" לרוח / אך את האותיות חרשתי וזרעתין זרוע". וכה מגיע אויאֶרבאַך, לשורש עצמו בשכבות הדורות. הוא מגלה בעיית ההמשך — המטרידה את בני הגולה בתפוצות — והיא באה כאן על פתרונה בדרך מקורית. גווילים נשרפו לא פעם בשרשרת המרטירולוגיה היהודית, מימי רבי עקיבא עד גיטו־וארשה, אך האותיות פרחו ונגוזו ללא אחיזה. הפעם — נחרשו האותיות. ומתוך היקשים אלה מגיע המשורר אל יער הסמלים שלו. הם צמחו על אדמת כיסופים שלא באו על סיפוקם, מדוחים שלא נגמעו, אגדות ללא ממדי מציאות. על אם הדרך של ההיסטוריה האנושית קרה הנס והסמלים הם ממש, אם כן הכל מחייב בבדיקה ככל אבזרי „הסדר" ש„עושה הנפלאות" של פרץ הוריד בשעתו מן החלל. הן הכל ממשי כאשר לא ידעה פעם מציאות יהודית. השדרות, הנערים על האופנועים, הבנין הראשון של הכנסת על חוף ימה של תל־אביב, החיילים (הביטו נא, סולדטין, שיהיו בריאים). החזון הוא כולו ממש וגם החוזים. עינים יהודיות משתאות מעל המרפסות והגגות והמחזה כולו ססגוניות עממית: „יושבות נשים על המרצפת בעיגול, בשמלות קפלים ובססגוני מטפחות, לקריה הלבנה מלוות המחול בניקוש על קדרות, מחבתות, צלחות" — ושרי המדינה כל אחד מהם משורטט בחינניות שבהסתכלות, בקו קל, חם, קולע.

עַל פְּנֵי גוֹלְדָה יִזְרְחוּ שִׁבְעַת צִנְתְּרֵי־הַחֵן שֶׁל אֵם
בְּחֻפָּתָהּ שֶׁל בַּת, בַּת־יְחִידָה נִלְבֶּבֶת;

אַךְ גָּדֵל הַבַּיִת, יֵשׁ עוֹד לַעֲשׂוֹת רַבּוֹת, סַדֵּר, תָּאֵם, —
הוֹ, בַּת־מְלוּכָה, הַכְּלֵי־זְמָרִים נוֹגְנִים, לְאִים, חֶדְוָה נִלְהֶבֶת!

לא יתכן, עדיין לא מציאות. יתכן כעת (תש"ך) עם ביקורו האחרון יצמחו האותיות החרוזים והבתים צמיחה של ממש, מתוך הערוגות והתלמים, אבל לפני עשר שנים כרסם הספק, מעין ראיה שבתחום הדמיון, משהו שלא מעלמא הדין. מעשי־כישוף שצריכים בדיקה. לא רק לשון עברית שהוא כה אוהב ואשר הסלאנג החדש מצלצל קצת משונה באזניו, אלא כל אותו מיפגן: „שטופי משחק אנחנו, ששיחקנו כל ימינו / חדורי תוגה של ההיסטוריה, ובצהל / הוגי המחשבות הטהורות, יוצנו בלבנו / שתויים, כדי פכחים על משמרנו נעל".

למשורר חסרים — הנעדרים, אלה שלא זכו להגיע. שמחתו מושבתת. הצער נעדר; הוא נכסף למשיח שלו. המשיח הפצוע, כפי שהפציע מבין ערפלי האגדה, היושב על שערה של רומי וחובש את פצעיו, איננו, בעל המומים איו, תוגתו חסרה לו: „רק אחד עתיד לבוא, / שמא כבר עומד בשער, / אך בושש הוא עוד אי־פה, / עם מומיו נאור הוא כה, / וטהור עם כל הצער"...

אבל המשיח אינו אחד ויחיד, אולי אחד־יחיד בסמלו, אבל מאחוריו רבים רבים מאד. והם גולשים מערפל העבר אצל אויאֶרבאַך. מבין הדפים הבלים של המדרשים, העין יעקב, יוסיפון, יוסף די לה ריינה ור' נחמן מברצלב. כל אבזרי הספרות היידית שצמחה מפולקלור כואב, מתגעגע ונכסף נרתמים לכיסופיו. „הלילה בשוק הישן" לפרץ, „הדיבוק" לאנסקי, „הגולם" ללייוויק; הצמאון לבלדה, לעצב היהודי והאנושי שיבוא ויופיע בעתות השמחה והם כה צהובים זה לזה והם כה תואמים זה לזה. „ואני באותותיך המשיח, הכרתיך" שר בזמנו פרישמן. הנה העיוור ברחובותיה של תל־אביב. אנו רואים בו שאריות הווי ליבנטיני — אויאֶרבאַך מכיר בו אותות המשיח, מאחוריו קמו לתחיה שבעת העוורים. (זכור: שבעת הקבצנים של ר' נחמן מברצלב). ויזיה משיחית קצרה, קצובה, מגולפת היא צעדת השבעה ועוד האחד. בראיה כפולה מגלה אויאֶרבאַך גם את הבלדה של שבעת הסומים וגם את הבלדה של גיבני יפו („ברחובות יפו, המופלגים בשנים ומגובנים / יהודים מגובנים שם וזקנים מהם; / לכאן באים עופות רצוצי טיסה

ורפי אונים, מרוטי כנף וקולם לאה". מאחוריהם שבעת אבירי גוש עציון, אף הם טסים עפים על פני העיר ומרטיטים את הקריה הלבנה בשמחה, כשמש לעולם לא יחוורירו. תמונה שאגאלית, מגילת האש.
שבעת הסומים:

שִׁבְעָה סוּמִים וְהַשְּׁמִינִי בְּרֹאשָׁם
קוֹל מַגְבִּיהִים — לֹא אֵי־מִפַּעַם, לֹא מֵעֵת הַזֹּאת,
קוֹל נִכְאָב, נָאוֹר, נִזְעָם:
— רוֹצִים לִרְאוֹת...
— רוֹצִים לִרְאוֹת...
— רוֹצִים לִרְאוֹת...

הלא הם הם ההולכים בחושך, הם הלא ר׳ פנחס ור׳ שמחה והערש וצירל ומלכה שחתרו במערה האפלה הנמשכת מבאֶלצי דרך וארשה ואודיסה, בן־שמן, אלכסנדריה, גליפולי וניו־יורק... הלא הם ראו אור גדול ושבעת הסומים — נתגלגלו לשמונה עשר הבחורים שהכו שרשים במרומי הכרמל, הלא הם ששת הבחורים שהגיעו לתל־אביב לראות במצעד.

שָׁעָה שֶׁ„וָו" הַבַּחוּרִים הָאֵלֶּה בָּאוּ —
כְּבָר עַל תֵּל־אָבִיב פָּרַשׂ הַלַּיִל כְּנָפָיו,
צְלִילֵי־שִׁיר אַחֲרוֹנִים מֵאֲלֵיהֶם גָּוְעוּ, —
עוֹד יוֹם אֶחָד אֱלֵי הַנֵּצַח עָף.

ואילו המשורר עצמו:

בְּחוּצוֹתֶיהָ שֶׁל הַקֶּרֶת
יְשׁוֹטֵט יְהוּדִי, אִישׁ תָּם.
מִי אֲנִי כָּאן? אַלְמוֹנִי סְתָם,
עַל מִרְקַם־הַפָּז — הַשֶּׁרֶט,
כְּאַנְקוֹר חָרְפִּי עָנִי,
גְּוִילִין — כָּל יְחוּסִי אֲנִי,
אֶחֱרֹז מִתּוֹךְ צְנִיעוּת
מִלּוֹת־יִידִישׁ כַּפְּנִינִים
עַל חוּטֵי־כֶסֶף שֶׁל גָּלוּת.

שירת ערב זהובה

בתשי"ט, בשנת הששים ושבעה לחייו, פרסם אויערבאך קובץ, האחד־עשר במספר, בשם „גילדענע שקיעה" — שקיעה זהובה, בו נלקטו שיריו שנתפרסמו ברובם בעשור האחרון. בלקט שירת־ערב זו, שהמשורר הביא הגורנה, ניתן מעין סיכום הדרך של יצירתו עתירת־הנכסים. כוח ביטוי רב, הרגשת בטחון וסיפוק שופעים מאותם הימנונים ליריים, אלגיות עדינות הרקמה וכל כולם אינם אלא עדות לשירה שהגיעה לשיא הישגיה, למיצוי מלוא אמצעיה הפיוטיים והלשוניים, לריתמוס פנימי הזורם החוצה בקצב ובחריזה מופלאים.

אכן יש מן העצב בשקיעה, אבל יש בה גם מהבטחת הזריחה. במחרוזת שירי השקיעה רבים הרהורי הזמן הניגר, ההזדקנות, התהייה על הפקדת המורשת, הפרישה הכפויה; הנחמה — אין בהם מאימת החידלון. עגומה הערבה עם ערב; עגומה „תפלת מנחה" — מיראג' מעולם אתמול — עם שקיעתו של גלגל חמה מעל ראשיהם של יהודים עמלים; עגומה גם פרשת חייו של יצחק אבינו, יוצר תפילת השקיעה, חיים שהפכו שליחות ושתו העקידה חרת גורלם. אפילו אותה אמונה גדולה בלב על דרכה של תרבות יידיש באמריקה — נעגמת; שמא הכזיב השיר וזרעיו נתפזרו על כנפי הרוח הבזבזן ומי יודע אם יפתח הבן סגור־הלב לקליטת שירת אבות. אבל המשורר אמון עלי שמש ועלי צללים. לכך רגיל הוא מימי ילדותו. עוד בערבה למד לאהוב את משחקי הרוח בעננים המכסים ומפלשים את השמש, את סימפוניית הצללים בצהרי יום, את פרפורי שקיעתה של שמש בשעת בין־ערביים צוננת. „על שמש, אלוהי, לך התהלה / אך צל גם הוא לי זכיה". בטור ארוך צועדות חוויות הערב, כבדות ונוגות, אך יש והן טופפות בחן של צפרירי בוקר. הן גם בבוקר נשמעה בכייתו של נושא משך הזרע למה לא תתנגן עם ערב רינתו הבטוחה של נושא האלומות ששבליהן הבשילו, שיר תודה לחיים שלא הכזיבו; אפילו מלות היידיש, החוזרות כיונים אל ארובותיהן, והן מתרפקות על המשורר, יש בהן מירקות האביב. כל אלה מגרשים כל חשש של התמוטטות, כל פקפוק של חדלון, שמא לא יוכל המשורר לזעוק אפילו את זעקתו האחרונה; כי הפייטן — מבטיח הוא לנו באחד השירים — לקח עמו את השמש

ושוב אין לפחד מהשקיעה. אין האפילה באה עם השקיעה; מתברר כי כל החיים לא היו אפלים, ואפילו אותם הימים בהם התהלך ב„מערה" האפילה. יתר על כן — טוען המשורר — אין גם שירים אפלים. בעצם מיצויים של הצער והכאב רבה השמחה. „זכורני, כיצד היו יהודים בילדותי ממררים בבכי בשעת קינות ,איכה', בליל תשעה באב. משהתחלתי להבין שירה, הבינותי כי אפילו שיר החורבן אינו שיר האפילה". אדרבא, מבין שורות הצער נהרו מעיינות האור. תפיסה בריאה זו של משמעות האפילה והשקיעה היא מנת חלקו של פייטן שצבר שמש רבה, שגדל בין פלאי הזריחה. אנו משוררים עצובים — וכי יש משורר שאינו עצוב — אבל אנו צועדים אל העצב במלוא ההכרה שלא ישקע השיר. שיר גדול לנו ולא יקחו אותו ממנו — בטוח אפרים אויארבאך. בכך בטוח כל מי שהלך שבי אחרי קסמיה של שירה זו...